

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Universiteit Gent

Academiejaar 2013-14

De motiveringsverplichting van de strafrechter

Masterproef van de opleiding
‘Master in de rechten’

Ingediend door

Shana Vanderveken

(studentennr. 00903306)

Promotor: Prof. Dr. Philip Traest
Commissaris: Wim Lammens

VOORWOORD

Bij het aanvatten van mijn rechtenstudies werd ik al snel gebeten door de “strafrechtsmicrobe”, die me sindsdien niet meer heeft los gelaten. Vooral in mijn laatste twee masterjaren komt dit duidelijk tot uiting: niet alleen besloot ik allerlei vakken in mijn curriculum op te nemen die strafrecht gerelateerd waren, ook de kroon op mijn werk situeert zich in dit vakgebied. In mijn masterproef kreeg ik namelijk de kans om mij verder te verdiepen in de motiveringsverplichting van de strafrechter. Een uiterst boeiende, maar ook zeer omvangrijke materie waarin ik mij voor deze masterproef ontzettend graag verdiept heb.

Bij het schrijven van een masterproef sta je nooit alleen. Bijgevolg zijn er een aantal mensen die ik langs deze weg wil te bedanken.

Vooreerst wens ik mijn promotor te bedanken voor de begeleiding bij het uitwerken van dit onderwerp.

Tevens wil ik van deze gelegenheid ook gebruik maken om familie en vrienden te bedanken voor de steun die zij voor mij waren niet alleen tijdens het schrijven van deze thesis, maar ook gedurende de volledige vijfjarige rechtenstudie. Speciale dank gaat daarbij vooral uit naar mijn ouders, mijn zussen en mijn vriend, aan wie ik deze masterproef ook wens op te dragen, daar zij steeds in mij geloofd hebben en daar zij altijd voor mij klaar staan.

Inhoudsopgave

VOORWOORD.....	3
1. Inleiding.....	7
2. Wat dient te worden verstaan onder ‘motiveren’ in het Belgisch recht?.....	13
3. Het wettelijk kader van de Belgische motiveringsverplichting.....	17
3.1 Artikel 149 Gw.	18
3.1.1 Schending van artikel 149 Gw. in geval van onduidelijke motivering.....	21
3.1.2 Schending van artikel 149 Gw. in geval van tegenstrijdigheid in de motivering.....	22
3.1.3 Schending van artikel 149 Gw. in geval van dubbelzinnige motivering.....	25
3.1.4 Schending van artikel 149 Gw. in geval van een met de logica onverenigbare motivering?.....	28
3.1.5 Mogelijk een schending van artikel 149 Gw. te verhelpen?.....	29
3.2 Toepasselijke wetsbepalingen in het Wetboek van Strafvordering en het belang van de Wet van 27 april 1987 en de Wet van 20 juli 2005.....	30
3.2.1 De Wet van 27 april 1987 en de Wet van 20 juli 2005.....	30
3.2.2 Wetboek van strafvordering	32
3.3 Internationale regelgeving	36
3.3.1 Artikel 6 EVRM	37
3.3.2 Evolutie in de Belgische rechtspraak dankzij de rechtspraak van het EHRM.....	39
3.4 Besluit.....	53
4. Motivering van de straf en strafmaat.....	55
4.1 Motivering van de straf	55
4.1.1 Motivering van de gevangenisstraf en de geldboete	56
4.1.2 Motivering van de werkstraf	58
4.1.3 Motivering van de opschorting en het uitstel	62
4.1.4 Motivering van de verbeurdverklaring.....	64
4.1.5 Motivering van het verval van het recht tot besturen van een motorvoertuig	65
4.1.6 Motivering van de internering.....	69
4.1.7 Motivering van de terbeschikkingstelling van de regering/ terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank	72
4.2 Motivering van de strafmaat.....	74
4.2.1 Motivering van verzachtende omstandigheden	75

4.2.2	Motivering indien rekening gehouden met de sociale toestand van de overtreder.....	78
4.2.3	Motivering indien rekening gehouden met gerechtelijke antecedenten	79
4.2.4	Andere elementen waarmee de rechter soms rekening houdt bij de straftoemeting	80
5.	Motivering bij aan- of afwezigheid van conclusies.....	83
5.1	Het begrip ‘conclusie’	83
5.2	Motivering indien een conclusie aanwezig is.....	85
5.3	Oude redenering omtrent de motivering bij afwezigheid van conclusie	88
5.4	Invloed EVRM en EHRM?	88
6.	Invloed van bestaande Belgische rechtspraak in de motivering van de rechter	91
7.	Pijnpunten van de Belgische motiveringsverplichting	95
7.1	Het falen in de vooropgestelde doelstellingen.....	95
7.1.1	Waarborg tegen rechterlijke willekeur en een weloverwogen straftoemeting?.....	96
7.1.2	Mogelijkheid tot toezicht?	98
7.1.3	Betere informatieverschaffing?	99
7.2	Professionalisering van het taalgebruik.....	100
7.3	Bijdrage tot de gerechtelijke achterstand.....	102
7.4	Inconsistenties in de bestraffing	103
8.	Voorstellen tot het verhelpen van de pijnpunten	105
8.1	Voorstellen in de Belgische rechtsleer	105
8.1.1	Positieve motiveringsverplichting	105
8.1.2	Betere vorming van magistraten en advocaten.....	109
8.2	Voorstellen voortvloeiend uit onderzoek naar de Nederlandse motiveringsverplichting....	110
8.2.1	Wettelijk kader van de Nederlandse motiveringsverplichting.....	112
8.2.2	Op zoek naar een consistentere straftoemeting	118
8.2.3	Op zoek naar een minder zware motiveringsplicht: kop-staartvonnissen en verkorte vonnissen.....	124
9.	Evaluatie van de oplossingen	129
9.1	Evaluatie van het Nederlandse systeem.....	130
9.2	Toepasbaarheid in België	132
9.3	Mijn beleidsvoorstel	135
10.	Besluit.....	137
11.	Bibliografie.....	139

1. Inleiding

Reeds in de 18de eeuw¹ werd de motiveringsverplichting formeel ingevoerd als een reactie op de periode vóór de Franse revolutie. Tijdens deze periode bestond het legaliteitsbeginsel nog niet en waren rechters dus niet aan wettelijke bepalingen gebonden. Ten gevolge daarvan konden rechters veroordelingen uitspreken voor feiten die niet op voorhand in de wet strafbaar waren gesteld. Door de invoering van de motiveringsverplichting wou men de macht van de rechter aan banden leggen en de bevolking beschermen tegen rechterlijke willekeur.² De motiveringsverplichting werd en wordt daardoor nog steeds als onontbeerlijk beschouwd voor een deugdelijke rechtsbedeling.³

Oorspronkelijk bestond tegen de invoering van de motiveringsverplichting zowel in Frankrijk als in België heel wat weerstand. Onder het oude *jus commune* was de rechter namelijk niet verplicht zijn vonnis te motiveren, tenzij de gewezen beslissing afweek van het gemeen recht of er tegen het vonnis hoger beroep werd ingesteld. De motivering werd geacht een zaak van algemeen belang te zijn en werd niet dienstig beschouwd voor de procespartijen. Het bood wel de mogelijkheid tot toetsing door de hogere rechter.

Toen in de zestiende eeuw in verschillende Europese staten de verplichting ontstond om vonnissen te motiveren, bleven de hoven in de Belgische gewesten (net zoals die in de Franse gewesten) beweren dat ze hun vonnissen niet hoefden te motiveren. Uiteindelijk werd de motiveringsverplichting dan toch formeel ingevoerd door *la loi sur l'organisation judiciaire* van 16-24 augustus 1790.⁴

In tegenstelling tot de periode vóór de Franse Revolutie, was tijdens de Franse revolutie de beoordelingsvrijheid van de rechter sterk beperkt. De rechter werd beschouwd “la bouche de la loi” te zijn: hij kreeg namelijk geen enkele appreciatiemarge daar in vaste straffen voorzien werd. Ten gevolge daarvan was er geen verschil tussen de straf in abstracto en de straf in concreto. Dit veranderde echter in de 19^e en 20^e eeuw toen het geloof heerste dat straffen zoveel mogelijk dienden te worden geïndividualiseerd. De beoordelingsvrijheid van de rechter

¹ L. HUYBRECHTS, “Strafrechtelijke motiveringsplicht in de branding: over de motiveringsverplichting i.v.m. feit en schuld”, NC 2012, 108-109.

² C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 1182-1183.

³ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechtelijke beslissingen”, NJW 2007, afl. 158, 194-197.

⁴ L. HUYBRECHTS, “Strafrechtelijke motiveringsplicht in de branding: over de motiveringsverplichting i.v.m. feit en schuld”, NC 2012, 108-109.

werd daardoor uitgebreid.⁵ Bijgevolg nam het belang in een duidelijke motivering van de rechterlijke beslissing sterk toe.

Dit blijkt ook uit de Belgische Grondwet van 1831. Na de Belgische onafhankelijkheid bleef men belang hechten aan de motiveringsverplichting waardoor deze verplichting werd opgenomen in de hoogste bron van Belgisch recht. Artikel 97 van de Grondwet van 1831 bepaalde dat elk vonnis met redenen diende te worden omkleed. Daar de Grondwet het heeft over ‘elk vonnis’, kunnen we stellen dat ook elke uitspraak van een vonnisgerecht in strafzaken gemotiveerd zal moeten worden.

Tot op vandaag vinden we de motiveringsverplichting terug in de Belgische Grondwet. Bij het invoeren van de gecoördineerde Grondwet van 1994, werd de motiveringsplicht namelijk behouden. Sindsdien zit deze verplichting vervat in artikel 149 Gw.

De motiveringsverplichting heeft vandaag een drievoudig doel. Eerst en vooral blijft de oorspronkelijke gedachtegang uit de Franse revolutie overeind: de burger dient te worden beschermd tegen rechterlijke willekeur.⁶ De motiveringsverplichting vormt bijgevolg een wezenlijke waarborg voor een niet-willekeurige, verantwoorde en met eerbiediging van het recht van verdediging genomen rechterlijke beslissing.⁷ Door de rechter te verplichten aan de partijen te verklaren waarom hij een bepaalde beslissing neemt en door hem te laten tonen dat die beslissing past binnen het bestaande wettelijke kader, zou de motiveringsverplichting moeten leiden tot een weloverwogen straftoemeting.⁸

Daarnaast moet de motivering een beter inzicht geven in de redenen van de bestraffing en moet zij bijdragen tot een betere informatieverschaffing, dienend voor de strafuitvoering.⁹ Ze genereert als het ware een van de formele rechtsbronnen, zijnde de rechtspraak. De motivering moet het toezicht mogelijk maken zowel door de procespartijen, als door hogere rechtsmachten.¹⁰ De rechter wordt namelijk niet alleen verplicht in het vonnis te vermelden

⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 476.

⁶ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 131.

⁷ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 2.

⁸ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 7.

⁹ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 131 en M. FRANCHIMONT, A. JACOBS en A. MASSET, *Manuel de procédure pénale*, Brussel, Larcier, 2012, 738.

¹⁰ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 2.

wat zijn uiteindelijke beslissing is, maar ook waarom hij tot die beslissing is gekomen.¹¹ Het Hof van Cassatie, bevoegd om controle uit te oefenen over de rechterlijke beslissingen, kan zo de wettigheid van de beslissing toetsen. Al dient hierbij te worden opgemerkt dat de toetsingsmogelijkheid beperkt is. Het Hof van Cassatie oefent namelijk slechts een marginale controle uit en gaat daarbij zeker niet de adequatie en proportionaliteit van de straf na.¹²

Ten slotte laat de motivering de rechter ook toe om zelfcontrole uit te oefenen aangezien hij daardoor zijn eigen subjectieve benadering op het hem voorgelegde geschil zal intomen en zal zoeken naar een aanvaardbare, begrijpelijke en rationele uiteenzetting. De motivering laat de rechter met andere woorden toe zijn beslissing te zoeken en te vinden met eerbiediging van het recht van verdediging.¹³

Ter realisatie van de drie bovenstaande doelstellingen werden verschillende artikelen ingevoerd in het Belgische recht,¹⁴ die de rechter er dienen toe aan te zetten zijn eigen redengeving weer te geven in zijn rechterlijke beslissing zodat alle elementen in feite en in rechte worden opgegeven die de overtuiging van de rechter hebben bepaald, zijn beslissing verantwoorden en een controle op de wettigheid van deze beslissing door het Hof van Cassatie mogelijk maken.¹⁵ Aanvankelijk leken deze artikelen, aangevuld met de standpunten die hieromtrent werden ingenomen in de arresten van het Hof van Cassatie, een voldoende waarborg te bieden. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) was deze mening echter niet toegedaan.¹⁶ Daar België verdragspartij is bij het EVRM¹⁷ en de bepalingen van het EVRM een rechtstreekse werking hebben in onze Belgische rechtsorde, dient het Hof van Cassatie zich te houden aan artikel 6 EVRM en de interpretatie die aan dit artikel wordt gegeven in de rechtspraak van het EHRM.¹⁸

Toch dient men vast te stellen dat de doelstellingen van de motiveringsverplichting in praktijk niet geheel bereikt worden. Niet alleen blijkt de motiveringsverplichting niet altijd een

¹¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 1182-1183.

¹² R. VERSTRAETE, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1027.

¹³ G. DE MAESENEIRE, "Motivering rechtelijke beslissingen", *NJW* 2007, afl. 158, 194.

¹⁴ Onder andere artikel 149 Gw., artikel 780, eerste lid, 3° Ger.W. en artikel 165 Sv.

¹⁵ A. SMETRYNS, "De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding", *CABG* 2005, afl. 1, 3.

¹⁶ EHRM 13 januari 2009, Taxquet/België, ro. 68-69 en F. VAN VOLSEM, "De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn" (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 16.

¹⁷ COUNCIL OF EUROPE: TREATY OFFICE, "Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms", <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=&CL=ENG>.

¹⁸ K. RIMANQUE, "Commentaar bij art. 149 Grondwet", *OGR* 2003, afl. 59, 107.

waarborg tegen rechterlijke willekeur te zijn,¹⁹ ook de professionalisering van het taalgebruik in gerechtzaken- dat er toe leidt dat de partijen niet steeds meer in staat zijn het gewezen vonnis of arrest te begrijpen- zorgt er voor dat een van de doelstellingen van de motiveringsverplichting niet bereikt kan worden. De rechter dient de partijen namelijk een inzicht te laten verwerven in zijn beslissing. Pas dan kunnen de partijen doordacht beslissen of ze zich al dan niet bij de uitspraak neer leggen. De partijen kunnen namelijk pas een uitspraak ten volle aanvaarden indien ze de gedachtegang van de rechter begrijpen. Voorts is het ook voor de partijen van essentieel belang dat deze uitspraken duidelijk zijn, zodat zij beter de slaagkansen van hun rechtsmiddelen kunnen inschatten. Door het gebruik van moeilijke zinsconstructies en juridische terminologie, wordt dit echter onmogelijk gemaakt. Ten slotte zou de motiveringsverplichting ook een bijdrage leveren aan de gerechtelijke achterstand. Ondanks het feit dat dit punt van kritiek meestal wordt aangehaald in het kader van burgerlijke zaken,²⁰ is het van belang hier ook waakzaam voor te zijn in strafzaken.

In deze masterproef wens ik naast het algemene beeld dat ik wil schetsen van de motiveringsverplichting van de strafrechter, tevens de pijnpunten aan te halen met betrekking tot dit onderwerp in het Belgisch recht. Daarenboven wens ik door middel van rechtsvergelijkend onderzoek een oplossing te vinden voor de hierboven reeds geschetste problemen, maar vooraleer daarmee van start te gaan, is een goede kennis omtrent de motiveringsverplichting in het Belgisch recht onontbeerlijk. Daardoor zal ik in deze masterproef van start gaan met het zoeken naar een antwoord op de vraag wat nu net dient te worden begrepen onder het werkwoord “motiveren”. Daarna zal een overzicht worden gegeven van de grondslagen van de motiveringsverplichting in het Belgisch recht en de invulling die het Hof van Cassatie geeft aan de motiveringsverplichting. Vervolgens volgt een bespreking omtrent de invloed van het EVRM en het EHRM op het Belgisch recht. Daar de motiveringsverplichting tweeledig is, zal niet alleen worden ingegaan op de motivering van verschillende soorten straffen en maatregelen, maar ook op de motivering van de strafmaat. Tevens zal de motivering in geval van aan-of afwezigheid van conclusies worden besproken. Ten slotte zal worden bekeken of in Belgisch recht bestaande rechtspraak een invloed kan hebben op de motivering van een rechterlijke beslissing.

Het doel van mijn onderzoek is tweeledig: na het bestuderen van de motiveringsverplichting en de pijnpunten omtrent dit onderwerp in het Belgisch recht, zal ik onderzoeken of men in

¹⁹ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechterlijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 194-197.

²⁰ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering*, Gent, Larcier, 2011, 5-6.

het buitenland met dezelfde problemen te kampen krijgt. Zo niet, wil ik nagaan hoe zij die problemen vermijden. Daarnaast hoop ik in het Nederlands recht inspiratie te vinden om potentiële oplossingen te kunnen formuleren voor de Belgische problematiek. Hierbij dient reeds te worden opgemerkt dat voor het formuleren van mijn ‘beleidsvoorstel’ niet alleen aandacht zal worden besteed aan mogelijke oplossingen gevonden in Nederland, maar ook aan de reeds in de Belgische rechtsleer bestaande voorstellen. Het uiteindelijke doel is namelijk om in deze masterproef een aantal voorstellen tot oplossing te formuleren. Daarbij is het tevens van belang om de doeltreffendheid van deze beleidsvoorstellen en de haalbaarheid in het Belgisch recht ervan, te achterhalen. Op die manier hoop ik een waardevolle bijdrage te kunnen leveren ten aanzien van de reeds bestaande literatuur. In de bestaande rechtsleer²¹ wordt namelijk regelmatig kritiek geuit tegenover de Belgische motiveringsverplichting. Tot nu toe bleven effectieve oplossingen steeds uit.

²¹ G. De MAESENEIRE, “Motivering rechterlijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 194-197 en S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?”, *NC* 2011, 230-242.

2. Wat dient te worden verstaan onder ‘motiveren’ in het Belgisch recht?

Volgens VAN DALE dient men in het dagdagelijkse leven onder ‘motiveren’, ‘van argumenten voorzien’ te begrijpen. In het recht heeft het werkwoord ‘motiveren’ dezelfde betekenis. In rechtspraak en rechtsleer spreekt men namelijk over ‘motiveren’, ‘met redenen omkleden’ of ‘van redenen voorzien’.

Het motiveren van een rechterlijke beslissing impliceert dus dat de rechter aanhaalt waarop hij zich gesteund heeft om tot de beslissing die hij gewezen heeft, te komen. Het louter mondeling vermelden van deze redenen is onvoldoende: de motivering dient neergeschreven te zijn.²²

De rechter wordt bij het motiveren van een beslissing niet volledig vrijgelaten. Dat is logisch daar de motiveringsverplichting net de beoordelingsvrijheid van de rechter aan banden dient te leggen. De wetgever wenste daarenboven ook clichéformules te vermijden en wou dat de hoven en rechtbanken in hun arresten en vonnissen gingen voorzien in een geïndividualiseerde en concrete motivering.²³ Bijgevolg werden een geheel van vereisten aan de rechter opgelegd. Zo wordt de rechter eerst en vooral geconfronteerd met een aantal formele minimumvereisten met betrekking tot de veroordeling²⁴ waaraan ieder vonnis en arrest dient te voldoen. Toch is het niet de bedoeling dat de rechter in zijn motivering zo ver gaat dat hij de beweegredenen van zijn redenen aangeeft.²⁵

Een van deze formele vereisten waaraan de rechter zich dient te houden, is het vaststellen van de schuld van de beklaagde. De rechter zal daarvoor eerst moeten vaststellen dat de ten laste gelegde feiten bewezen zijn.²⁶ Nadien gaat hij na of de persoon schuldig kan worden bevonden, met andere woorden de rechter zal ook dienen na te gaan of er geen schulditsluitingsgronden aanwezig zijn. Dit wil zeggen dat de rechter dient te beslissen dat de beklaagde het misdrijf gepleegd heeft; dat die bepaalde persoon schuldig is aan dat

²² M. REGOUT, “Motivation des décisions. La motivation des décisions, particulièrement en matière civile et commerciale” in F. RINGELHEIM (ed.), *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 332.

²³ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1028.

²⁴ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechterlijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 197.

²⁵ Cass. 3 december 1991, *Arr.Cass.* 1991-92, 301 en R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 568.

²⁶ Cass. 5 januari 1976, *Arr.Cass.* 1976, 514.

bepaalde feit.²⁷ Dit is de logica zelve. Een straf kan namelijk enkel worden opgelegd indien een persoon schuldig wordt bevonden aan strafbare feiten, waardoor de rechter eerst de schuld van de beklaagde zal dienen vast te stellen. De rechter dient dit zelfs te doen indien er op dat punt geen conclusies werden neergelegd.²⁸

Bij het beoordelen van de schuldvraag moet de rechter rekening houden met het algemeen beginsel van het persoonlijk karakter van de straf.²⁹ Dit beginsel wordt bijvoorbeeld miskend indien de rechter de beklaagde veroordeelt tot een bepaalde straf, terwijl hij evenwel aanneemt dat het bestrafte misdrijf door iemand anders kan gepleegd zijn.³⁰

Ook de vrijspraak dient met redenen te worden omkleed. Hierbij is het voldoende dat de rechter vaststelt dat de aan de beklaagde ten laste gelegde feiten niet bewezen zijn.³¹

Nadat de rechter vastgesteld heeft dat de beklaagde schuld treft, zal hij er toe gehouden zijn het door de beklaagde gepleegde strafbare feit vast te stellen.³² Het louter plegen van een feit is onvoldoende. Het feit moet ook strafbaar zijn. De rechter zal dus de constitutieve bestanddelen van het misdrijf waaronder hij het bewezen verklaarde feit kwalificeert, dienen te vermelden. De rechter kan dit doen in de bewoording van de wettekst, maar is daartoe geenszins verplicht.³³ Indien hij echter geen gebruik maakt van de bewoordingen van de strafwet, loopt hij wel het risico om op een dubbelzinnige wijze de bestanddelen van het misdrijf vastgesteld te hebben.³⁴ Een veroordeling die niet alle constitutieve bestanddelen vaststelt, is nietig.³⁵ De rechter dient hierbij ook rekening te houden met mogelijke rechtvaardigingsgronden die er voor zorgen dat de principieel ontoelaatbare gedraging toelaatbaar kan worden.³⁶

Ook de plaats en datum van het misdrijf dienen te worden aangegeven, ondanks dat dit geen wezenlijke bestanddelen van de vervolging zijn.³⁷ De plaats van het misdrijf is van belang om

²⁷ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 579.

²⁸ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1028.

²⁹ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 579.

³⁰ Cass. 4 februari 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 514.

³¹ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1028.

³² G. De MAESENEIRE, "Motivering rechterlijke beslissingen", *NJW* 2007, afl. 158, 197.

³³ Cass. 15 december 1981, *Arr.Cass.* 1981-82, 522; A. JEURISSEN, "Het morele element in hoofde van de geestesgestoorde delinquent", *NC* 2011, 128 en R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1028.

³⁴ G. De MAESENEIRE, "Motivering rechterlijke beslissingen", *NJW* 2007, afl. 158, 197.

³⁵ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 583.

³⁶ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 237.

³⁷ A. SMETRYNS, "De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding", *CABG* 2005, afl. 1, 15.

te bepalen of de Belgische strafwet al dan niet van toepassing is en of de rechter die het vonnis of het arrest uitspreekt al dan niet de territoriaal bevoegde rechter is. De datum van het misdrijf laat dan weer controle toe op de verjaring van de strafvordering. De rechter is er echter niet toe gehouden om de werking van de stuiting en de eventuele schorsing uit de doeken te doen. Dit kan namelijk worden nagegaan aan de hand van de processtukken.³⁸ De datum van de feiten kan ook van belang zijn om te weten of het misdrijf in staat van wettelijke herhaling werd gepleegd³⁹ en in het geval er sprake is van een conflict van de strafwetten in de tijd. In België geldt namelijk het principe van de niet-retroactiviteit van de strengere strafwet.⁴⁰ Artikel 2 Sw. bepaalt dat geen misdrijf kan worden gestraft met straffen die bij de wet niet waren vastgesteld voordat het misdrijf werd gepleegd. Bijgevolg dient men, volgens dit artikel, indien de straf die ten tijde van het vonnis is bepaald verschilt van de straf die ten tijde van het misdrijf was bepaald, de minst zware straf op te leggen.⁴¹ Het niet vermelden van de datum of van de plaats, laat het Hof van Cassatie niet toe om bijvoorbeeld na te gaan of er sprake is van verjaring. Bijgevolg zal het Hof de uitspraak vernietigen.⁴²

Ten slotte is een rechterlijke beslissing maar regelmatig met redenen omkleed indien de rechter de wetsbepalingen heeft aangeduid die de bestanddelen van het misdrijf inhouden waarvoor de persoon wordt veroordeeld en die de straf voor het desbetreffende misdrijf bepalen.⁴³ De rechter is dus niet alleen verplicht om die wetsartikelen aan te halen waaruit blijkt dat het feit door de wet strafbaar wordt gesteld, maar zal ook de wetsbepalingen waarin de straf vermeld wordt voor dat feit moeten vermelden. Bij niet-naleving van deze verplichting wordt de veroordeling vernietigd.⁴⁴

Uit het geheel van de net opgesomde formele minimumvereisten kan worden afgeleid dat de motivering van een vonnis of een arrest zowel een motivering in feite als in rechte is. Het motiveren in feite van een beslissing betekent dat de rechter, op straffe van nietigheid, vaststelt dat alle feitelijke en rechtsgronden verenigd zijn.⁴⁵ De motivering in rechte houdt

³⁸ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1028.

³⁹ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 588.

⁴⁰ A. SMETRYNS, "De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding", *CABG* 2005, afl. 1, 21.

⁴¹ Art. 2 Sw.

⁴² G. De MAESENEIRE, "Motivering rechterlijke beslissingen", *NJW* 2007, afl. 158, 197.

⁴³ Cass. 3 mei 2000, *Arr.Cass.* 2000, 830-831 en 834 en F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, II, Antwerpen, Maklu, 2013, 417.

⁴⁴ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 580.

⁴⁵ J. DU JARDIN, "Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken" in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 21.

daarentegen in dat na de bewezenverklaring van de feiten en de aanduiding van de feitelijke elementen die tot hun juridische kwalificatie leiden, de rechter moet beslissen of deze kwalificatie een misdrijf uitmaakt en of de dader strafbaar is.⁴⁶

Wanneer we er het Wetboek van Strafvordering op na slaan, merken we op dat een geheel van artikelen invloed hebben op de rechterlijke motiveringsverplichting (*infra*). Bijgevolg zit de taak van de rechter er niet op na de motivering van de veroordeling. De hierboven vermelde minimumvereisten zijn dan ook niet de enige vereisten waaraan de rechter in strafzaken dient te voldoen. De motivering zal namelijk onder andere ook moeten worden getoetst aan de conclusies van de partijen (*infra*).

Voorts moet men ook in het achterhoofd houden dat men in het Belgische strafrecht de regels van de eenheid van de uitspraak kent. Dit betekent dat de rechter in eenzelfde beslissing, op straffe van nietigheid, uitspraak dient te doen over de schuldvraag en over de straftoemeting,⁴⁷ daar schuld en straf nauw met elkaar verbonden zijn.⁴⁸ De rechter zal bijgevolg in zijn rechterlijke beslissing binnen de door de wet gestelde grenzen de straf en de strafmaat moeten bepalen.⁴⁹ Wanneer de wet de vrije beoordeling toelaat, moet de rechter nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn, de redenen vermelden waarom hij een bepaalde straf of maatregel kiest en dient hij de strafmaat te rechtvaardigen.⁵⁰ Ten slotte dient te worden opgemerkt dat sommige beschikkingen van een vonnis of een arrest in het bijzonder gemotiveerd moeten worden.⁵¹

De motivering van de straf en strafmaat en de bijzondere motivering van sommige beschikkingen zal in een later hoofdstuk nog uitgebreid besproken worden. In de hierna komende hoofdstukken zal namelijk worden toegespitst op een aantal deelaspecten van de motiveringsverplichting om dan later in deze masterproef te kunnen komen tot een kritische reflectie van deze verplichting.

⁴⁶ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 28.

⁴⁷ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 13.

⁴⁸ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1028.

⁴⁹ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechterlijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 197.

⁵⁰ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 597.

⁵¹ F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgische strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 189-190.

3. Het wettelijk kader van de Belgische motiveringsverplichting

In het Belgisch recht kan men de motiveringsverplichting in verschillende wetsbepalingen terugvinden. Dit heeft tot gevolg dat de motiveringsverplichting niet alleen verankerd ligt in de hoogste bron van Belgisch recht,⁵² maar tevens ook in onder andere artikel 780, eerste lid, 3° Ger. W. Het desbetreffende artikel bepaalt namelijk dat een vonnis op straffe van nietigheid, behalve de gronden en het beschikkende gedeelte, het onderwerp van de vordering en het antwoord op de conclusies of middelen van de partijen bevat.⁵³

Met betrekking tot artikel 780, eerste lid, 3° Ger. W. dient echter te worden opgemerkt dat dit artikel geschreven is om toepassing te vinden in burgerlijke zaken.⁵⁴ Wat de motiveringsverplichting in strafzaken betreft, hoeft men zich niet op dit artikel te beroepen.⁵⁵ In strafzaken zijn specifiekere artikelen van toepassing: de artikelen 163 Sv., 176 Sv., 195 Sv. en 211 Sv. leggen namelijk de motiveringsverplichting specifiek in strafzaken op. Daardoor zal artikel 780 Ger.W. niet verder worden behandeld in de hierna volgende bespreking met betrekking tot de artikelen die de motiveringsverplichting in strafzaken opleggen.

Naast deze bepalingen uit het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering zijn er ook verschillende specifieke bepalingen die betrekking hebben op de motiveringsverplichting, waaronder artikel 3 en 8 van de Wet van 29 juni 1964 met betrekking tot de opschorting, het uitstel en de probatie en de artikelen 1, 2 en 4 van de Wet van 4 oktober 1867 met betrekking tot de verzachtende omstandigheden.⁵⁶ Deze specifieke bepalingen komen later nog aan bod in het hoofdstuk omtrent de motivering van de straf en de strafmaat.

Ten slotte zal in dit hoofdstuk ook aandacht worden besteed aan internationale rechtsbronnen. De motiveringsverplichting in strafzaken ondervond in België namelijk een sterke invloed van het EVRM en het EHRM.

⁵² Zijnde in art. 149 Gw.

⁵³ Art. 780, 3° Ger. W.

⁵⁴ S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 78 en J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 3.

⁵⁵ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 1.

⁵⁶ S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, Afl. 2, 78-79 en J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 3.

3.1 Artikel 149 Gw.

De basis van de motiveringsverplichting van de strafrechter kan onder andere worden teruggevonden in de hoogste bron van Belgisch recht, meer bepaald in artikel 149 Gw. Het desbetreffende artikel bepaalt dat elk vonnis met redenen dient te worden omkleed.⁵⁷ Dit heeft tot gevolg dat niet alleen in burgerlijke zaken, maar ook elke uitspraak van een vonnisgerecht in strafzaken zal moeten worden gemotiveerd. De wetbepaling betreft echter niet de dagvaardingen of rechtsvorderingen van het openbaar ministerie (hierna: OM).⁵⁸

Het motiveren van een vonnis of arrest is onafscheidbaar van de opdracht tot berechting van een geschil.⁵⁹ De motiveringsverplichting vloeit dan ook voort uit de rechtsprekende functie van de rechter: de rechter moet recht spreken in de geschillen waarmee hij belast is.⁶⁰ Artikel 149 Gw. verwoordt een algemeen rechtsbeginsel dat een van de rechtstaak onafscheidelijke regel vormt: de rechter dient niet alleen recht te spreken; hij dient tevens ook aan te halen hoe hij tot de desbetreffende beslissing is gekomen.⁶¹

Bij het invoeren van artikel 149 Gw. heeft de wetgever nagelaten de motiveringsverplichting inhoudelijk in te vullen. Artikel 149 legt namelijk louter de verplichting op om iedere gerechtelijke beslissing te motiveren. Over de draagwijdte en de omvang van de rechterlijke motiveringsverplichting wordt in het artikel niets vermeld.⁶² Dit heeft tot gevolg dat de invulling van het desbetreffende artikel in de handen ligt van het Hof van Cassatie. Het Hof van Cassatie is namelijk in de mogelijkheid een wettigheidstoezicht uit te oefenen. Deze controle is evenwel marginaal: het Hof mag niet overgaan tot een interne beoordeling.⁶³

Het Hof van Cassatie is echter van mening dat artikel 149 Gw. een loutere vormvereiste oplegt, wat betekent dat het artikel niet geschonden wordt indien de motivering die door de rechter gegeven werd, onjuist of onnauwkeurig blijkt te zijn.⁶⁴ De invulling die het Hof van

⁵⁷ Art. 149 Gw.

⁵⁸ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspiegeling*, Mechelen, Kluwer, 2010, 749.

⁵⁹ Cass. 9 oktober 1959, *Arr.Verbr.* 1960, 115.

⁶⁰ J. DU JARDIN, "Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken" in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 4.

⁶¹ F. DUMON, "De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten", *RW* 1978-1979, 260.

⁶² S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering*, Gent, Larcier, 2011, 5.

⁶³ J. DU JARDIN, "Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken" in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 7.

⁶⁴ Cass. 23 oktober 2002, *Arr.Cass.* 2002, 2255 en K. RIMANQUE, "Commentaar bij art. 149 Grondwet", *OGR* 2003, afl. 59, 106.

Cassatie geeft aan de motiveringsverplichting, is onder andere terug te vinden in de rede die uitgesproken werd door de eerste advocaat-generaal F. DUMON op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 1 september 1978 :

“Als de rechter niet willekeurig heeft beslist, omdat hij naar de verantwoording van zijn beslissing die zich opdringt heeft gezocht en meent dat hij deze gevonden heeft, als hij aan de partijen de gelegenheid heeft gegeven in te zien waarom hij een dergelijke beslissing heeft genomen, als hij het toezicht van de appèlrechter of van het Hof van Cassatie mogelijk gemaakt heeft, als hij geantwoord heeft op de “conclusie” van de partijen... dan heeft hij natuurlijk deze grondwetsbepaling niet geschonden, zelfs indien zijn verantwoording “verkeerd” is, d.w.z. indien zij strijdig is met een andere rechtsregel (een andere grondwetsbepaling, een regel inzake burgerlijk, handels-, sociaal, straf-, fiscaal recht...), zelfs indien de “inlichting” die de partijen hebben gekregen of het antwoord op hun “conclusie” om dezelfde redenen “verkeerd” is, zelfs indien het toezicht dat de motivering mogelijk heeft gemaakt en die dus voldoet aan artikel 97 Grondwet, tot vernietiging (cassatie) zou kunnen leiden wegens schending van een andere rechtsregel.

*Daarom brengen talloze arresten van uw Hof in herinnering [...] “dat een arrest overeenkomstig artikel 97 van de Grondwet met redenen is omkleed, wanneer de rechter duidelijk en ondubbelzinnig de redenen opgeeft, ook al zijn zij onjuist of onwettig, wanneer hij derwijze heeft beslist”; dat “ de verplichting de vonnissen en arresten met redenen te omkleden een vormvereiste is; de omstandigheid dat een reden naar recht onjuist is geen schending van artikel 97 van de Grondwet oplevert” of gewoonweg dat “ de verplichting van artikel 97 van de Grondwet de vonnissen en arresten te motiveren aan een vormvereiste beantwoordt”.*⁶⁵

Dit standpunt heeft tot gevolg dat artikel 149 Gw. enkel in geval van afwezigheid van motivering geacht wordt geschonden te zijn. Toch dient te worden opgemerkt dat ondanks het feit dat een in feite of in rechte onjuist motief niet leidt tot de vernietiging van een beslissing op basis van artikel 149, de vernietiging desondanks soms op andere gronden kan worden gevorderd.⁶⁶ Ook de omstandigheid waarin het antwoord van de appelrechters onvolledig zou zijn, is geen miskennis van de motiveringsverplichting.⁶⁷ Het Hof van Cassatie stelt echter wel vast dat, ondanks het feit dat de verplichting om vonnissen en arresten met redenen te omkleden een vormvereiste is dat geen verband houdt met de inhoud van de motivering, het Hof in staat moet zijn om aan de hand van de opgegeven motieven wettigheidstoezicht uit te oefenen.⁶⁸ Dit heeft tot gevolg dat in een aantal omstandigheden er effectief een motivering voor handen is, maar dat deze motivering als waardeloos dient te worden aanschouwd daar

⁶⁵ F. DUMON, “De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten”, RW 1978-1979, 262-263.

⁶⁶ Cass. 2 november 1999, Arr.Cass. 1999, 1365 -1366; Cass. 14 mei 1985, Arr.Cass. 1984-85, 1260 en A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, CABG 2005, afl. 1, 2.

⁶⁷ Cass. 23 november 2005, Arr.Cass. 2005, 2331.

⁶⁸ Cass. 16 oktober 2002, Arr.Cass. 2002, 2195 en Cass. 19 oktober 2000, Arr.Cass. 2000, 1616 en 1618.

het Hof niet in staat is toezicht uit te oefenen. Dit ‘toezichtscriterium’ is dus cruciaal om uit te maken of er sprake is van een gebrek aan essentiële redenen, dat als motiveringsgebrek in de zin van artikel 149 Gw. kan worden beschouwd. Toch dient men hierbij ook rekening te houden met de beperkingen eigen aan de opdracht en inzonderheid aan het bedoelde wettigheidstoezicht van het Hof van Cassatie.⁶⁹

Een voorbeeld van een beslissing waarin het toetsingscriterium niet voldaan is, is een beslissing waarin de beklaagde veroordeeld wordt voor feiten zonder te preciseren tussen welke twee data de feiten werden gepleegd en zonder dat duidelijk blijkt uit de processtukken dat er een daad werd verricht waardoor de verjaring van de strafvordering werd gestuit of geschorst binnen de wettelijke verjaringstermijn. In dergelijke omstandigheden kan het Hof niet nagaan of de strafvordering al dan niet verjaard is, waardoor er sprake is van een schending van artikel 149 Gw.⁷⁰

Een beslissing waarin de beklaagde veroordeeld wordt zonder het bestaan van alle bestanddelen van het misdrijf vast te stellen, is een ander voorbeeld van een schending van artikel 149 Gw.⁷¹ Een vonnis waarin echter beslist wordt dat een aantal feiten gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens opleveren, zonder dat daarbij is aangegeven waarom of hoe die feiten het bestaan van het misdrijf aantonen,⁷² of waarin de rechter de conclusie van de partijen een verkeerde uitlegging zou hebben gegeven, kan geen schending van de grondwettelijke motiveringsplicht opleveren.⁷³

Artikel 149 Gw. schrijft met andere woorden een algemene motiveringsplicht voor: een veroordelend vonnis of arrest dat de feiten vermeldt waaraan de beklaagde schuldig wordt bevonden en dat de toepasselijke wetsartikelen aanhaalt, is een vonnis of arrest in overeenstemming met dit grondwetsartikel. Daar het hier gaat om een louter formele motivering,⁷⁴ dienen de in het voorgaande hoofdstuk vermelde formele minimumvereisten (schuldigverklaring, vermelden van de constitutieve bestanddelen van de straf, vermelden van plaats en datum en van de toepasselijke wetsartikelen) dus voldaan te zijn.⁷⁵

⁶⁹ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 9.

⁷⁰ Cass. 30 november 1971, *Arr.Cass.* 1972, 317.

⁷¹ Cass. 27 oktober 1987, *Arr.Cass.* 1987-88, 247 en Cass. 26 november 1973, *Arr.Cass.* 1974, 347.

⁷² Cass. 7 mei 1980, *Arr.Cass.* 1979-80, 1118.

⁷³ Cass. 1 oktober 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 117.

⁷⁴ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 1182-1183.

⁷⁵ Cass. 6 januari 1993, *Arr.Cass.* 1993, 14 en Cass. 5 januari 1976, *Arr.Cass.* 1976, 514.

Ook in geval van een onduidelijke motivering, een tegenstrijdigheid in de motivering en een dubbelzinnige motivering zal het Hof van Cassatie besluiten dat er sprake is van een motiveringsgebrek: ondanks dat de rechter in deze gevallen zijn motieven die tot de beslissing hebben geleid heeft aangegeven, zal door het Hof van Cassatie worden aangenomen dat artikel 149 Gw. geschonden is. Hierbij mag echter niet uit het oog worden verloren dat de beslissing van de rechter in zijn geheel dient te worden bekeken. Dit heeft tot gevolg dat de ene reden door de andere dient te worden uitgelegd en het dispositief in het licht van de motieven dient te worden gelezen. Bijgevolg kan een bepaald punt bijvoorbeeld onduidelijk zijn, maar kan deze onduidelijkheid worden verholpen door de volledige redengeving te lezen.⁷⁶ Een beslissing die daarentegen slechts zeer summier gemotiveerd is, zal dan weer geen schending van artikel 149 Gw. opleveren indien de motivering adequaat is.⁷⁷

3.1.1 Schending van artikel 149 Gw. in geval van onduidelijke motivering

In geval van een onduidelijke motivering is er een motivering voor handen, maar wordt het Hof van Cassatie verhinderd om zijn wettigheidstoezicht uit te oefenen net omdat de redengeving in het vonnis of arrest onduidelijk of onnauwkeurig is. Het Hof van Cassatie schakelt een dergelijke onnauwkeurige of onduidelijke motivering gelijk met de afwezigheid van de motivering, wat neer komt op een schending van artikel 149 Gw.⁷⁸

Het besproken motiveringsgebrek is dus onontbeerlijk verbonden met de mate waarin het wettigheidstoezicht van het Hof van Cassatie door de gewraakte redengeving onmogelijk wordt gemaakt. Het middel waarin louter wordt aangevoerd dat de beslissing onduidelijk is zonder dat tevens wordt aangevoerd dat deze onduidelijkheid het Hof zou verhinderen de wettigheid van de beslissing na te gaan, is dan ook onontvankelijk.⁷⁹

De motiveringsverplichting is echter niet geschonden indien de rechter niet met zoveel woorden preciseert op welk stuk hij zijn vaststelling grondt of in de situatie dat de onduidelijkheid geen invloed heeft op de wettigheid van de beslissing.⁸⁰ Er is echter wel sprake van een onduidelijke motivering wanneer bijvoorbeeld de strafrechter nalaat te preciseren op welk tijdstip of tijdstippen binnen de geïncrimineerde periode de strafbare feiten

⁷⁶ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 24.

⁷⁷ M. FRANCHIMONT, A. JACOBS en A. MASSET, *Manuel de procédure pénale*, Brussel, Larcier, 2012, 738.

⁷⁸ G. DE MAESENEIRE, "Motivering rechtelijke beslissingen", *NJW* 2007, afl. 158, 196.

⁷⁹ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 24-25.

⁸⁰ G. DE MAESENEIRE, "Motivering rechtelijke beslissingen", *NJW* 2007, afl. 158, 196.

zijn gepleegd, terwijl, indien de strafbare feiten zouden zijn gepleegd in het begin van de geïncrimineerde periode, de strafvordering vervallen zou zijn door verjaring.⁸¹

3.1.2 Schending van artikel 149 Gw. in geval van tegenstrijdigheid in de motivering

Ook een tegenstrijdigheid in de motivering levert een schending van artikel 149 Gw. op. Strijdige motieven worden namelijk geacht elkaar op te heffen, waardoor er formeel gezien helemaal geen motivering voor handen is.⁸²

Onder tegenstrijdigheid in de motivering wordt niet begrepen de strijdigheid in de gegevens van het dossier. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat er sprake is van een tegenstrijdigheid tussen de verklaringen van een getuige. Dit zorgt er echter niet voor dat artikel 149 Gw. geschonden zal zijn.⁸³

Een tegenstrijdigheid als motiveringsgebrek zal ook niet voor handen zijn wanneer de ingeroepen grief louter neerkomt op een kritiek in rechte op de getroffen beslissing, gelet op de formele aard van artikel 149 Gw. De grens tussen een kritiek in rechte en een kritiek op de rechterlijke beslissing die in aanmerking komt om te worden vernietigd door het Hof van Cassatie op grond van artikel 149 Gw. is soms zeer moeilijk te bepalen.⁸⁴

Daarenboven is er ook geen sprake van een schending van de grondwettelijke motiveringsplicht, indien er sprake is van een schijnbare tegenstrijdigheid die afhangt van de interpretatie van een rechtsregel⁸⁵ of indien een tegenstrijdigheid veroorzaakt wordt door verkeerd woordgebruik in de beslissing en dit verkeerd woordgebruik geen invloed heeft op de eigenlijke redenering van de rechter zoals die uit de context van de beslissing blijkt.⁸⁶ Een voorbeeld van dergelijk verkeerd woordgebruik is de situatie waarin de rechter vermeldt dat twee bestuurders ‘in aanrijding kwamen’, maar waarbij uit de eigenlijke beoordeling blijkt dat de auto’s elkaar niet geraakt hadden en de rechter enkel wou stellen dat de twee bestuurders bij het ongeval betrokken waren.⁸⁷ Ook in geval van een kennelijke verschrijving of misrekening is er geen sprake van een tegenstrijdigheid, wanneer de verschrijving of

⁸¹ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 4.

⁸² *Ibid.*, 5.

⁸³ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 571.

⁸⁴ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechtelijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 196 en B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 28.

⁸⁵ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechtelijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 196.

⁸⁶ Cass. 12 oktober 1984, *Arr. Cass.* 1984-85, 264.

⁸⁷ *Ibid.*, 265 en B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 27.

misrekening duidelijk blijkt uit de context van de beslissing.⁸⁸ Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de rechter zou stellen dat de getuigen verklaarden dat het voertuig rechts in plaats van links afsloeg. Uit dit alles kan tevens worden afgeleid dat indien het verkeerd woordgebruik, de verschrijving of de misrekening niet duidelijk uit de context blijkt, er wel sprake kan zijn van een schending van artikel 149 Gw. Toch voorziet het Gerechtelijk Wetboek in een mogelijke oplossing voor dergelijke schendingen: een verschrijving of misrekening in een rechterlijke beslissing kan namelijk verholpen worden door een verbetering door de rechter die de beslissing gewezen heeft (*infra*).⁸⁹

Een onderscheid dient te worden gemaakt tussen verschrijvingen en misrekeningen enerzijds en een echte tegenstrijdigheid in cijfers en bewoordingen van de aangevochten beslissing anderzijds. Dit onderscheid wordt echter vaak als moeilijk beschouwd.⁹⁰

Een tegenstrijdigheid kan enkel bestaan binnen eenzelfde beslissing in eenzelfde zaak.⁹¹ Dit houdt in dat er geen sprake kan zijn van een motiveringsgebrek wegens tegenstrijdigheid van de motieven tussen de beslissing alvorens recht te doen en de eindbeslissing⁹² of tussen de beslissing gewezen in eerste aanleg en de beslissing in hoger beroep.⁹³ Wat in strafzaken bijvoorbeeld wel als tegenstrijdig wordt beschouwd, is de beslissing tot veroordeling van een beklaagde tot een geldboete voor een verkeersongeval, terwijl de medebeklaagde volledig aansprakelijk wordt geacht voor dit ongeval.⁹⁴

Tegenstrijdigheid kan voorkomen in verschillende ‘vormen’. Eerst en vooral kan dit voorkomen tussen de verschillende onderdelen van eenzelfde motivering.⁹⁵ Een dergelijke tegenstrijdigheid kwam aan bod in een cassatiearrest van 25 maart 1981. De rechtbank in hoger beroep had besloten dat de rechter in eerste aanleg ten onrechte het bestaan van twijfel had aangenomen. Achteraf oordeelde dezelfde rechter dat wegens de nog bestaande twijfel het door de verweerder gepleegde misdrijf niet in oorzakelijk verband stond met het ongeval. Het feit werd dus als vaststaande aangenomen ten aanzien van de ene partij, maar niet ten aanzien

⁸⁸ Cass. 7 mei 1993, *Arr.Cass.* 1993, 479 en G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechtelijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 196.

⁸⁹ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 27.

⁹⁰ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechtelijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 196 en B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 28.

⁹¹ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechtelijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 196.

⁹² Cass. 24 januari 2006, P.05.1125.N.

⁹³ Cass. 30 maart 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 998-999.

⁹⁴ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 34.

⁹⁵ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 571.

van de andere.⁹⁶ Een ander voorbeeld van een dergelijke tegenstrijdigheid kan worden teruggevonden in een cassatiearrest van 29 september 1975. Uit de desbetreffende zaak bleek dat de rechter in hoger beroep enerzijds van oordeel was dat de botsing tussen twee voertuigen veroorzaakt werd door een vrachtwagen, maar anderzijds vaststelde dat het ongeval reeds had plaatsgevonden voordat de vrachtwagen ter plaatse opdook. Ook dit vonnis werd geacht niet regelmatig gemotiveerd te zijn wegens tegenstrijdigheid in de motivering.⁹⁷⁹⁸

Een andere ‘tegenstrijdigheidsvorm’ is de tegenstrijdigheid die zich kan voordoen tussen de redenen en de dispositieven. Hiervan zijn er vele voorbeelden in de rechtspraak.⁹⁹ Zo is er sprake van tegenstrijdigheid indien het beschikkend gedeelte van een arrest, het vonnis van de eerste rechter -waarbij een beklaagde wegens alle hem ten laste gelegde feiten werd veroordeeld- bevestigt, terwijl uit de redengeving blijkt dat sommige tenlasteleggingen niet bewezen zijn.¹⁰⁰ Nog als voorbeeld kan worden aangehaald de beslissing waarbij men in de motivering van de uitspraak over de burgerlijke rechtsvordering een post van 17 000 frank vindt, die in het dispositief op onverklaarbare wijze 67778 frank wordt. Daar het dispositief op de redenen dient te steunen,¹⁰¹ en in de bovenstaande gevallen het dispositief niet overeenstemt met de opgegeven redenen, ontstaat er een tegenstrijdigheid die er toe leidt dat er eigenlijk helemaal geen motivering van de rechterlijke beslissing voor handen is. Bijgevolg is er sprake van een schending van artikel 149 Gw.

Ten slotte kan tegenstrijdigheid ook voorkomen tussen de redenen van de uitspraak over de burgerlijke vordering of tussen de redenen op strafrechtelijk gebied en op burgerrechtelijk gebied.¹⁰² Krachtens artikel 4 V.T.Sv. kan de burgerlijke rechtsvordering terzelfder tijd en voor dezelfde rechter vervolgd worden als de strafvordering.¹⁰³ De strafrechter zal in dat geval er moeten voor waken dat beide beslissingen niet tegenstrijdig zijn. Een dergelijke tegenstrijdigheid is bijvoorbeeld voor handen in het geval dat iemand veroordeeld wordt op grond van artikel 399 Sw. (zijnde een veroordeling wegens opzettelijke slagen en

⁹⁶ Cass. 25 maart 1981, *Arr.Cass.* 1980-1981,832.

⁹⁷ Cass. 29 september 1975, *Arr.Cass.* 1976, 131.

⁹⁸ Andere voorbeelden kunnen onder andere ook nog worden teruggevonden in Cass. 11 januari 1983, *Arr.Cass.* 1982-1983, 630-631 en Cass. 15 september 1975, *Arr.Cass.* 1976, 72-73.

⁹⁹ R. DECLERCQ, *Beginnelen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 573-574.

¹⁰⁰ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 5.

¹⁰¹ R. DECLERCQ, *Beginnelen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 574.

¹⁰² A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 5; R. DECLERCQ, *Beginnelen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 572 en B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 34.

¹⁰³ Art. 4 V.T.Sv.

verwondingen met ziekte of ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid tot gevolg), terwijl op burgerlijk gebied een deskundige wordt aangesteld met als opdracht na te gaan of de slagen en verwondingen een bestendige arbeidsongeschiktheid hebben veroorzaakt.¹⁰⁴ Uit het aanstellen van de deskundige kunnen we namelijk afleiden dat we nog geen zicht hebben op de ongeschiktheid van de betrokkene, terwijl men wel overgaat tot de veroordeling van een persoon er van uitgaande dat die betrokkene ongeschikt is tot het verrichten van persoonlijke arbeid.

Een ander voorbeeld van een dergelijke tegenstrijdigheid kan worden gevonden in een cassatiearrest van 2 november 1994. In de desbetreffende zaak oordeelde het Hof van Cassatie dat er sprake was van een tegenstrijdigheid in de motivering daar de rechter op strafrechtelijk gebied tot het besluit was gekomen dat er geen sprake was van een oorzakelijk verband tussen de staat van dronkenschap van de verweerder en het ongeval, maar op burgerrechtelijk gebied oordeelde dat de eiser een deel van zijn eigen schade diende te dragen daar hij zo onvoorzichtig was geweest om zich te laten vervoeren door een dronken bestuurder.¹⁰⁵ In een gelijkaardige zaak van 17 oktober 1997 oordeelde het Hof van Cassatie in dezelfde zin. Het arrest vermeldt namelijk expliciet dat een beslissing van de strafrechter tegenstrijdig is, niet alleen wanneer de redenen van de beslissing op de strafvordering elkaar tegenspreken, maar ook wanneer deze redenen strijdig zijn met deze van de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering.¹⁰⁶

3.1.3 Schending van artikel 149 Gw. in geval van dubbelzinnige motivering

Een beslissing is gegrond op dubbelzinnige redenen, wanneer de redenen op verscheidene wijzen kunnen worden uitgelegd. Indien de beslissing volgens de ene interpretatie naar recht verantwoord is, maar volgens de andere interpretatie onwettig of onregelmatig is,¹⁰⁷ dient te worden vastgesteld dat het vonnis of arrest geacht wordt niet gemotiveerd te zijn. In dat geval is er dus sprake van een schending van artikel 149 Gw. Het Hof van Cassatie kan in een dergelijke situatie namelijk niet uitmaken welke interpretatie de rechter voor ogen had en kan bijgevolg zijn wettigheidstoezicht niet uitoefenen.¹⁰⁸

¹⁰⁴ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 5.

¹⁰⁵ Cass. 2 november 1994, *Arr.Cass.* 1994, 912-913.

¹⁰⁶ Cass. 20 oktober 1997, *Arr.Cass.* 1997, 1006.

¹⁰⁷ Cass. 24 november 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 1345 en Cass. 19 januari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 581.

¹⁰⁸ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 36.

Indien echter de beslissing voor verschillende uitleggingen vatbaar is, maar volgens elk van deze uitleggingen onwettig is of volgens elk van deze uitleggingen naar recht verantwoord is, dient te worden geconcludeerd dat er geen sprake kan zijn van een schending van artikel 149 Gw.¹⁰⁹ Een beslissing waarbij alle mogelijke uitleggingen (on)wettig zijn, wordt namelijk niet beschouwd als een schending van de motiveringsverplichting wegens dubbelzinnige motivering. Tenzij er sprake is van een ander gebrek in de motivering, zijnde tegenstrijdigheid of onnauwkeurigheid, zal de grief gebaseerd op artikel 149 Gw. onontvankelijk worden verklaard.¹¹⁰ Ook in de gevallen dat de rechter eenvoudigweg verzuimt aan het vermelden van een gegeven waarop zijn beslissing is gesteund¹¹¹ of aan het preciseren van het stuk waarop hij zijn vaststelling heeft gegrond,¹¹² is er geen sprake van een dubbelzinnige motivering. Daarenboven dient ook te worden opgemerkt dat bepaalde woorden zoals ‘schijnen’, ‘waarschijnlijk’, ‘plausibel’, ‘lijken’ en ‘blijken’, niet noodzakelijk aanleiding geven tot dubbelzinnigheid. Bij het nagaan of er al dan niet sprake is van een dubbelzinnige motivering dient men namelijk te peilen naar de bedoeling of de gedachtengang van de rechter. Hierbij dient men rekening te houden met de context: naargelang de context dient men na te gaan of de gebruikte bewoordingen een zekere of een onzekere mening uitdrukken en of er sprake kan zijn van dubbelzinnigheid.¹¹³ Dit is logisch daar rechterlijke beslissingen in hun geheel dienen te worden beoordeeld. Zo dienen de motieven in onderling verband te worden uitgelegd, terwijl het dispositief dient te worden gelezen in het licht van de motieven.¹¹⁴ Een voorbeeld hiervan kan worden gevonden in een cassatiearrest van 4 november 1975. In het desbetreffende arrest oordeelde het Hof van Cassatie dat de woorden ‘het is hoogstwaarschijnlijk’ in de redenen van een rechterlijke beslissing, naargelang de context zowel twijfel als zekerheid kunnen uitdrukken. Toch besloot het Hof van Cassatie in dit arrest niet tot een schending van artikel 149 Gw. op grond van een dubbelzinnige motivering daar uit de gedachtengang van de rechter duidelijk bleek dat hij niet twijfelde.¹¹⁵

Een voorbeeld van een dubbelzinnige motivering is de strafrechtelijke beslissing waarin de rechter het herstel van het recht tot sturen afhankelijk stelt van het slagen voor de in het

¹⁰⁹ Cass. 27 juni 1997, *Arr.Cass.* 1997, 724; Cass. 2 februari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 676 en Cass. 19 januari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 578.

¹¹⁰ G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechterlijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 196.

¹¹¹ R. DECLERCQ, *Beginnelen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 570.

¹¹² B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 38.

¹¹³ R. DECLERCQ, *Beginnelen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 570 en B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 38.

¹¹⁴ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, alf. 1, 4.

¹¹⁵ Cass. 4 november 1975, *Arr.Cass.* 1976, 302-303.

vonnis bedoelde onderzoeken, maar niet duidelijk maakt of het jegens de beklaagde uitgesproken verval van het recht tot sturen een krachtens artikel 38 van de Wet betreffende de politie over het wegverkeer (hierna: Wegverkeerswet) uitgesproken straf is, in welke het herstel van het recht tot sturen afhankelijk kan worden gesteld van het slagen voor de in het vonnis bedoelde onderzoeken, dan wel of het opgelegde verval een veiligheidsmaatregel is in de zin van artikel 42 van die wet, in welk geval de rechter het herstel in het recht tot sturen niet afhankelijk kan stellen van die voorwaarde.¹¹⁶

Ook in een cassatiearrest van 24 mei 2006 kan een voorbeeld van een dubbelzinnige motivering worden teruggevonden. De rechter in hoger beroep had namelijk besloten uitstel van tenuitvoerlegging van de straf toe te kennen. Echter, de rechter had daarbij niet aangegeven waarom dergelijk uitstel kon worden verkregen. Bijgevolg kon het arrest op twee wijzen worden geïnterpreteerd: ofwel was de rechter van oordeel dat het uittreksel van het strafregister de daarin vermelde veroordeling niet bewees, ofwel was de rechter er van overtuigd dat het wel een bewijs van veroordeling opleverde maar dat men diende rekening te houden met persoonlijke en sociale redenen die aangevoerd werden in deze zaak. Volgens de eerste redenering zou de beslissing naar recht verantwoord zijn op basis van de mogelijkheid die de rechter heeft tot het beoordelen van de bewijskracht. De tweede redenering vormt echter een schending van artikel 8, §1, eerste lid van de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie. Volgens dit artikel mag de veroordeelde namelijk nog geen veroordeling tot een criminele straf of een hoofdgevangenisstraf van meer dan twaalf maanden in het verleden opgelopen hebben. Slechts indien dit het geval is kunnen de vonnisgerechten, wanneer zij overgaan tot het opleggen van een werkstraf of één of meer straffen van niet meer dan vijf jaar, bij een met redenen omklede beslissing uitstel verlenen.¹¹⁷ Daar de desbetreffende persoon niet aan deze voorwaarden voldeed, was er dus sprake van een niet naar recht verantwoorde beslissing. Bijgevolg oordeelde het Hof dat er sprake was van een schending van artikel 149 Gw.

Indien de eiser de dubbelzinnige motivering wil opwerpen, dient hij duidelijk aan te geven in welke interpretatie de beslissing wel naar recht verantwoord is en in welke niet. Dit is van

¹¹⁶ Cass. 31 oktober 2001, *Arr.Cass.* 2001, 1821-1822 en S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 92.

¹¹⁷ Cass. 24 mei 2006, *NJW* 2007, afl. 158, 224.

cruciaal belang: indien men enkel aanvoert dat de beslissing dubbelzinnig is, zal het middel bij gebrek aan nauwkeurigheid als onontvankelijk worden afgewezen.¹¹⁸

3.1.4 Schending van artikel 149 Gw. in geval van een met de logica onverenigbare motivering?

De aanvoering dat de redengeving niet logisch is¹¹⁹ of dat het argument dat tussen de vaststellingen van de rechter en het rechtsgevolg dat hij uit deze vaststellingen afleidt, geen logisch verband bestaat,¹²⁰ levert op zich geen miskennis van de formele motiveringsverplichting op.¹²¹ Uit gewezen cassatierechtspraak blijkt namelijk dat een met de logica onverenigbare motivering op zichzelf geen schending oplevert van artikel 149 Gw.¹²² Dit is te wijten aan het feit dat het Hof van Cassatie geen controle kan uitoefenen over de feitelijke appreciatie van de rechter betreffende de pertinentie van de vastgestelde rechten.¹²³ Zoals DUMON reeds aanhaalde in zijn rede op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 1 september 1978, mag het Hof gewoonweg niet nagaan of de rechter de gegevens van de zaak al dan niet juist in feite heeft beoordeeld.¹²⁴ De redenering van de feitenrechter, waardoor hij bepaalde gevolgtrekkingen uit zijn vaststellingen afleidt, ontsnapt daardoor in ruime mate aan de toetsing van het Hof van Cassatie.¹²⁵ Daarenboven mag het Hof zijn eigen logica niet in de plaats stellen van de logica van de rechter.¹²⁶ Het gebrek aan logica kan bijgevolg niet worden aangemerkt als een motiveringsgebrek dat aanleiding geeft tot cassatie.

Toch dient dit standpunt genuanceerd te worden. Een onlogische redengeving van de rechter kan namelijk wel degelijk in aanmerking komen om vernietigd te worden door het Hof van Cassatie, zijnde dan wel meestal omwille van het feit dat de rechter een deductiefout heeft

¹¹⁸ Cass. 27 november 2012, P.12.1204.N en G. DE MAESENEIRE, “Motivering rechtelijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 196.

¹¹⁹ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 7.

¹²⁰ Cass. 17 januari 1984, *Arr.Cass.*1983-84, 556.

¹²¹ M. FRANCHIMONT, A. JACOBS en A. MASSET, *Manuel de procédure pénale*, Brussel, Larcier, 2012, 738.

¹²² Cass. 7 mei 1993, *Arr.Cass.* 1993, 479; Cass. 18 mei 1981, *Arr.Cass.*1980-81, 1077 en Cass. 17 februari 1978, *Arr.Cass.* 1978, 723-724.

¹²³ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 17.

¹²⁴ F. DUMON, “De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten”, *RW* 1978-1979, 274.

¹²⁵ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 17.

¹²⁶ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 7.

gemaakt. In dat geval is er geen sprake van een schending van artikel 149 Gw., maar wordt wel een andere rechtsregel of wetsbepaling geschonden.¹²⁷

Van belang is echter dat de redenen en de beslissing van de rechter in hun onderlinge samenhang en in hun geheel moeten worden gelezen.¹²⁸ Wanneer met andere woorden de beslissing bijvoorbeeld onlogisch lijkt, dient men ook een kijkje te nemen naar de redenen die achter die beslissing schuil gaan. Bijgevolg kan wat op het eerste zich onlogisch lijkt, plots logisch lijken indien men een totaal beeld van de beslissing krijgt.

Een tegenstrijdigheid tussen de redengeving en het beschikkend gedeelte of in de redengeving maakt echter ook een gebrek aan logica uit. In dit geval zal het gebrek aan logica echter wel een motiveringsgebrek uitmaken, daar de partijen de tegenstrijdigheid kunnen opwerpen voor de rechter. (*supra*)¹²⁹

3.1.5 Mogelijk een schending van artikel 149 Gw. te verhelpen?

Artikel 794 Ger.W. biedt de mogelijkheid aan de rechter om verschrijvingen en omissies die zelfs in een in kracht gewijsde gegane beslissing voorkomen, te verbeteren, zonder daarbij de in het vonnis of arrest bevestigde rechten uit te breiden, te beperken of te wijzigen. Sinds de wetswijziging van 2013 kan dit door de rechter die de beslissing genomen heeft, door de rechter naar wie de zaak verwezen wordt en door de beslagrechter indien de beslissing door deze omissie of verschrijving wordt aangetast.¹³⁰ Artikel 793 Ger.W. laat daarenboven de rechter die een onduidelijke of dubbelzinnige beslissing heeft gewezen toe om deze beslissing uit te leggen. Ook in dit geval mag de rechter de in de beslissing reeds bevestigde rechten niet uitbreiden, beperken of wijzigen.¹³¹ Anders zou er sprake zijn van een schending van het gezag van gewijsde.¹³² Bijgevolg is het onmogelijk om bij toepassing van artikel 793 Ger.W. een bijkomende veroordeling uit te spreken, om een wetsbepaling die het misdrijf of de straf inhoudt alsnog toe te voegen, om tegenstrijdigheden recht te zetten of verkeerde gevolgtrekkingen te verbeteren.¹³³ Door de wetswijziging doorgevoerd in 2013 wordt de

¹²⁷ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 8.

¹²⁸ J. DU JARDIN, "Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken" in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 16.

¹²⁹ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 8 en F. DUMON, "De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten", *RW* 1978-1979, 275.

¹³⁰ Art. 794 Ger.W.

¹³¹ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 994.

¹³² R. DECLERCQ, *Beginselen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 806.

¹³³ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 994.

beslagrechter ook de mogelijkheid geboden om een onduidelijke en dubbelzinnige motivering uit te leggen.¹³⁴

Beide artikelen uit het Gerechtelijk Wetboek gelden in strafzaken.¹³⁵ Dit blijkt onder andere uit een cassatiearrest van 10 mei 1977. In het desbetreffende arrest werd gesteld dat indien het beschikkend gedeelte van de beslissing onduidelijk of dubbelzinnig is, dit ook in strafzaken een aanleiding vormt om de beslissing uit te leggen.¹³⁶ In 2006 oordeelde het Hof van Cassatie nogmaals in die zin door te stellen dat de artikelen 793 en volgende Ger. W. betreffende de rechtspleging inzake uitlegging en verbetering van vonnissen en arresten van toepassing zijn in strafzaken. *‘Het Wetboek van Strafvordering noch enig rechtsbeginsel regelen deze rechtspleging afzonderlijk, zodat artikel 2 Ger.W. voor die toepassing geen beletsel vormt. De rechter in strafzaken kan aldus wettig, op de vordering van het openbaar ministerie, een klaarblijkelijke verschrijving in, onder meer, een akte van de rechtspleging, verbeteren.’*¹³⁷ In het arrest van 10 mei 1977 wordt daarenboven ook de onmogelijkheid tot het wijzigen van de reeds in de eerdere beslissing bevestigde rechten benadrukt.¹³⁸

De artikelen 793 en 794 Ger.W. hebben echter alleen betrekking op verschrijvingen, omissies, onduidelijkheden en dubbelzinnigheden. Bijgevolg kan de rechter geen beroep doen op de desbetreffende bepalingen om een tegenstrijdigheid op te lossen.

3.2 Toepasselijke wetsbepalingen in het Wetboek van Strafvordering en het belang van de Wet van 27 april 1987 en de Wet van 20 juli 2005

3.2.1 De Wet van 27 april 1987 en de Wet van 20 juli 2005

De inwerkingtreding van de Wet van 27 april 1987 in verband met de motivering van de straffen, tot wijziging van artikel 195 van het Wetboek van Strafvordering en artikel 207 van de Rechtspleging bij de Landmacht (hierna: de Wet van 27 april 1987) wordt geacht een mijlpaal in het straftoematingslandschap te zijn. De desbetreffende wet zorgde ervoor dat in tegenstelling tot vroeger -toen de motiveringsbeslissing meestal neerkwam op de loutere vermelding van de wetbepalingen- de strafrechter vandaag zowel de keuze van de

¹³⁴ Art. 793 Ger.W.

¹³⁵ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 994.

¹³⁶ Cass. 10 mei 1977, *Arr.Cass.* 1977, 925-926.

¹³⁷ Cass. 21 januari 2006, P.05.1501.N.

¹³⁸ Cass. 10 mei 1977, *Arr.Cass.* 1977, 925-926.

strafrechtelijke sanctie als de strafmaat dient te motiveren.¹³⁹ Concrete straftoemeteringsrichtlijnen kreeg de rechter niet. Artikel 195, tweede lid Sv. bevat echter wel een richtsnoer.¹⁴⁰ Het desbetreffende lid stelt namelijk dat het vonnis nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn, de redenen vermeldt waarom de rechter, als de wet hem daartoe de vrije beoordeling overlaat, dergelijke straf of maatregel oplegt. Bovendien dient het vonnis de strafmaat voor elke uitgesproken straf of maatregel te rechtvaardigen.¹⁴¹ Bij wet van 20 juli 2005 werd artikel 195 Sv. nogmaals gewijzigd. Sinds de inwerkingtreding van deze wet, anno 31 maart 2006, is de rechter verplicht om bij het opleggen van een geldboete rekening te houden met de door de beklaagde aangevoerde elementen over zijn sociale toestand, voor het bepalen van het bedrag van de boete.¹⁴²

De richtlijn vervat in artikel 195, tweede lid, *in fine* Sv. dient restrictief te worden opgevat: enkel in het geval dat de correctionele rechtbank of het hof van beroep een geldboete oplegt, moet de rechter rekening houden met de sociale toestand, waarvan de elementen echter door de beklaagde zelf moeten worden aangevoerd. De *ratio legis* achter het artikel 195, tweede lid, *in fine* Sv. is terug te vinden in artikel 163, derde lid Sv. Het desbetreffende artikel bevatte namelijk reeds langer de bepaling dat de rechter verplicht is rekening te houden met de door de beklaagde aangevoerde elementen over zijn sociale toestand. Toch lijkt de wijziging door middel van de wet van 20 juli 2005 een maat voor niets te zijn geweest. Door het aannemen van verzachtende omstandigheden kan de rechter namelijk vaak tot hetzelfde besluit komen en niets belet de rechter om de sociale status van de beklaagde aan te nemen als verzachtende omstandigheid. Het is enkel in het geval dat de bijzondere strafwet de werking van artikel 85 Sw. zou uitsluiten dat de wetswijziging van belang kan zijn.¹⁴³

De wijzigingen die de wet van 27 april 1987 met zich meebracht, hebben echter een grotere impact gehad. Vóór deze wet was de algemene regel namelijk dat, in geval van afwezigheid van conclusies en behoudens de gevallen waarin de wetgever een bijzondere motiveringsverplichting opgelegd heeft, de straftoemeteringsbeslissing in rechte voldoende met redenen omkleed was indien in de veroordelende beslissing een wetbepaling werd aangehaald die op het bewezen verklaarde misdrijf een straf stelde. Het was zelfs niet nodig dat de rechter

¹³⁹ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, NC 2012, 131.

¹⁴⁰ J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, NC 2007, 178.

¹⁴¹ Art. 195, tweede lid Sv.

¹⁴² Art. 195, tweede lid, laatste zin Sv. en J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, NC 2007, 178.

¹⁴³ J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, NC 2007, 178- 179.

alle wetbepalingen vermeldde krachtens dewelke een straf werd uitgesproken. Het volstond namelijk dat de rechter een bepaling aanhaalde die een straf op het misdrijf vaststelt. In het geval waarin er wel conclusies voor handen waren, was er echter sprake van een min of meer consistente motivering.¹⁴⁴

3.2.2 Wetboek van strafvordering

Zowel artikel 163 Sv. als artikel 195 Sv. bevatten specifieke regels omtrent de motiveringsverplichting in strafzaken. Zij vormen in dergelijke zaken dus een aanvulling op artikel 149 Gw.,¹⁴⁵ dat van toepassing is op alle vonnissen en arresten.¹⁴⁶ In het algemeen kan worden gesteld dat de rechter wordt geacht op basis van de artikelen 163 en 195 Sv. de wetbepalingen mee te delen waarvan hij toepassing maakt¹⁴⁷ en de beslissing met redenen te omkleden.¹⁴⁸ De rechter dient bijgevolg de straf die hij oplegt nader te motiveren. Daarenboven moet de rechter niet alleen opgave doen van de wetbepalingen waarbij de straf wordt bepaald, maar ook van de wetbepalingen die de bestanddelen omschrijven van het misdrijf waaraan de beklaagde zich schuldig heeft gemaakt.¹⁴⁹ Ten gevolge van de artikelen 176 en 211 Sv. is de rechter daartoe ook gehouden in graad van beroep.¹⁵⁰ De artikelen 195 en 211 Sv. hebben betrekking op de correctionele rechtbank en het hof van beroep rechtdoende in correctionele zaken.¹⁵¹ Artikel 163 en 176 Sv. hebben daarentegen betrekking op beslissingen van de politierechter.¹⁵²

Met de invoering van artikel 163 Sv. en artikel 195 Sv. wou de wetgever enerzijds willekeur voorkomen bij de straftoemeting en vermijden dat de beklaagde het gevoel krijgt van een willekeurige rechterlijke behandeling. Anderzijds wou de wetgever de strafrechter er toe aanzetten, ten einde een grotere individualisering van de straf in de hand te werken, om de diverse bestraffingsmogelijkheden na te gaan en de straf zoveel mogelijk aan de veroordeelde

¹⁴⁴ L. DUPONT, “De motivering van de straftoemeting” in A. DE NAUW, J. D’HAENENS en M. STORME (eds.), *Actuele problemen van strafrecht: XIVde Postuniversitaire Cyclus Willy Delva 1987-1988*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 509.

¹⁴⁵ S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 78.

¹⁴⁶ S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur”, *NC* 2011, 230.

¹⁴⁷ S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 78.

¹⁴⁸ Artikel 163 en 195 Sv.

¹⁴⁹ Cass. 25 september 2007, P.0.07.0420.N.

¹⁵⁰ F. VAN VOLSEM, “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 16.

¹⁵¹ Art. 195 Sv.; art. 211 Sv. en A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 30.

¹⁵² Art. 163 Sv. en art. 176 Sv.

aan te passen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat dit alles geen afbreuk doet aan de feitelijke beoordelingsvrijheid van de rechter.¹⁵³

Artikel 163 en 195 Sv. zijn niet van toepassing op het hof van assisen.¹⁵⁴ Hierop zal in dit hoofdstuk niet verder worden ingegaan, daar in een later hoofdstuk de motivering van beslissingen gewezen door het hof van assisen uitgebreid aan bod zal komen. Waarop hierna wel nog zal worden ingegaan is de motiveringsverplichting zoals deze vervat zit in artikel 195 Sv. en het arrest van het Arbitragehof van 14 juni 2000. Na het bespreken van dit artikel zal nog kort even teruggekoppeld worden naar de motiveringsverplichting vervat in artikel 163 Sv.

3.2.2.1 Artikel 195 Sv. en het arrest van het Arbitragehof van 14 juni 2000

Krachtens artikel 195 Sv. moet de rechter niet alleen de redenen opgeven waarom hij een bepaalde persoon schuldig acht aan een misdrijf, maar dient hij ook de strafmaat en de opgelegde straf te motiveren.¹⁵⁵ Tot het motiveren van de straf en de strafmaat is de rechter enkel gehouden indien hij een zekere beoordelingsvrijheid heeft.¹⁵⁶ Bijgevolg zal de rechter die de wettelijk verplichte straf oplegt, de keuze van de straf niet moeten rechtvaardigen.¹⁵⁷ Hij zal de beslissing namelijk reeds wettig met redenen kunnen omkleden door vast te stellen dat de wettelijke voorwaarden vervuld zijn. Dezelfde redenering gaat op voor wat de strafmaat betreft.¹⁵⁸

Het Hof van Cassatie oefent op deze motiveringsverplichting slechts een marginale controle uit. Daarbij mag het Hof zich niet in de plaats stellen van de feitenrechter. Het uitgangspunt waarmee rekening dient te worden gehouden, is dat de feitenrechter, binnen de door de wet bepaalde grenzen, op onaantastbare wijze de straf en de strafmaat bepaalt die hij in verhouding acht met de zwaarwichtigheid van de feiten en de individuele strafwaardigheid van de beklaagde.¹⁵⁹ Dit blijkt onder andere uit een Cassatiearrest van 7 februari 1990. Het Hof was in dit arrest van oordeel dat de keuze van de aard van de opgelegde straffen en de strafmaat gerechtvaardigd was daar de rechter in zijn vonnis vermeldde dat bij de vaststelling van de strafmaat en de aard van de aan de eisers op te leggen straffen hij gelet had op hun

¹⁵³ B. MAES, “De verantwoording van de keuze van de straf en de strafmaat”, *R.Cass.* 1998, 208.

¹⁵⁴ T. DESCHEPPER, *Becommeterieerd Wetboek Strafvordering*, Gent, Mys & Beersch, 2000, 116.

¹⁵⁵ M. FRANCHIMONT, A. JACOPS en A. MASSET, *Manuel de procedure pénale*, Brussel, Larcier, 2012, 811-812.

¹⁵⁶ Art. 195, eerste lid Sv.

¹⁵⁷ Cass. 10 januari 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 560-561 en Cass. 10 februari 1988, *Arr.Cass.* 1987-88, 748.

¹⁵⁸ Cass. 21 maart 2006, P.006.0034.N.

¹⁵⁹ S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur”, *NC* 2011, 230.

persoonlijkheid, hun gerechterlijk verleden, het gevaar dat zij vormen voor de samenleving, de zwaarwichtigheid van de feiten en de ernst van de verstoring van de openbare orde.¹⁶⁰

Artikel 195, tweede lid Sv. legt de rechter bovendien enkel een positieve motiveringsverplichting op. Dit betekent dat, behoudens in het geval dat de rechter een werkstraf wenst op te leggen, de rechter louter de straffen en maatregelen dient te motiveren die hij ook effectief verkiest uit te spreken. Zelfs indien de beklaagde een bepaalde straf of maatregel verzocht heeft, hoeft de rechter strikt genomen dus niet te motiveren waarom hij deze sanctie of maatregel niet oplegt.¹⁶¹ Ondanks dat de rechter krachtens artikel 195 Sv. de redenen dient te vermelden waarom hij dergelijke straf of maatregel oplegt en de strafmaat voor iedere straf of maatregel dient te rechtvaardigen, is de rechter niet verplicht dit te doen in een afzonderlijke motivering wanneer de door hem aangenomen redenen zowel de keuze van de straf als van de strafmaat rechtvaardigen.¹⁶² De motivering waarin de rechter dient te voorzien, mag beknopt zijn, maar dient tevens ook nauwkeurig en geïndividualiseerd te zijn. De rechter mag daarenboven in principe slechts rekening houden met de feiten die het voorwerp van de strafvordering uitmaken en die bewezen zijn verklaard.¹⁶³

Voorts dient ook te worden opgemerkt dat de motiveringsverplichting die vervat zit in artikel 195, tweede lid Sv. beperkt wordt door artikel 195, vierde lid Sv. Het desbetreffende lid bepaalt namelijk dat het tweede lid niet van toepassing is wanneer de rechtbank uitspraak doet in graad van beroep, tenzij een verval van het recht tot het besturen van een voertuig, luchtschip en het geleiden van een rijdier wordt uitgesproken door de rechter.¹⁶⁴ Dit leidde tot een prejudiciële vraag door het Hof van Cassatie gesteld aan het toenmalig Arbitragehof. Het Hof van Cassatie vroeg zich namelijk af of artikel 195, vierde lid Sv., artikel 10 en 11 Gw. niet schond daar de straffen, met uitzondering van het verval van het recht tot sturen, niet dienden te worden gemotiveerd wanneer zij door de correctionele rechtbank in graad van beroep werden uitgesproken, terwijl conform artikel 211 Sv. de hoven van beroep wel hun beslissing dienden te motiveren. Het Arbitragehof oordeelde in zijn arrest van 14 juni 2000 dat dit geen schending inhield van artikel 10 en 11 Gw. Het Hof stelde namelijk dat men een verschil mag maken, maar dat dit verschil op een objectief criterium diende te berusten en redelijk verantwoord moest zijn. Bij de beslissing liet het Hof zich leiden door de

¹⁶⁰ Cass. 7 februari 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 748-749.

¹⁶¹ Cass. 9 oktober 2012, *T. Strafr.* 2013, 116, noot G. SCHOORENS.

¹⁶² Cass. 14 mei 1996, *Arr.Cass.* 1996, 458-459.

¹⁶³ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 31.

¹⁶⁴ Art. 195, vierde lid Sv.

parlementaire voorbereidingen waaruit bleek dat dit het geval was. Artikel 195, vierde lid Sv. werd namelijk verantwoord geacht door het feit dat de politierechtbanken in het algemeen minder zware straffen uitspreken, door het feit dat de overtredingen die worden vervolgd beter door de rechtzoekende gekend zijn en door de zorg om een vlugge afhandeling van de politiezaken niet in de weg te staan. Het Hof benadrukte daarenboven ook nog eens dat de verplichting tot het verval van het recht tot sturen, besloten in hoger beroep, werd ingevoerd omdat dit noodzakelijk werd geacht door de wetgever in het licht van het verband tussen de verplichting tot motivering en de ernst van de straffen die kunnen worden uitgesproken.¹⁶⁵ Overduidelijk vond de wetgever het toen niet noodzakelijk om de motivering in het algemeen in te voeren voor zaken die in hoger beroep werden uitgesproken.

Ten slotte werd door de Wet van 22 juni 2005 tot invoering van de bepalingen inzake de bemiddeling in de Voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering een extra lid aan artikel 195 Sv. toegevoegd. Sindsdien dient de rechter in het vonnis de bemiddelings-elementen te vermelden waarover beide partijen het eens waren dat deze gegevens gekend mochten zijn door de gerechtelijke instanties. De rechter mag hier ook rekening mee houden. De strafrechter beschikt hierin over een volledige keuzevrijheid. In voorkomend geval dient hij dit ook in het vonnis te vermelden.¹⁶⁶

3.2.2.2 Artikel 163 Sv.

Waar artikel 195, eerste en tweede lid Sv. stelt dat ieder veroordelend vonnis de feiten waaraan de gedaagde schuldig of aansprakelijk wordt geacht, de straf, de burgerlijke veroordelingen, de toegepaste wetsbepaling en de redenen waarom de rechter dergelijke straf of maatregel uitspreekt dient te vermelden, lijkt de motiveringsverplichting, zoals vervat in artikel 163 Sv., toch iets beperkter. Artikel 163 Sv. stelt namelijk dat ieder veroordelend vonnis met redenen dient te worden omkleed en de toegepaste wetsbepaling moet vermelden. Het desbetreffende artikel stelt echter niet dat ieder vonnis de redenen moet vermelden waarom die straf wordt opgelegd. Artikel 163, tweede lid Sv. bepaalt wel dat enkel in het geval dat het verval van het recht tot sturen opgelegd wordt, het vonnis nauwkeurig maar op

¹⁶⁵ Arbitragehof 14 juni 2000, nr. 1726.

¹⁶⁶ Art. 195, vijfde lid en J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen”, *NC* 2012, 137.

een wijze die beknopt mag zijn, de keuze van de straf en de duur ervan rechtvaardigt.¹⁶⁷ De motiveringsplicht waaraan de politierechter gehouden is, is dus minder vergaand dan de motiveringsplicht waaraan de correctionele rechter in eerste aanleg dient te voldoen. Volgens de parlementaire voorbereiding kan de reden daartoe worden gevonden in het feit dat men de vlugge afhandeling van de politiezaken niet in de weg wou staan. Toch ontslaat dit de politierechter niet van zijn verplichting om de weigering tot het opleggen van de opschorting, het uitstel of de werkstraf, uitdrukkelijk te motiveren (*infra*).¹⁶⁸

Zoals reeds aangehaald dient ook volgens artikel 163, derde lid Sv. bij het opleggen van een geldboete rekening te worden gehouden met de sociale toestand van de beklaagde indien de beklaagde dit zelf inroept.¹⁶⁹ Daarnaast dient ook te worden opgemerkt dat de Wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake de bemiddeling in de Voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering ook artikel 163 Sv. heeft aangevuld. Hierdoor dienen ook krachtens dit artikel de bemiddelingselementen, waarover alle partijen het eens waren dat zij ter kennis mochten worden gebracht van de gerechtelijke instanties, in het vonnis te worden vermeld. Indien de rechter echter rekening houdt met deze elementen, dient hij dit ook te vermelden.¹⁷⁰

3.3 Internationale regelgeving

Het Belgisch rechtssysteem wordt heden ten dage sterk beïnvloed door internationale en supranationale rechtsbronnen. Een van de rechtsbronnen die de laatste jaren een enorme invloed heeft uitgeoefend op het Belgisch recht is het EVRM. Als verdragspartij¹⁷¹ dient België zich niet alleen te houden aan de regels van EVRM, maar dient het ook rekening te houden met de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM). Het EHRM fungeert namelijk als waakhond van het EVRM: het niet respecteren van het verdrag levert dan ook een veroordeling op door dit Hof. Daarenboven dient de Belgische

¹⁶⁷ Art. 163, tweede lid Sv. en J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 133.

¹⁶⁸ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 133.

¹⁶⁹ Art. 163 Sv.

¹⁷⁰ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 137.

¹⁷¹ COUNCIL OF EUROPE: “Treaty office, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=&CL=ENG>.

wetgever de wetgeving in overeenstemming te brengen met de voorschriften van het EVRM. De arresten van het EHRM zijn hierbij dan ook van groots belang: ze geven namelijk een inzicht in de invulling die men aan een bepaald artikel dient te geven. Indien de Belgische rechter echter ontdekt dat de Belgische wetgeving ingaat tegen deze internationale regels, dient hij de Belgische wet buiten beschouwing te laten en dient hij voorrang te verlenen aan het verdrag.¹⁷²

In het kader van de motiveringsplicht is het van belang om te verwijzen naar artikel 6.1 EVRM inzake het recht op een eerlijk proces en de daarbij horende rechtspraak. Uit de rechtspraak van het EHRM blijkt namelijk duidelijk dat het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging cruciaal zijn en dat deze rechten dienen te worden gewaarborgd in alle lidstaten. Het recht op een eerlijk proces staat namelijk in nauw verband met de motiveringsverplichting.¹⁷³ Daardoor zal hierna eerst artikel 6 EVRM worden besproken. Vervolgens zal worden nagegaan welke invulling dit artikel verkrijgt door de rechtspraak van het EHRM. Daarbij zal tevens ook het belang worden aangehaald van dit artikel in het Belgische recht.

3.3.1 Artikel 6 EVRM

Conform artikel 6 EVRM heeft ieder individu recht op een eerlijk proces. Artikel 6.1 EVRM bepaalt dat bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolging eenieder het recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Voorts bepaalt dit artikel ook dat het vonnis in het openbaar moet worden gewezen. Hierop worden echter uitzonderingen voorzien. Zo kan de toegang tot de rechtszaal aan de pers en aan het publiek worden ontzegd gedurende het gehele proces of een deel ervan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of 's lands veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privé-leven van partijen bij het proces dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bepaalde omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer de openbaarmaking de belangen van de

¹⁷² W. VAN STEENBRUGGE, “De internering van delinquenten met een geestesstoornis. Enkele beschouwingen bij het voorontwerp van de wet, in het licht van artikel 6 EVRM-verdrag”, *Orde dag* 2001, 61.

¹⁷³ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 7.

rechtspraak zou schaden.¹⁷⁴ Uit het desbetreffende lid van artikel 6 EVRM blijkt duidelijk dat het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging hoog in het vaandel worden gedragen. Het recht op een eerlijk proces vormt namelijk de kern van het recht van verdediging¹⁷⁵: het recht op een eerlijk proces houdt onder andere in dat de rechten van verdediging worden gerespecteerd.¹⁷⁶

Van belang in het kader van het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging is ook de motiveringsplicht van de rechter. Ondanks dat artikel 6 EVRM niet uitdrukkelijk bepaalt dat vonnissen en arresten met redenen dienen te worden omkleed, is het EHRM van mening dat de motiveringsplicht een onderdeel vormt van het recht op een eerlijk proces.¹⁷⁷ Dit blijkt uit de vele uitspraken van het EHRM omtrent het gebrek aan motivering bij vonnissen of arresten: telkens werd het ontbreken van een motivering gelinkt aan een schending van artikel 6.1 EVRM.¹⁷⁸ Op het belang van de uitspraken van het EHRM zal hierna dieper worden ingegaan.

Ook in cassatierechtspraak wordt aangenomen dat het bij artikel 6.1 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijke behandeling van de zaak inhoudt “*dat de beslissing van de strafvordering melding maakt van de overwegingen die de rechter van de schuld of onschuld van de beklaagde hebben overtuigd en dat zij minstens de voornaamste redenen aangeeft waarom de tenlasteleggingen al dan niet bewezen werd verklaard.*”¹⁷⁹ Bij afwezigheid van motivering is er dus ook volgens het Hof van Cassatie sprake van een schending van artikel 6 EVRM.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Art. 6.1 EVRM.

¹⁷⁵ B. DE SMET en K. RIMANQUE, *Het recht op behoorlijke rechtsbedeling: een overzicht op basis van artikel 6 EVRM*, Antwerpen, Maklu, 2002, 93.

¹⁷⁶ W. VAN STEENBRUGGE, “De internering van delinquenten met een geestesstoornis. Enkele beschouwingen bij het voorontwerp van de wet, in het licht van artikel 6 EVRM-verdrag”, *Orde dag* 2001, 61.

¹⁷⁷ B. DE SMET en K. RIMANQUE, *Het recht op behoorlijke rechtsbedeling: een overzicht op basis van artikel 6 EVRM*, Antwerpen, Maklu, 2002, 13.

¹⁷⁸ Het linken van de motiveringsplicht aan art. 6 EVRM blijkt onder andere uit de volgende arresten: EHRM 27 december 2001, Hirvisaari/Finland, ro.30; EHRM 9 december 1994, Ruiz Torija/ Spanje, ro.29 en EHRM 19 april 1994, Van de Hurk/Nederland, ro. 61.

¹⁷⁹ Cass. 2 oktober 2012, *RABG* 2013, 14.

¹⁸⁰ F. VAN VOLSEM, “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 15.

3.3.2 Evolutie in de Belgische rechtspraak dankzij de rechtspraak van het EHRM

Zoals reeds aangehaald is het EHRM van mening dat de motivering van een rechterlijke uitspraak noodzakelijk is voor een eerlijk proces. De motiveringsverplichting wordt dan ook geacht meer dan een vormvereiste te zijn: een onbehoorlijke, met het recht strijdige motivering wordt namelijk beschouwd een schending van het recht op een eerlijk proces te zijn.¹⁸¹ Het EHRM stelt dus hogere kwalitatieve eisen op grond van artikel 6 EVRM dan het Hof van Cassatie op grond van artikel 149 Gw.¹⁸² Het Hof van Cassatie is namelijk van mening dat de motiveringsverplichting zoals vervat in artikel 149 Gw. een loutere vormvereiste is. Deze vormvereiste houdt volgens het Hof geen verband met de inhoud van de motivering. Het Hof moet echter wel steeds in staat zijn om op basis van de opgegeven redenen zijn wettigheidstoezicht uit te oefenen.¹⁸³ Dit alles blijkt onder andere uit de cassatiearresten van 14 mei 1985 en 19 oktober 2000.¹⁸⁴

Daar het Hof van Cassatie een minder vergaande invulling geeft aan de grondwettelijke motiveringsverplichting is het mogelijk dat de gewezen beslissing voldoet aan artikel 149 Gw., maar toch in strijd is met artikel 6 EVRM. Daarentegen dient ook te worden opgemerkt dat het mogelijk is dat het Hof van Cassatie besluit dat de redengeving een schending van artikel 149 Gw. oplevert, zonder dat er tevens sprake is van een schending van artikel 6 EVRM.¹⁸⁵ Het is dus van belang dat het Hof rekening houdt met beide wetsbepaling bij het bepalen of er al dan niet sprake is van een onvoldoende gemotiveerd vonnis. Het EVRM is namelijk een internationaal verdrag met directe werking.¹⁸⁶ Dit impliceert dat het verdrag primeert op de Belgische wetgeving.¹⁸⁷ Concreet houdt dit in dat de rechtzoekende voor een nationale rechter het internationaal recht rechtstreeks kan inroepen en dat de nationale rechter,

¹⁸¹ K. RIMANQUE, “Commentaar bij art. 149 Grondwet”, *OGR* 2003, afl. 59, 107.

¹⁸² B. DE SMET en K. RIMANQUE, *Het recht op behoorlijke rechtsbedeling: een overzicht op basis van artikel 6 EVRM*, Antwerpen, Maklu, 2002, 13.

¹⁸³ Cass. 19 oktober 2000, *Arr.Cass.* 2000, 1616.

¹⁸⁴ Cass. 14 mei 1985, *Arr.Cass.* 1984-85, 1260; Cass. 19 oktober 2000, *Arr.Cass.* 2000, 1616 en K. RIMANQUE, “Commentaar bij art. 149 Grondwet”, *OGR* 2003, afl. 59, 106.

¹⁸⁵ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 27-28.

¹⁸⁶ Y. HAECK en C. BURBANO HERRERA, *Procederen voor het Europees Hof van de Rechten van de Mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 41.

¹⁸⁷ K. RIMANQUE, “Commentaar bij art. 149 Grondwet”, *OGR* 2003, afl. 59, 107 en W. VAN STEENBRUGGE, “De internering van delinquenten met een geestesstoornis. Enkele beschouwingen bij het voorontwerp van de wet, in het licht van artikel 6 EVRM-verdrag”, *Orde dag* 2001, 61.

in geval van onverenigbaarheid tussen de verdragsbepaling en het nationale recht, aan de verdragsbepalingen voorrang moet geven.¹⁸⁸

Om tot een onverenigbaarheid te kunnen besluiten, dient de rechter natuurlijk op de hoogte te zijn van de werkingssfeer van artikel 6 EVRM: in tegenstelling tot artikel 149 Gw. is het artikel namelijk niet van toepassing op alle vonnissen en arresten.¹⁸⁹ De hypothesen waarin artikel 6 EVRM van toepassing is, worden anders gedefinieerd in het Engels dan in het Frans. In de Engelstalige versie luidt het toepassingsgebied als volgt: “*In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him,[...]*”. In de Franstalige versie stelt men echter het volgende: “*Toute personne a droit à ce que sa cause soit entendue (par un tribunal... qui décidera), soit des contestations sur ses droits et obligations de caractère civil, soit du bien-fondé de toute accusation en matière pénale dirigée contre elle.*” Ondanks het verschil in bewoording, is het duidelijk dat het eerste lid van toepassing is op burgerlijke geschillen en dat het hele artikel van toepassing is op het bepalen van de gegrondheid van de strafvordering.¹⁹⁰

De werkingssfeer van artikel 6 EVRM mag dan wel beperkt zijn tot beslissingen die betrekking hebben op burgerlijke rechten en verplichtingen en op de gegrondheid van de strafvervolgung, wat het tijdsvlak betreft zal het toepassingsgebied van artikel 6 EVRM uitgebreider zijn dan dat van artikel 149 Gw. Het artikel is namelijk van toepassing vanaf het moment dat de verdachte officieel kennis heeft van een handeling waaruit rechtstreeks of onrechtstreeks blijkt dat hij als vermoedelijke dader van een misdrijf wordt beschouwd tot op het moment van het afronden van het strafproces en het aanvangen van de strafuitvoering.¹⁹¹ Dit maakt dat artikel 6 EVRM een algemeen beschermende rechtsregel is, terwijl artikel 149 Gw. zich enkel toespitst op de eindfase van een proces, zijnde de motivering van een vonnis of arrest.

Voorts dient te worden opgemerkt dat het EVRM een ‘levend instrument’ is dat geïnterpreteerd moet worden in het licht van de hedendaagse omstandigheden. Bijgevolg zijn de rechten en vrijheden niet statisch maar dynamisch en evolueert de inhoud in de rechtspraak

¹⁸⁸ Y. HAECK en C. BURBANO HERRERA, *Procederen voor het Europees Hof van de Rechten van de Mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 40.

¹⁸⁹ B. DE SMET en K. RIMANQUE, *Het recht op behoorlijke rechtsbedeling: een overzicht op basis van artikel 6 EVRM*, Antwerpen, Maklu, 2002, 13.

¹⁹⁰ *Ibid.*, 20.

¹⁹¹ *Ibid.*, 43-44.

van het EHRM als gevolg van de gewijzigde opvattingen in de samenleving.¹⁹² Daar de rechtspraak van het Hof weergeeft hoe de artikelen uit het EVRM vandaag dienen te worden geïnterpreteerd, is het van belang dat de Belgische rechtscollèges rekening houden met deze rechtspraak.¹⁹³ Houdt een land hier geen rekening mee en geeft het land echter een andere invulling aan een artikel van het EVRM, dan kan dit land worden veroordeeld door het Hof wegens een schending van deze verdragsrechtelijke regels. Het belang van de interpretatie die het EHRM geeft aan een artikel blijkt onder andere uit de zaak *Hirvisaari v. Finland*. In de desbetreffende zaak verwees het Hof naar zijn vaststaande rechtspraak om tot de conclusie te komen dat hoven en rechtbanken verplicht zijn hun vonnissen en arresten met redenen te omkleden.¹⁹⁴ Dit impliceert dat, indien Finland geen veroordeling van het EHRM wou oplopen, het zich ook had dienen te houden aan deze vaststaande rechtspraak die de interpretatie is van het verdrag.

Het Hof van Cassatie ging lange tijd in tegen de interpretatie van het Hof door een andere invulling te geven aan artikel 6 EVRM. Een voorbeeld kan worden gevonden in het arrest van 17 februari 1999. Waar het EHRM van mening is dat ook een onbehoorlijke, met het recht strijdige motivering een schending van artikel 6 EVRM oplevert,¹⁹⁵ oordeelde het Hof van Cassatie dat uit de omstandigheden alleen dat een arrest niet regelmatig met redenen zou zijn omkleed, niet kan worden afgeleid dat de bij de Grondwet en de internationale verdragen gewaarborgde fundamentele vrijheden of het recht op een effectief rechtsmiddel voor een nationale rechter is miskend.¹⁹⁶

Het door artikel 6 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijk proces vereist niet alleen dat de rechter zijn vonnis motiveert. Conform het recht op een eerlijk proces is de rechter er bijvoorbeeld ook toe gehouden een beslissing in een zaak waarin geen conclusies werden ingediend, te motiveren.¹⁹⁷ Ook hier knelde het schoentje. Lange tijd was het Belgische Hof van Cassatie van mening dat in de situatie waarin de verdediging geen conclusies neerlegde, de motivering beperkt kon worden tot het weergeven van de wettelijke gronden waarop de

¹⁹² Y. HAECK en C. BURBANO HERRERA, *Procederen voor het Europees Hof van de Rechten van de Mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 117.

¹⁹³ K. RIMANQUE, “Commentaar bij art. 149 Grondwet”, OGR 2003, afl. 59, 107 en W. VAN STEENBRUGGE, “De internering van delinquenten met een geestesstoornis. Enkele beschouwingen bij het voorontwerp van de wet, in het licht van artikel 6 EVRM-verdrag”, *Orde dag* 2001, 61.

¹⁹⁴ EHRM 27 september 2001, *Hirvisaari/ Finland*, ro. 30.

¹⁹⁵ K. RIMANQUE, “Commentaar bij art. 149 Grondwet”, OGR 2003, afl. 59, 107.

¹⁹⁶ Cass. 20 juni 2008, C.07.0457.F; Cass. 17 februari 1999, *Arr.Cass.* 1999, 214 en F. VAN VOLSEM, “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 15.

¹⁹⁷ Cass. 2 oktober 2012, *RABG* 2013, 14.

rechter zich baseerde.¹⁹⁸ Deze visie was echter onhoudbaar in het licht van de vereiste van het recht op een eerlijk proces.¹⁹⁹ Het Hof van Cassatie diende dan ook zijn visie bij te schaven: bij een arrest van 8 juni 2011 werd geoordeeld dat met betrekking tot de beslissing op de strafvordering het recht op een eerlijk proces inhoudt dat de op de strafvordering gewezen beslissing zelfs bij afwezigheid van een conclusie melding maakt van de overwegingen die de rechter hebben overtuigd van de schuld of onschuld van de beklaagde. Het Hof voegde hier ook nog aan toe dat het vonnis minstens de voornaamste redenen dient te vermelden waarom een tenlastelegging al dan niet bewezen werd verklaard.²⁰⁰ *In casu* hadden de beroepsrechters namelijk hun beslissing gemotiveerd met de verwijzing naar de elementen van het dossier en het onderzoek ter terechtzitting. Volgens het Hof van Cassatie volstond dit niet om de toets van artikel 6.1 EVRM te doorstaan.²⁰¹ Concreet oordeelde het Hof dat de motivering die voortvloeit uit het recht op een eerlijk proces zelfs vereist is in het geval dat er geen conclusies werden neergelegd en dat *in casu* de beslissing niet nader preciseerde wat de redenen waren waarom de veroordelingen bevestigd werden in deze zaak en waarom de vrijlatingen werden hervormd. Hierdoor werd besloten dat er *in casu* sprake was van een schending van artikel 6.1 EVRM.²⁰²

Het EHRM is duidelijk omtrent de motiveringsplicht: ondanks dat de lidstaten beschikken over de vrijheid om zelf de geschikte middelen te kiezen om hun juridisch systeem in overeenstemming te brengen met artikel 6 EVRM, dienen de nationale hoven en rechtbanken duidelijk de gronden aan te geven waarop zij hun beslissing gebaseerd hebben.²⁰³ Een rechterlijke beslissing dient dus adequaat te worden gemotiveerd. De precieze invulling van de motiveringsplicht hangt echter wel af van de aard en de complexiteit van de zaak en van de door de partijen aangevoerde middelen.²⁰⁴ Toch is niet vereist dat de rechter een gedetailleerd

¹⁹⁸ P. VANWALLEGHEM, “Cassatie verstrengt motiveringsplicht bij veroordeling”, *Juristenkrant*, afl. 234, 28 september 2011, 3 en F. VAN VOLSEM, “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 16.

¹⁹⁹ F. VAN VOLSEM, “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 18.

²⁰⁰ *Ibid.*, 19.

²⁰¹ P. VANWALLEGHEM, “Cassatie verstrengt motiveringsplicht bij veroordeling”, *Juristenkrant*, afl. 234, 28 september 2011, 3.

²⁰² Cass. 8 juni 2011, P.11.0507.F.

²⁰³ EHRM 16 december 1992, Hadjianastassiou/Griekenland, ro.33.

²⁰⁴ EHRM 21 mei 2002, Jokela/Finland, ro. 72 en EHRM 27 september 2001, Hirvisaari/ Finland, ro. 30.

antwoord voorziet op elk aangevoerd argument.²⁰⁵ De rechter heeft reeds voldoende zijn beslissing gemotiveerd indien de verdachte uit het motiverend gedeelte kan opmaken of de rechter zorgvuldig heeft geoordeeld en of het nodig is rechtsmiddelen aan te wenden tegen zijn beslissing. De waarborg van een eerlijk proces komt volgens het EHRM alleen in het gedrang wanneer de rechter niet op een heldere manier aangeeft welke argumenten doorslaggevend zijn voor zijn overtuiging.²⁰⁶ De vraag of de rechter aan zijn motiveringsplicht al dan niet voldaan heeft, dient dus te worden bekeken in het licht van de omstandigheden van de zaak.²⁰⁷ Een beknopte motivering levert dan ook geen schending van artikel 6 EVRM op, indien de motivering op zich duidelijk is.²⁰⁸ Uit de arresten van het EHRM blijkt eveneens dat waar lagere rechtscolleges verplicht zijn te voorzien in een motivering die de partijen in staat stelt om op een doeltreffende wijze gebruik te maken van het recht op hoger beroep, het voor een rechtbank die uitspraak doet in hoger beroep principieel volstaat om de redenen die het lagere rechtscollege aanhaalde in zijn beslissing te onderschrijven.²⁰⁹

Toch dient te worden opgemerkt dat België in 2008, 2010 en 2013 een veroordeling opliep. Het EHRM was namelijk van mening in de zaak *Taxquet v. België* en in de zaak *Castellino v. België* dat er sprake was van een schending van artikel 6.1 EVRM daar de arresten waarin beiden veroordeeld werden tot een gevangenisstraf onvoldoende gemotiveerd waren.

3.3.2.1 *Taxquet v. België*

Op 18 juli 1991 werd oud-PS-vice-premier en toenmalige burgemeester van Flémalle André Cools neergeschoten op de parking van zijn appartement te Luik. Zijn vriendin met wie hij samenwoonde, werd getroffen door een kogel, maar overleefde de aanslag.²¹⁰ De moord op André Cools werd gepland op het kabinet van de toenmalige Waalse minister Alain Van Der Biest, die achteraf zelfmoord pleegde. Richard Taxquet bleek de organisator van de moord te

²⁰⁵ EHRM 3 december 2002, Lindmer& Hammermayer/ Roemenië, ro. 32; EHRM 21 mei 2002, Jokela/Finland, ro. 72; EHRM 27 september 2001, Hirvisaari/ Finland, ro. 31; EHRM 9 december 1994, Ruiz Torija/ Spanje, ro. 29 en EHRM 19 april 1994, Van de Hurk/ Nederland, ro. 61.

²⁰⁶ B. DE SMET en K. RIMANQUE, *Het recht op behoorlijke rechtsbedeling: een overzicht op basis van artikel 6 EVRM*, Antwerpen, Maklu, 2002, 108.

²⁰⁷ EHRM 21 mei 2002, Jokela/Finland, ro. 72; EHRM 27 september 2001, Hirvisaari/ Finland, ro. 30 en EHRM 9 december 1994, Ruiz Torija/ Spanje, ro. 29.

²⁰⁸ EHRM 27 september 2001, Hirvisaari/ Finland, ro. 31; F. VAN VOLSEM, "De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn" (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 16 en A. SMETRYNS, "De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding", *CABG* 2005, afl. 1, 1.

²⁰⁹ EHRM 27 september 2001, Hirvisaari/ Finland, ro. 31.

²¹⁰ BVB, "18 juli 1991. De moord op André Cools", *De Standaard* 18 juli 2009, www.standaard.be/cnt/dmf20090716_013 (consultatie 28 maart 2014).

zijn: Taxquet was kabinetchef en wilde niet dat Cools een einde zou maken aan het lucratieve gesjoemel binnen het kabinet.²¹¹

In totaal werden acht mensen er van verdacht om betrokken te zijn in deze moordzaak: naast Richard Taxquet werden ook Pino Di Mauro, Cosimo Solazzo, Domenico Castellino, Ioachino Contrino, Carlo Todarello, Mauro De Santis en Silvio De Benedictis verdacht in deze zaak.²¹² De twee Tunesische huurmoordenaars die effectief tot vuren overgingen, werden in hun eigen land veroordeeld tot 25 jaar cel.²¹³

Beslissing van het hof van assisen te Luik

In 2004 werd Taxquet als organisator van de moord door het Luikse hof van assisen veroordeeld tot 20 jaar cel.²¹⁴ Hetzelfde verdict viel voor Domenico Castellino -de man die de twee huurmoordenaars gerekruteerd had-,²¹⁵ voor Pino Di Mauro en Cosimo Solazzo. Ioachino Contrino en Carlo Todarello werden beiden veroordeeld tot vijf jaar cel. Mauro De Santis en Silvio De Benedictis gingen echter vrijuit op basis van twijfel. De Tunesische huurmoordenaars hadden hen namelijk nooit gezien.²¹⁶

Beslissing van het EHRM op 13 januari 2009

Richard Taxquet was echter niet opgezet met deze veroordeling en besloot naar het Hof van Cassatie te stappen. Het cassatieverzoek werd tot ongenoegen van Taxquet verworpen. Bijgevolg diende hij een verzoek in bij het EHRM. Taxquet was namelijk van mening dat de artikelen 6.1 en 6.3 EVRM geschonden waren. Vooreerst was het recht op een eerlijk proces volgens Taxquet niet gerespecteerd daar zijn veroordeling door het hof van assisen geen motivering omvatte en daar hij geen beroep kon aantekenen bij een orgaan dat bevoegd was om alle aspecten van de zaak te horen.²¹⁷ Daarnaast was hij ook van mening dat artikel 6.3 EVRM geschonden was daar hij niet wist of een anonieme getuigenis invloed had gehad op zijn veroordeling en daar hij de anonieme getuigenis niet had kunnen onderzoeken.²¹⁸

²¹¹ MTM, “Moord op André Cools”, *Het Nieuwsblad* 19 januari 2013, www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20130219_059 (consultatie 28 maart 2014).

²¹² BVB, “18 juli 1991. De moord op André Cools”, *De Standaard* 18 juli 2009, www.standaard.be/cnt/dmf20090716_013 (consultatie 28 maart 2014).

²¹³ MTM, “Moord op André Cools”, *Het Nieuwsblad* 19 januari 2013, www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20130219_059 (consultatie 28 maart 2014).

²¹⁴ EHRM 16 november 2010, Taxquet/België, ro. 17.

²¹⁵ MTM, “Moord op André Cools”, *Het Nieuwsblad* 19 januari 2013, www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20130219_059 (consultatie 28 maart 2014).

²¹⁶ BVB, “18 juli 1991. De moord op André Cools”, *De Standaard* 18 juli 2009, www.standaard.be/cnt/dmf20090716_013 (consultatie 28 maart 2014).

²¹⁷ EHRM 13 januari 2009, Taxquet/België, ro. 36.

²¹⁸ *Ibid.*, ro. 68-69.

Op 13 januari 2009 viel uiteindelijk het verdict: België werd veroordeeld door het EHRM wegens schending van artikel 6 EVRM. Het Hof was namelijk van mening dat de beslissing inderdaad niet afdoende met redenen was omkleed.

In het arrest haalde het Hof vooreerst nog eens duidelijk aan wat de invulling van de motiveringsplicht volgens vaststaande rechtspraak van het EHRM inhoudt.²¹⁹ Vervolgens stelde het Hof dat de verplichting om in een motivering te voorzien ook diende tegemoet te komen aan ongebruikelijke procedurele eigenschappen, net zoals bijvoorbeeld het geval is in assisenzaken waar de juryleden niet verplicht zijn de redenen te geven voor hun persoonlijke overtuiging.²²⁰ Het EHRM veroordeelde België niet omwille van het systeem van de juryrechtspraak *an sich*.²²¹ In de zaak Taxquet werd meer aandacht besteed aan de vragen die gesteld werden aan de jury. De veroordeling was namelijk gebaseerd op 32 vragen die aan de jury werden voorgelegd. Taxquet uitte echter zijn bezorgdheid ten aanzien van vier van deze vragen, daar dezelfde vragen gesteld werden ten aanzien van alle acht verdachten en daar deze vragen niet geïndividualiseerd waren. Daarenboven waren de vragen zodanig geformuleerd dat niet kon worden achterhaald waarom de jury elk van die vier vragen toch positief beantwoord had, terwijl de eiser alle persoonlijke betrokkenheid ontkende.²²² Een positief antwoord op deze vier vragen had echter een grote impact: het positieve antwoord was reeds voldoende om Taxquet schuldig te verklaren.²²³

Het hof oordeelde dan ook als volgt:

*“In the instant case, the questions to the jury were formulated in such a way that the applicant could legitimately complain that he did not know why each of them had been answered in the affirmative when he had denied all personal involvement in the alleged offences. The Court considers that such laconic answers to vague and general questions could have left the applicant with an impression of arbitrary justice lacking in transparency. Not having been given so much as a summary of the main reasons why the Assize Court was satisfied that he was guilty, he was unable to understand- and therefore to accept- the court’s decision.[...] In these circumstances, the Court of Cassation was prevented from carrying out an effective review and from identifying, for example, any insufficiency of inconsistency in the reasoning. The court concludes that there has been a violation of the right to a fair trial, as guaranteed by Article 6 §1 of the Convention.”*²²⁴

²¹⁹ *Ibid.*, ro. 40.

²²⁰ *Ibid.*, ro. 41.

²²¹ *Ibid.*, ro. 42.

²²² *Ibid.*, ro. 45-47.

²²³ R. DE HERT, T. DECAIGNY en K. WEIS, “Europees Hof eist motivering van assisenuitspraak”, *Juristenkrant*, afl.182, 28 januari 2009, 3.

²²⁴ EHRM 13 januari 2009, Taxquet/België, ro. 48-50.

Uiteindelijk werd niet alleen een schending van artikel 6.1 EVRM vastgesteld. Ook Taxquet's redenering omtrent de schending van artikel 6.3 EVRM werd gevolgd.²²⁵

Beslissing van het EHRM op 16 november 2010

Op vraag van de Belgische staat werd de zaak naar de Grote Kamer verwezen.²²⁶ Echter, ook de Grote Kamer was van mening dat het recht op een eerlijk proces geschonden was. Ondanks dat iedere verdragspartij over vrijheid beschikt om zelf te kunnen bepalen met welke middelen zij zullen verzekeren dat hun juridisch systeem in overeenstemming is met de vereisten vervat in artikel 6 EVRM²²⁷ en ondanks dat uit rechtspraak van het EHRM blijkt dat volgens het EVRM niet vereist is dat de lekenjury de redenen opgeeft waarom tot een bepaalde beslissing werd gekomen, dienen de veroordeelde en het publiek in staat te zijn het verdict te snappen alvorens aan de vereisten van het recht op een eerlijk proces kan voldaan zijn.²²⁸

De afwezigheid van een beredeneerd verdict van de lekenjury vormt op zich nochtans geen schending van het recht op een eerlijk proces. Het Hof dient dan ook bij afwezigheid van dergelijk verdict na te gaan of, in het licht van de omstandigheden van de zaak, de procedures voldoende bescherming boden tegen willekeur en of het de mogelijkheid aan de veroordeelde bood om te snappen waarom hij werd veroordeeld.²²⁹ Hierbij verwees het EHRM opnieuw naar de vier vragen waaromtrent Taxquet zich zorgen baarde: volgens het Hof was de eiser namelijk niet in de staat om aan de hand van de gestelde vragen uit te maken welke bestanddelen en feitelijke situaties die bediscussieerd waren op het proces, hadden bijgedragen tot het affirmatieve antwoord van de jury²³⁰ en dus als grond dienden van zijn schuldigverklaring. Daarenboven stelde het Hof dat de zaak niet voor gewoon beroep in aanmerking kwam volgens het Belgische systeem, omdat enkel een cassatieverzoek open staat tegen een beslissing van het hof van assisen.²³¹ Bijgevolg werd besloten dat Taxquet niet kon weten waarom hij schuldig werd verklaard, waardoor het recht op een eerlijk proces en dus artikel 6 EVRM geschonden werd geacht.²³²

²²⁵ *Ibid.*, ro. 68-69.

²²⁶ EHRM 16 november 2010, Taxquet/België, ro. 5.

²²⁷ *Ibid.*, ro. 84.

²²⁸ *Ibid.*, ro. 90.

²²⁹ *Ibid.*, ro. 93.

²³⁰ *Ibid.*, ro. 96-97.

²³¹ *Ibid.*, ro. 99.

²³² *Ibid.*, ro. 100.

Het Hof ging echter niet verder in op de aangevoerde schending van artikel 6.3 EVRM. Het was namelijk van oordeel dat dit niet apart diende te worden behandeld daar het een sterke link vertoonde met de schending van artikel 6.1 EVRM.²³³

3.3.2.2 *Castellino v. België*

Niet alleen Taxquet stapte naar het EHRM. Castellino, die veroordeeld werd wegens het rekruteren van de 2 huurmoordenaars die Cools uiteindelijk om het leven brachten, werd net als Taxquet veroordeeld tot 20 jaar cel. Na beroep te hebben aangetekend bij het Hof van Cassatie, bracht ook Castellino zijn zaak voor het EHRM.

Castellino werd in oorsprong samen met Taxquet veroordeeld in 2004. Eens in de gevangenis stelde hij vast dat hij de akte van inbeschuldigingstelling nooit op zijn thuisadres in Italië had ontvangen. Daar dit inderdaad bleek te kloppen, diende een nieuwe akte van inbeschuldigingstelling te worden betekend.²³⁴ Op 15 maart 2007 werd Castellino (voor de tweede keer) door het hof van assisen veroordeeld tot 20 jaar cel.²³⁵ Castellino was echter, net als Taxquet, van mening dat hij geen eerlijk proces had gekregen daar er sprake was van een gebrek aan motivering. Daarenboven stelde hij vast dat artikel 6 EVRM ook geschonden was omdat hij al van bij de start van het proces zich in een benadeelde positie bevond. Zo had de jury onvoldoende tijd gekregen om het lijvige dossier helemaal door te nemen, beschikte hij niet over alle procedurestukken en waren twee magistraten, waaronder de voorzitter, dezelfde als in de eerste procedure.²³⁶

Met betrekking tot het gebrek aan motivering volgde het EHRM dezelfde gedachtengang als in het arrest Taxquet. Het arrest van het hof van assisen van 15 maart 2007 maakte namelijk nog geen gebruik van de nieuwe bepalingen met betrekking tot de hervorming van het hof van assisen daar die in werking traden op 21 januari 2010.²³⁷ Bijgevolg werd ook hier een schending van artikel 6.1 EVRM vastgesteld.²³⁸ Het Hof redeneerde als volgt:

“Le cour ne voit pas de raisons de s’écarter du raisonnement qu’elle a développé dans l’affaire Taxquet, à savoir qu’elles étaient laconique et identiques pour tous les accusés, qu’elles ne se référaient à aucune circonstance concrète et particulière qui aurait pu

²³³ *Ibid.*, ro. 102.

²³⁴ EHRM 25 juni 2013, Castellino/België, ro. 14-16.

²³⁵ *Ibid.*, ro. 20.

²³⁶ *Ibid.*, ro. 21.

²³⁷ *Ibid.*, ro. 36.

²³⁸ *Ibid.*, ro. 40-41.

permettre au requérant de comprendre le verdict de condamnation. Il en résulte que, même combinées avec l'acte d'accusation, et nonobstant le fait que la seconde procédure ne concernait que le seul requérant, les questions posées en l'espèce ne permettaient pas au requérant de savoir quels éléments de preuve et circonstances de fait, parmi tous ceux ayant été discutés durant le second procès, avaient en définitive conduit les jurés à répondre par l'affirmative aux trois des quatre questions le concernant. Ceci est d'autant plus problématique que l'affaire était complexe."²³⁹

De aangevoerde schending van artikel 6.2 en artikel 6.3 EVRM werd door het Hof niet verder behandeld daar deze grief te dicht bij de feiten lag die het Hof reeds deed beslissen tot een schending van artikel 6.1 EVRM.²⁴⁰

3.3.2.3 Invloed van het arrest Taxquet op de Belgische wetgeving

De start van een hervorming van het hof van assisen?

Het arrest Taxquet lijkt in België een bal aan het rollen te hebben gebracht. Na het eerste arrest, gewezen op 13 januari 2009,²⁴¹ zag er namelijk een nieuwe wet het daglicht. De Wet van 21 december 2009, in werking getreden op 21 januari 2010,²⁴² zorgt voor een hervorming van het hof van assisen. Toch dient men op te merken dat dit enkel zo *lijkt*. Natuurlijk werd de werking van het hof van assisen in vraag gesteld na het arrest Taxquet en natuurlijk heeft het arrest Taxquet de hervormingen van assisen in een stroomversnelling gebracht. Toch mag men niet over het hoofd zien dat er al jaren stemmen opgingen om het hof van assisen te hervormen of zelfs af te schaffen. De Wet van 21 december 2009 is dan ook het resultaat van de werkzaamheden die op politiek niveau reeds waren gevoerd. In 2004 stelde Minister van Justitie ONKELINX namelijk de Commissie tot hervorming van het hof van assisen in.²⁴³ Nadat deze commissie zijn definitieve rapport had afgeleverd aan de minister, begon het een voorstel van wet te ontwikkelen. Ondanks dat uit de desbetreffende werkzaamheden niet rechtstreeks een hervorming verder vloeide, diende dit wel als een inspiratiebron voor Philippe MAHOUX, die uiteindelijk een voorstel tot hervorming van het hof van assisen

²³⁹ *Ibid.*, ro. 38.

²⁴⁰ *Ibid.*, ro. 44.

²⁴¹ EHRM 13 januari 2009, Taxquet/België, ro. 68-69.

²⁴² J. VAN MEERBEECK, "L'impact en droit belge de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme en matière de motivation des décisions de justice" in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d'assises*, Limal, Athemis, 2011, 36.

²⁴³ C. GUILLAIN en D. DE BECO, "La loi du 21 décembre 2009 relative à la réforme de la cour d'assises: un nouveau champ correctionnel" in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d'assises*, Limal, Athemis, 2011, 95.

indiende. Achter dit voorstel ging echter een politiek doel schuil. Het wetsvoorstel diende namelijk het hof van assisen van zijn ondergang te redden: een hervorming van assisen moest er voor zorgen dat dit hof niet diende te worden afgeschaft.²⁴⁴ Dit politiek doel stemt overeen met de visie van de Belgische bevolking. Volgens de justitiebarometer van 2010 is namelijk 67% van de bevolking voorstander of eerder voorstander van de volksjury en dus van het behoud van het hof van assisen.²⁴⁵ Bijgevolg kon niet zomaar besloten worden tot de afschaffing.

Ondanks dat men er reeds lange tijd van overtuigd was dat er veranderingen moesten worden doorgevoerd op het niveau van het hof van assisen, was er nog steeds sprake van enige terughoudendheid. Deze terughoudendheid werd verjaagd door de veroordeling van het EHRM. Bijgevolg kan worden gesteld dat de hervorming een werk van lange adem was en dat het arrest Taxquet uiteindelijk voor de doorslag zorgde. Door het arrest werd verandering noodzakelijk.²⁴⁶ Het arrest Taxquet zorgde er namelijk voor dat het beantwoorden van de schuldvraag door de jury niet langer kon gebeuren door louter ja of nee te antwoorden.²⁴⁷ Men diende minstens een samenvatting te geven van de redenen die de grondslag zijn van de overtuiging dat de beschuldigde schuldig is. Op die manier worden de overwegingen die de jury hebben overtuigd van schuld of onschuld toegelicht en kan men als beklaagde achteraf ten minste de beslissing begrijpen.²⁴⁸

Reactie vanuit de magistratuur

Het Hof van Cassatie weigerde aanvankelijk rekening te houden met de beslissing van het Straatburgse Hof.²⁴⁹ De beslissing was dan ook nog niet definitief daar de Grote Kamer zich nog over de zaak diende te buigen.²⁵⁰ Toch bleek het Hof van Cassatie reeds snel het ideeëngoed van het EHRM aan te nemen zonder daartoe door de wetgever te worden

²⁴⁴ M. PREUMONT, “Contexte socio-historique de la réforme de la cour d’assises” in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 19 en Hand. Senaat 2008-09, 14 juli 2009, nr. 924/4, 5.

²⁴⁵ X., “Justitiebarometer 2010”, www.hrj.be/sites/5023.b.fedimbo.belgium.be/files/press_publications/baro-2010-n_0.pdf, 61.

²⁴⁶ M. PREUMONT, “Contexte socio-historique de la réforme de la cour d’assises” in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 20.

²⁴⁷ J. VAN MEERBEECK, “L’impact en droit belge de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’homme en matière de motivation des décisions de justice” in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 34.

²⁴⁸ F. ERDMAN, “Pragmatisme in afwachting van nieuwe assisenwet”, *Juristenkrant*, afl.183, 11 februari 2009, 10.

²⁴⁹ J. VAN MEERBEECK, “L’impact en droit belge de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’homme en matière de motivation des décisions de justice” in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 34.

²⁵⁰ EHRM 16 november 2010, Taxquet/België, ro. 5.

verplicht. Het Hof stelde namelijk vast dat ondanks er geen sprake was van een schending van de Belgische wet, het niet motiveren wel een schending van artikel 6 EVRM inhield. Dit blijkt onder andere uit een cassatiearrest van 30 september 2009. In het desbetreffende arrest besloot het Hof van Cassatie dat het hof van assisen zijn beslissing niet afdoende gemotiveerd had daar het hof het positieve antwoord van de jury op de schuldvraag als voldoende had aanschouwd om iemand schuldig te verklaren. Het Hof van Cassatie oordeelde dat ondanks de Belgische wet hierdoor niet geschonden werd, de weigering van het hof van assisen om de hoofdredenen te vermelden die geleid hebben tot de schuldigverklaring, een schending van artikel 6.1 EVRM -zoals dit artikel geïnterpreteerd werd door het EHRM- inhield. In het arrest werd zelfs expliciet naar het arrest Taxquet verwezen.²⁵¹

Het arrest van 30 september 2009 heeft voor heel wat ophef in België gezorgd. De assisenzaak dat door de beslissing van het Hof van Cassatie diende te worden overgedaan, was de alom bekende Habran-zaak. In de desbetreffende zaak had het hof van assisen geoordeeld dat Marcel Habran, Pépé Rosato, Anouar Bennane en Thierry Dalem schuldig waren aan een gewapende en dodelijke overval op een geldtransport in 1998. De assisenzaak had maar liefst zes maanden geduurd en het onderzoek in de zaak Habran had ongeveer tien jaar in beslag genomen.²⁵² Habran en zijn drie kompanen werden veroordeeld tot zeer zware straffen: Pépé Rosato, Anouar Bennane en Thierry Dalem kregen straffen opgelegd van 30 jaar tot levenslang, terwijl Marcel Habran zelf veroordeeld werd tot 15 jaar cel en 20 jaar ter beschikking werd gesteld. De zaak had honderdduizenden euro's gekost.²⁵³ De verontwaardiging was dan ook groot toen bleek dat de zaak helemaal diende te worden overgedaan wegens een gebrek aan motivering. Door onder andere dit arrest werd de druk opgevoerd, niet alleen ten aanzien van de hoven van assisen, maar vooral ten aanzien van de politici: de vraag naar een hervorming van het hof van assisen werd als maar prangender.

Ook in de assisenhoven werd naar aanleiding van dergelijke arresten aan de alarmbel getrokken. Het Hof van Cassatie ging namelijk reeds voor de noodzakelijke wetswijziging over tot het vernietigen van assisenarresten. In afwachting van de wetswijziging zochten de assisenhoven naar een verdragsconforme en cassatiebestendige invulling van de

²⁵¹ Cass. 30 september 2009, *JT* 2009, 691-692.

²⁵² X., "Proces Habran moet worden overgedaan", *Gazet van Antwerpen* 30 september 2009, www.gva.be/nieuws/binnenland/aid867113/proces-habran-moet-volledig-worden-overgedaan.aspx (consultatie 6 mei 2014).

²⁵³ X., "Aanklager bij Cassatie beveelt herziening zaak Habran", *Gazet van Antwerpen* 30 september 2009, www.gva.be/nieuws/binnenland/aid867090/aanklager-bij-cassatie-beveelt-herziening-zaak-habran.aspx (consultatie 6 mei 2014).

motiveringsvereiste.²⁵⁴ Bepaalde assisenhoven hebben in die periode de vragen voor de jury omschreven of aangevuld met feitelijke gegevens of zelfs, nadat de schuldvraag door de jury beantwoord was, een motivering ingelast in het eindarrest, nadat over de strafmaat al gepleit was.²⁵⁵

Standpunt van de Hoge Raad voor de Justitie

De assisenprocedure werd een echt hekelpunt. Ook de Hoge Raad formuleerde een aantal bezwaren tegen de toenmalige assisenprocedure. Ten eerste stelde de Hoge Raad vast dat de volksjury geen juiste weerspiegeling is van de maatschappij daar zij niet multidisciplinair is samengesteld. Daarenboven wees de Hoge Raad er op dat de juryrechtspraak zeer tijdrovend en geldverslindend is. Ook het gebrek aan hoger beroep werd als pijnpunt aangehaald. België is namelijk het enige land in de Europese Unie waar er geen hoger beroep openstaat tegen beslissingen gewezen door het hof van assisen. Ten slotte ging de Hoge Raad dieper in op de lacune waarop gewezen werd in het arrest Taxquet: er was nu eenmaal sprake van een gebrek aan motivering van de beslissing omtrent de schuld. In artikel 243 Sv. stond namelijk vermeld dat de jury geen rekenschap moest geven van de middelen die tot de beslissing hebben geleid.²⁵⁶

Toch bleef het wetsvoorstel van Philippe Mahoux niet van kritiek bespaard. Het wetsvoorstel diende namelijk onderworpen te worden aan het advies van de Hoge Raad daar het een invloed had op de volledige rechtsorde. De Hoge Raad was er echter wel van overtuigd dat de motiveringsverplichting inderdaad diende te worden ingevoerd,²⁵⁷ waardoor hierop geen cruciale kritieken werden geuit.

Bespreking van de Wet van 21 december 2009

Ondertussen is de hervorming van het hof van assisen een feit. De hervorming had echter niet alleen een invloed op de hof van assisen, maar ook op de correctionele rechtbank. De wet van 21 december 2009 voerde namelijk niet alleen de motiveringsverplichting van de assisenjury in, maar voorzag ook in een herverdeling van de bevoegdheden van de hoven van assisen en de correctionele rechtbanken. Voorts voorzag de wet ook nog in een geheel van maatregelen

²⁵⁴ S. SONCK, “Een laatste keer assisenarresten oude stijl”, *Juristenkrant*, afl. 208., 28 april 2010, 5.

²⁵⁵ F. ERDMAN, “Pragmatisme in afwachting van nieuwe assisenwet”, *Juristenkrant*, afl. 183, 11 februari 2009, 10.

²⁵⁶ R. BOONE en I. MORIAU, “Ik heb hoop: ooit wordt assisen afgeschaft.”, *Juristenkrant*, afl. 183, 11 februari 2009, 9.

²⁵⁷ C. GUILLAIN en D. DE BECO, “La loi du 21 décembre 2009 relative à la réforme de la cour d’assises: un nouveau champ correctionnel” in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 98-99.

die de assisenprocedure sneller en efficiënter dienden te maken.²⁵⁸ Daar deze masterproef zich toespitst op de motiveringsverplichting van de strafrechter, zal hierna enkel een blik worden geworpen op enkele belangrijke artikelen uit het Wetboek van Strafvordering die betrekking hebben op de motivering en die vervangen werden door de Wet van 21 december 2009.

Het Wetboek van Strafvordering schrijft voor dat, nadat de jury zich in een assisenprocedure heeft teruggetrokken, zij dient te beraadslagen over de schuld. Eens zij hieromtrent een beslissing heeft genomen, komt zij terug in de zittingszaal, waar de voorzitter de uitslag van de beraadslaging zal vragen. Nadat het hoofd van de jury de uitslag heeft meegedeeld,²⁵⁹ trekken het hof en de gezworenen zich terug in de beraadslagingskamer. Conform artikel 334 Sv. dienen zij vervolgens de voornaamste redenen van hun beslissing te formuleren zonder daarbij te moeten antwoorden op alle neergelegde conclusies.²⁶⁰ Bijgevolg is het louter beantwoorden van de schuldvraag met ja of nee verleden tijd. De hervorming van assisen heeft er toe geleid dat de jury wel nog alleen de beslissing neemt, maar dat na het nemen van de beslissing, de rechters zich bij de jury voegen om de hoofdredenen van de beslissing te formuleren.²⁶¹ Op die manier kwam de wetgever tegemoet aan de kritiek geuit ten aanzien van het Belgische rechtssysteem in het arrest Taxquet.

Ook artikel 337 Sv. werd in die zin aangepast. Nadat het hof en de gezworenen samen een motivering geformuleerd hebben, komen zij terug binnen in de zittingszaal en nemen zij terug plaats in. De voorzitter zal vervolgens de beschuldigde laten binnen komen en het arrest voorlezen. Het arrest bevat *‘de verklaring van de jury [...] en maakt melding van de motivering.’*²⁶²

De rechter dient, indien de beklaagde schuldig wordt bevonden, te beslissen over de straftoemeting. Vooraleer hij daaromtrent een beslissing kan nemen, zal krachtens artikel 341 Sv. de procureur-generaal de toepassing van de strafwet vorderen, waarna de voorzitter het woord verleent aan de beschuldigde en zijn raadman, die niet meer mogen pleiten over de schuld. De burgerlijke partij kan op dat moment ook vorderen dat de te verbeuren zaken, die aan haar toebehoren, aan haar worden teruggegeven.²⁶³ Indien het feit waaraan de beklaagde schuldig is verklaard strafbaar is, zal vervolgens beraadslaagd worden over de straf die

²⁵⁸ X., “Assisen hervormd”, *Juristenkrant*, afl.205, 10 maart 2010, 2.

²⁵⁹ Art. 332 eerste en tweede lid Sv.

²⁶⁰ Art. 334 eerste en tweede lid Sv.

²⁶¹ M. PREUMONT, “Contexte socio-historique de la réforme de la cour d’assises” in C. GUILLAIN en A. WUSTEFELD (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 21.

²⁶² Art. 337, eerste en tweede lid Sv.

²⁶³ Art. 341 Sv.

overeenkomstig de strafwet moet worden uitgesproken en over de motivering. Ten slotte schrijft artikel 344 Sv. de motivering van de straftoemeting voor: *‘Ieder veroordelend arrest maakt melding van de redenen die geleid hebben tot de bepaling van de opgelegde straf. Het arrest vermeldt de aanwijzing van de toegepaste strafwet.’* Bij wet van 17 maart 2013 werd aan dit artikel nog een derde lid toegevoegd met het oog op de inwerkingtreding van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden.

Conclusie

Zoals uit het bovenstaande blijkt, was verandering noodzakelijk. Het was nu eenmaal niet logisch dat een strafrechter met jaren ervaring zijn beslissing dient te motiveren en een lekenjury, die gekozen wordt door het lot, die geen ervaring heeft met het nemen van dergelijke beslissingen en die zich meteen dient uit te spreken in zaken waar de zwaarste veroordelingen kunnen worden opgelegd, zijn beslissing niet dient te motiveren. Een lekenjury, zoals het woord reeds laat vermoeden, is niet vertrouwd met het recht en is dus zeer beïnvloedbaar. Advocaten maken daar gretig gebruik van. Zij bespelen de juryleden: een jury laat zich nu eenmaal leiden door zijn gevoel. Door op de emoties van de jury te spelen, proberen advocaten de jury ‘aan hun kant te krijgen’. De veroordeelde kan op die manier het gevoel krijgen dat de beslissing van zijn schuld of onschuld louter afhangt van de overtuigingskracht die de advocaten hebben. Wanneer de jury daarenboven ook nog eens niet verplicht wordt om zijn beslissing te motiveren, kan men als beklaagde wel degelijk het gevoel hebben dat de beoordeling berust op willekeur. De invoering van de motiveringsplicht was dus cruciaal. Of leek cruciaal, want is het probleem eigenlijk niet eerder de werking van het hof van assisen in zijn geheel? Is het namelijk wel opportuun om een volksjury zich te laten uitspreken over dergelijke zware feiten? Is de wetswijziging van 2009 geen gemiste kans geweest om het hof van assisen af te schaffen?

3.4 Besluit

In het algemeen kunnen we dus stellen dat de motiveringsverplichting in verschillende wetsbepalingen aan bod komt. De rechter zal deze wetsbepalingen samen moeten lezen en zal met elk van deze bepalingen rekening moeten houden. Dit is logisch daar zij elkaar aanvullen. Vooreerst is er namelijk artikel 149 Gw. Het desbetreffende artikel is zeer algemeen en is bijgevolg niet alleen van toepassing in strafzaken. Voor de concrete invulling van deze bepaling dienen we te kijken naar de rechtspraak van het Hof van Cassatie, maar uit die rechtspraak blijkt dat slechts in een beperkt aantal gevallen kan besloten worden tot een

schending van artikel 149 Gw. Het Hof van Cassatie is namelijk van mening dat er geen sprake is van een schending van de motiveringsverplichting indien het Hof het wettigheidsstoezicht kan uitoefenen.

Artikel 149 Gw. wordt echter aangevuld door de artikelen 163 en 195 Sv. die in bepaalde mate een bijkomende motiveringsverplichting opleggen dat enkel in strafzaken geldt.²⁶⁴ Vandaar is het van belang om deze artikelen samen te lezen: de artikelen van het Wetboek van Strafvordering vormen namelijk een verdere precisering van de motiveringsplicht. Conform deze artikelen dient de rechter ook de straf en de strafmaat te motiveren indien hij bij het opleggen van de straf daarbij enige beoordelingsvrijheid heeft.

Op Belgisch niveau zijn er verder ook nog een geheel van specifieke bepalingen die later in deze masterproef zullen aan bod komen in het hoofdstuk over de straf en strafmaat.

Ten slotte dient men ook over de grenzen heen te kijken. Als verdragspartij bij het EVRM wordt de motiveringsverplichting van de rechter mede bepaald door het desbetreffende verdrag en de invulling die het EHRM aan dit verdrag geeft. Dit verdrag maakt de motiveringsplicht op zijn beurt strenger.

Wanneer we nu al deze wetsbepalingen samen nemen, is het duidelijk dat waar artikel 149 Gw. een zeer algemene bepaling oplegt, deze bepaling steeds meer wordt bijgeschaafd en verfijnd door de andere rechtsbronnen. Bijgevolg mag de rechter zich niet blind staren op een van deze bepalingen, maar dient hij ze allemaal in acht te nemen. Het is namelijk niet zo dat omdat aan een van deze bepalingen voldaan is, men aan allemaal voldaan heeft. Een voorbeeld hiervan is terug te vinden in de rechtspraak van het Hof van Cassatie na het arrest Taxquet: het is niet omdat iets geen schending van de Belgische wetsbepalingen oplevert, dat er geen sprake kan zijn van een schending van artikel 6 EVRM.

²⁶⁴ H.-D. BOSLY en D. VANDERMEERSCH, *Droit de la procedure pénale*, Brugge, La Charte, 1999, 758.

4. Motivering van de straf en strafmaat

Zoals reeds eerder aangehaald heeft de inwerkingtreding van de wet van 27 april 1987 er toe bijgedragen dat vandaag zowel de keuze van de strafrechtelijke sanctie als de keuze van de strafmaat door de rechter dienen te worden gemotiveerd.²⁶⁵ De motivering van straf en strafmaat zijn zelfs vereist bij ontsteltenis van conclusie en in het geval dat de beslissing bij verstek wordt gewezen.²⁶⁶ De strafrechter is bovendien verplicht om in correctionele zaken en politiezaken in éénzelfde uitspraak te beslissen over de schuld en de straf. Indien de rechter dit niet doet, worden alle beslissingen tezamen nietig geacht.²⁶⁷ De rechter kan echter wel opteren voor een globale motivering waarin zowel de keuze van de straf als de keuze van de strafmaat worden gemotiveerd. In dat geval dient de rechter er duidelijk op te wijzen dat zijn motivering beide keuzes rechtvaardigt.²⁶⁸

In dit hoofdstuk zullen achtereenvolgens de motivering van de straf en strafmaat worden uitgediept.

4.1 Motivering van de straf

Bij het opleggen van een straf is de rechter gebonden door het legaliteitsbeginsel. De rechter kan met andere woorden alleen straffen uitspreken die bij wet voorzien zijn.²⁶⁹ De strafwet voorziet echter in een geheel van straffen. Ten gevolge van de Wet van 27 april 1987 moet de rechter in de gevallen waarin de wet hem de keuze laat tussen verschillende straffen, zijn keuze “nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn” motiveren.²⁷⁰

Soms krijgt de rechter de mogelijkheid om bijkomende straffen op te leggen. Denk maar aan het verval van het recht tot sturen. Krachtens artikel 38 Wegverkeerswet zal de rechter in een aantal gevallen deze bijkomende straf verplicht moeten uitspreken, terwijl hij in andere

²⁶⁵ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 131 en L. DUPONT, “De motivering van de straftoemeting” in A. DE NAUW, J. D’HAENENS en M. STORME (eds.), *Actuele problemen van strafrecht: XIVde Postuniversitaire Cyclus Willy Delva 1987-1988*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 513.

²⁶⁶ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 31.

²⁶⁷ Cass. 8 februari 2000, *RW* 2000-01, 510.

²⁶⁸ Cass. 14 mei 1996, *Arr.Cass.* 1996, 458-459 en . SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 33.

²⁶⁹ K. DUERINCKX, *Algemeen strafrecht voor professionele bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2014, 83.

²⁷⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 479 en B. MAES, “De verantwoording van de keuze van de straf en de strafmaat”, *R.Cass.* 1998, 208.

gevallen daartoe vrij kan besluiten.²⁷¹ Wanneer een bijkomende straf als verplicht moet worden uitgesproken, is er geen bijzondere motivering vereist en volstaat de vaststelling dat de wettelijke voorwaarden vervuld zijn. Dit in tegenstelling tot de beslissing tot het uitspreken van een facultatieve straf. In dat geval zal de rechter namelijk wel de redenen tot het opleggen van deze straf dienen te vermelden.²⁷²

4.1.1 Motivering van de gevangenisstraf en de geldboete

Krachtens artikel 195, tweede lid Sv. dient een veroordelend vonnis nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn, de redenen te vermelden waarom de rechter dergelijke straf of maatregel uitspreekt. Indien de rechter echter geconfronteerd wordt met een feit dat door de wetgever strafbaar wordt gesteld met een gevangenisstraf en een geldboete of met een van deze straffen alleen en hij besluit louter een geldboete op te leggen, dan dient hij deze keuze niet te rechtvaardigen daar hij de beklaagde de meest gunstige straf heeft opgelegd.²⁷³ Een voorbeeld hiervan kan worden teruggevonden in een cassatiearrest van 27 november 1996. Het desbetreffende arrest handelde over een veroordeling wegens het onopzettelijk toebrengen van slagen en verwondingen. De eiser in cassatie was veroordeeld tot een geldboete van 100 frank, maar de rechters hadden niet nauwkeurig de redenen opgegeven waarom zij de straf, waarvan het uitspreken door de wet werd toegestaan, hadden opgelegd. Dit impliceert dus dat het arrest zich beperkte tot een algemene en stereotype verwijzing naar de ernst van de begane fouten. Toch stelde het Hof van Cassatie vast dat het feit dat de keuze van de straf niet gemotiveerd was, geen grond voor cassatie opleverde: de zaak werd onontvankelijk bevonden wegens een gebrek aan belang daar de rechter er voor gekozen had de meest gunstige straf op te leggen.²⁷⁴

Wordt de rechter daarentegen geconfronteerd met een feit dat volgens de wet dient te worden gesanctioneerd met een geldboete en een gevangenisstraf of met één van deze straffen alleen en besluit hij enkel het wettelijke minimum van de gevangenisstraf uit te spreken, dan heeft dit tot gevolg dat de rechter niet verplicht is de strafmaat te rechtvaardigen, maar hij wel verplicht is om nauwkeurig de redenen te vermelden waarom hij die straf heeft uitgesproken, aangezien hij evengoed enkel de geldboete had kunnen opleggen. Dit is logisch daar de rechter in deze situatie enerzijds (met betrekking tot de strafmaat) beslist het wettelijke

²⁷¹ Art. 38, §1 en §2 Wegverkeerswet.

²⁷² C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 480.

²⁷³ Cass. 27 november 1996, *Arr.Cass.* 1996, 1104 en Cass. 6 november 1990, *RW* 1990-91, 1200.

²⁷⁴ Cass. 27 november 1996, *Arr.Cass.* 1996, 1105.

minimum op te leggen en anderzijds (met betrekking tot de straf) toch besluit om niet de meest gunstige straf op te leggen.²⁷⁵

Ook in het geval dat de rechter niet vrij beslist over de straf, dient hij de straf niet expliciet te motiveren.²⁷⁶ Ook dit is logisch: indien de rechter niet anders kan dan de enige door de wet voorgeschreven straf op te leggen, wordt zijn keuzevrijheid in de kiem gesmoord, waardoor een bijzondere motivering overbodig is. Dit zit ook impliciet vervat in artikel 195, tweede lid Sv. Het desbetreffende lid verplicht de rechter namelijk om alleen in de situatie waarin de wet hem de keuze laat qua straf of maatregel, zijn beslissing te motiveren.²⁷⁷

Ondanks dat de bovenstaande alinea's in dit hoofdstuk het telkens hadden over de oplegging van de gevangenisstraf of de geldboete als hoofdstraf, dient men te beseffen dat beiden straffen ook samen kunnen worden opgelegd. De geldboete kan namelijk voor natuurlijke personen niet alleen worden opgelegd als hoofdstraf, maar ook als bijkomende straf. Bij het opleggen van een criminele straf kan de geldboete zelfs enkel als bijkomende straf worden opgelegd.²⁷⁸ Wanneer de rechter besluit om zo'n bijkomende geldboete op te leggen naast de gevangenisstraf zal hij zijn beslissing dienen te motiveren.²⁷⁹ Het opleggen van de geldboete als bijkomende straf is echter niet mogelijk voor rechtspersonen.²⁸⁰ In het kader hiervan dient te worden opgemerkt dat de rechter niet voldoet aan zijn bijzondere motiveringsverplichting zoals vermeld in artikel 195, tweede lid Sv. indien hij zowel een gevangenisstraf als een geldboete oplegt, zonder daartoe de redenen op te geven, indien de wet hem de mogelijkheid biedt om slechts een van deze straffen op te leggen.²⁸¹

Conform artikel 40 Sw. heeft de rechter de verplichting om, wanneer hij een geldboete oplegt, op hetzelfde moment een vervangende gevangenisstraf uit te spreken om te vermijden dat de veroordeelde bij niet-betaling van de geldboete zou ontkomen aan zijn straf. Bijgevolg dient de rechter dus binnen de minimum- en maximumgrenzen de duur van de vervangende gevangenisstraf vast te stellen. Daarbij geniet de rechter opnieuw een bepaalde beoordelingsvrijheid, ondanks dat hij normaal gezien rekening zal houden met de opgelegde

²⁷⁵ Cass. 1 december 1993, *Arr.Cass.* 1993, 1011.

²⁷⁶ Art. 195, tweede lid Sv en W. DE PAUW, *Justitie onder invloed. Belgen en vreemdelingen voor de correctionele rechtbank in Brussel: 28 jaar straftoemeting in drugszaken*, Brussel, VUBPRESS, 2009, 239.

²⁷⁷ Art. 195, tweede lid Sv.

²⁷⁸ L. HUYBRECHTS en M. TRAEST, "Het strafrechtelijke sanctiestelsel en de straftoemeting door de rechter in België", *T. Strafr- dossier* 2004, afl. 2, 10.

²⁷⁹ Cass. 1 maart 1994, *RW* 1994-95, 123-124.

²⁸⁰ L. HUYBRECHTS en M. TRAEST, "Het strafrechtelijke sanctiestelsel en de straftoemeting door de rechter in België", *T. Strafr- dossier* 2004, afl. 2, 10.

²⁸¹ Cass. 27 mei 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 913-914.

geldboete en de zwaarwichtigheid van de feiten. Bijgevolg kan men zich afvragen of de rechter ook niet de vervangende gevangenisstraf dient te motiveren.²⁸² Zoals reeds vermeld, dient de rechter conform artikel 195 Sv. de straf en de strafmaat te motiveren. Echter, de wet voorziet in een vervangende straf voor de geldboete, zijnde de gevangenisstraf. Daar de vervangende straf voorgeschreven is door de wet, dient deze dus niet te worden gemotiveerd. Wat de duur van de vervangende straf betreft, dient te worden opgemerkt dat de rechtvaardiging hiervan veelal te vinden is in de motieven van de opgelegde geldboete.²⁸³ De rechter dient bijgevolg de straf en strafmaat niet te motiveren. Daarentegen zal de rechter wel gehouden zijn tot het motiveren van de vervangende gevangenisstraf indien hij besluit de duur van de vervangende gevangenisstraf in het bijzonder te individualiseren. In dat geval zal de strafrechter namelijk de straf dienen te motiveren in het licht van de doelstellingen die de wetgever voor ogen had en in het licht van de algemene bewoordingen van de wet, met name de verplichting tot rechtvaardiging van elke uitgesproken straf of maatregel.²⁸⁴

Ten slotte dient de rechter rekening te houden met de opdecimen: hoven en rechtbanken dienen namelijk in hun vonnissen en arresten vast te stellen dat de geldboete, die tegen de beklaagde wordt uitgesproken met toepassing van het Strafwetboek, wordt verhoogd met het getal dat in de wet is gesteld. Daarenboven dienen zij het getal dat uit die verhoging resulteert te vermelden.²⁸⁵

4.1.2 Motivering van de werkstraf

Bij Wet van 17 april 2002 werd de werkstraf ingevoerd als een autonome straf in correctionele en politiezaken. De wetgever wou met de werkstraf een alternatief bieden voor de korte gevangenisstraffen die teveel detentieschade met zich meebrengen en die leiden tot overbevolking van de gevangenen. Daarenboven was de wetgever er van overtuigd dat de werkstraf dient te worden aanschouwd als een vorm van symbolisch herstel tegenover de samenleving.²⁸⁶

²⁸² M. DE SWAEF, “Vervangende gevangenisstraf en motiveringsverplichting” (noot onder Cass. 31 maart 1992), *RW* 1991-92, 1365.

²⁸³ Art. 40 Sw. en M. DE SWAEF, “Vervangende gevangenisstraf en motiveringsverplichting” (noot onder Cass. 31 maart 1992), *RW* 1991-92, 1365.

²⁸⁴ M. DE SWAEF, “Vervangende gevangenisstraf en motiveringsverplichting” (noot onder Cass. 31 maart 1992), *RW* 1991-92, 1366.

²⁸⁵ Cass. 10 mei 2006, *Arr.Cass.* 2006, 1064 en Cass. 9 november 1999, *Arr.Cass.* 1999, 1465.

²⁸⁶ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 423.

De werkstraf kadert dus in de voordeurstrategie van de wetgever: de straf is er namelijk op gericht om de gevangenisdeur zo lang en zo veel mogelijk gesloten te houden.²⁸⁷ De gevangenisstraf dient bijgevolg een ‘ultimum remedium’ functie te vervullen. Dit blijkt onder andere ook uit artikel 37ter, §3, tweede lid Sw. waarin wordt gesteld dat de rechter die weigert een werkstraf uit te spreken, zijn beslissing met redenen dient te omkleden.²⁸⁸

Toch is de rechter niet in de mogelijkheid om in alle correctionele en politiezaken een werkstraf op te leggen. Artikel 37ter, §1, tweede lid Sw. bepaalt dat een werkstraf niet kan worden uitgesproken voor gijzelneming, verkrachting en bepaalde gevallen van aanranding van de eerbaarheid, bederf van de jeugd, prostitutie, openbare zedenschennis, doodslag, moord, vergiftiging en roofmoord, evenals poging of medeplichtigheid tot een van deze misdrijven. Deze feiten worden namelijk als zodanig zwaar ervaren dat zij dienen te worden gesanctioneerd met een effectieve gevangenisstraf. Op te merken valt wel dat de werkstraf, binnen de voorwaarden, ook kan worden opgelegd voor correctionaliseerbare misdaden.²⁸⁹

Het opleggen van een werkstraf zal ook onmogelijk zijn indien de beklaagde hiertoe niet heeft ingestemd. In dat geval zou de werkstraf namelijk op gespannen voet staan met artikel 4, §2 EVRM dat het verbod op dwangarbeid stipuleert.²⁹⁰ Bijgevolg is het niet opleggen van de werkstraf niet steeds het gevolg van de keuzevrijheid van de rechter.

Indien de rechter in de mogelijkheid is om een werkstraf op te leggen en daartoe ook beslist, dient hij de keuze voor de werkstraf en de duur van deze straf nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn te rechtvaardigen conform artikel 195, tweede lid Sv. Conform dit artikel dient de rechter ook de duur en de keuze van de vervangende straf te motiveren.²⁹¹ Dit is logisch daar de rechter een zekere keuzevrijheid heeft bij het bepalen van de vervangende straf. Krachtens artikel 37ter, §1, eerste lid Sw. kan de rechter namelijk voorzien in een gevangenisstraf of in een geldboete die van toepassing kan worden wanneer de werkstraf niet

²⁸⁷ K. BEYENS, “De gevangenis uit en de gemeenschap in?”, *Ad Rem* 2010, 40.

²⁸⁸ T. VANDER BEKEN en A. FLAVEAU, “Hard Labeur. Een eerste analyse van de Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en politiezaken”, *T. Strafr.* 2002, 249.

²⁸⁹ Art. 37ter, §1, tweede lid Sw., S. VANDROMME, “Werkstraf” in X., *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, 206-207 en T. VANDER BEKEN en A. FLAVEAU, “Hard Labeur. Een eerste analyse van de Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en politiezaken”, *T. Strafr.* 2002, 245.

²⁹⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht e strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 425 en S. VANDROMME, “Werkstraf” in X., *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, 197.

²⁹¹ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, alf. 1, 40.

wordt uitgevoerd.²⁹² De rechter is verplicht in een dergelijke vervangende straf te voorzien daar artikel 4, §2 EVRM het onmogelijk maakt om de werkstraf *manu militari* af te dwingen.²⁹³

Artikel 195, tweede lid Sv. geldt enkel voor de straffen en maatregelen die de rechter verkiest op te leggen. Het artikel verplicht de rechter dan ook helemaal niet om te motiveren waarom hij een bepaalde straf niet oplegt.²⁹⁴ Artikel 37ter, §3 Sw. brengt daar verandering in. Het artikel verplicht de rechter namelijk ook om in het geval dat de werkstraf gevorderd wordt, maar de rechter besluit de werkstraf niet op te leggen, te voorzien in een motivering van deze beslissing. De wetgever voorzag hier dus in een negatieve motiveringsverplichting die enkel betrekking heeft op de situatie waarin de werkstraf gevorderd werd.²⁹⁵

Omtrent de invulling van deze negatieve motiveringsverplichting werden reeds verschillende cassatiearresten gewezen. Vooreerst is er het cassatiearrest daterende van 12 februari 2003 waarin een mogelijke schending van de negatieve motiveringsverplichting werd aangevoerd. In dit arrest was het Hof echter van mening dat er geen sprake kon zijn van een schending van artikel 37ter, §3 Sw. en artikel 149 Gw. daar de appelrechters niet alleen het verval tot recht van sturen met redenen hadden omkleed, maar ook duidelijk hadden aangegeven waarom zij besloten de gekozen geldboete en gevangenisstraf uit te spreken. Volgens het Hof was het dan ook voldoende om met redenen te omkleden waarom men de andere straffen verkoos en drong zich in dit geval geen bijkomende motivering op die aangaf waarom de werkstraf niet werd opgelegd.²⁹⁶ Het Hof van Cassatie stelde zich in deze zaak dus vrij soepel op. In een commentaar bij dit arrest werd er echter wel op gewezen dat de rechter in beroep, de straf in het bestreden vonnis uitgebreider had gemotiveerd dan wettelijk vereist was op grond van artikel 195 Sv. Men bleek er dus van uit te gaan dat aan de bijzondere motiveringsverplichting bij het niet opleggen van de werkstraf ook voldaan is indien de rechter de straffen die hij oplegt bijkomend motiveert, terwijl deze bijkomende motivering normalerwijze niet verplicht is.²⁹⁷

²⁹² Art. 37ter, §1, eerste lid Sw.

²⁹³ S. VANDROMME, “Werkstraf” in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, 200-201.

²⁹⁴ E. BAEYENS, “De motivering van de weigering van werkstraf: retour aux principes”, *T. Straf.* 2009, 308.

²⁹⁵ Art. 37ter, §3 Sw. en E. BAEYENS, “De motivering van de weigering van werkstraf: retour aux principes”, *T. Straf.* 2009, 308.

²⁹⁶ Cass. 12 februari 2003, *JLMB* 2003, 1310-1311.

²⁹⁷ E. BAEYENS, “De motivering van de weigering van werkstraf: retour aux principes”, *T. Straf.* 2009, 309.

Deze trend lijkt zich echter nog een tijdje voort te zetten. In een cassatiearrest van 8 juni 2005 oordeelt het Hof namelijk in diezelfde zin. Het Hof was er *in casu* van overtuigd dat de rechter de weigering tot oplegging van de werkstraf voldoende gemotiveerd had door te stellen “*dat de werkstraffen die door de eerste rechter tegen alle beklaagden samen [...] zijn uitgesproken niet geschikt zijn gezien de omstandigheden van de zaak en niet beantwoorden aan de noodwendigheden van een rechtvaardige bestraffing*” en doordat in het arrest melding werd gemaakt van “*de redenen waarom de rechter kiest voor de aard en de maat van de straffen die het uitspreekt*”. Het Hof voegde daarenboven in zijn arrest er nog aan toe dat artikel 37ter, §3, tweede lid Sw. inderdaad bepaalt dat een rechter die weigert een werkstraf uit te spreken zijn beslissing met redenen dient te omkleden, maar dat deze motiveringsverplichting niet nader omschreven is en dus niet verwijst naar de specificiteitsvereisten van artikel 195, tweede lid Sv.²⁹⁸

In een arrest van 24 september 2008 lijkt het Hof van Cassatie echter hogere eisen te stellen aan de motivering omtrent de weigering tot het opleggen van de werkstraf. In het desbetreffend arrest vernietigde het Hof de beslissing omtrent de straf en de bijdrage aan het Bijzonder Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden omdat het bestreden arrest wel de redenen vermeldde waarom men gekozen had voor de gevangenisstraffen en de terbeschikkingstelling van de regering en tevens de strafmaat ervoor rechtvaardigde, maar niet met afzonderlijke redenen omkleed had waarom het de werkstraf weigerde op te leggen ondanks dat de eiser daar mondeling om verzocht had tijdens de terechtzitting.²⁹⁹ Uit dit arrest blijkt dus dat aan de soepele rechtspraak een einde is gekomen: de naleving van de positieve motiveringsplicht *ex* artikel 195, tweede lid Sv. volstaat niet langer als een (impliciete) motivering van de weigering om een werkstraf op te leggen, zoals voorzien in artikel 37ter, §3, tweede lid Sw.³⁰⁰

Het was de bedoeling van de wetgever om de toepassing van de werkstraf aan te moedigen door rechters de reflex aan te leren om systematisch de opportuniteit van de werkstraf te onderzoeken in de gevallen die hiervoor in aanmerking kwamen.³⁰¹ Dit wenste de wetgever te ondersteunen door de verplichting tot bijzondere motivering in te voeren. Hierdoor dienen rechters die besluiten de werkstraf niet uit te spreken, deze beslissing te rechtvaardigen.³⁰² Het

²⁹⁸ Cass. 8 juni 2005, *NC* 2007, 360-361.

²⁹⁹ Cass. 24 september 2008, P081234F.

³⁰⁰ E. BAHEYENS, “De motivering van de weigering van werkstraf: retour aux principes”, *T. Straf.* 2009, 310.

³⁰¹ *Ibid.*, 309.

³⁰² Cass. 12 februari 2003, *JLMB* 2003, 1310-1311.

niet uitspreken van de werkstraf kan echter op verschillende wijzen worden verantwoord. Zo kan de rechter stellen dat de werkstraf niet verantwoord kan worden gezien de ernst van de feiten, gezien de omvang van het veroorzaakte nadeel,...³⁰³ Daar de werkstraf geen gunst is, kan de rechter echter geen rekening houden met het gerechtelijk verleden van de beklaagde.³⁰⁴

4.1.3 Motivering van de opschorting en het uitstel

De opschorting en het uitstel werden ingevoerd door de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie (hierna: Probatiewet) zoals aangepast door de Wet van 10 februari 1994. Uitstel en opschorting zijn ontstaan als alternatieven voor de korte gevangenisstraffen.³⁰⁵ Ze worden aanschouwd als gunsten die kunnen worden verleend aan de beklaagde.³⁰⁶ Deze gunsten staan echter wel enkel open voor personen met een gering gerechtelijk verleden die worden vervolgd wegens niet al te ernstige feiten.³⁰⁷ Zo is de gunst van het (probatie)uitstel van de tenuitvoerlegging van een straf slechts mogelijk indien de veroordeelde nog geen veroordeling heeft opgelopen tot een criminele straf of een hoofdgevangenisstraf van meer dan twaalf maanden, zelfs indien deze straf met uitstel werd uitgesproken.³⁰⁸ Opschorting kan dan weer enkel worden opgelegd ten aanzien van een persoon die nog geen straf van meer dan 6 maanden heeft opgelopen.³⁰⁹ Het gerechtelijk verleden zal dus een zeer belangrijke rol spelen bij de beslissing van de rechter omtrent de eigenlijke bestraffing.³¹⁰

Ondanks dat opschorting en uitstel beiden als modaliteiten van de strafoplegging worden beschouwd, dient er op gewezen te worden dat beide modaliteiten toch sterk van elkaar verschillen. In de rechtsleer is men het er bijvoorbeeld over eens dat de opschorting eigenlijk een grotere gunst is dan het uitstel.³¹¹ Bij de opschorting van de veroordeling acht de rechter namelijk de feiten bewezen, zonder dat hij overgaat tot het uitspreken van een veroordeling. Bij uitstel spreekt de rechter daarentegen wel de veroordeling uit, maar krijgt men uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf. Een ander verschilpunt tussen het uitstel en de opschorting

³⁰³ S. VANDROMME, "Werkstraf" in X., *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, 219.

³⁰⁴ *Ibid.*, 206-207 en T. VANDER BEKEN en A. FLAVEAU, "Hard Labeur. Een eerste analyse van de Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en politiezaken", *T. Strafr.* 2002, 245.

³⁰⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 506.

³⁰⁶ J. ROZIE, "Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf", *NC* 2007, 183.

³⁰⁷ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 506.

³⁰⁸ J. ROZIE, "Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf", *NC* 2007, 181.

³⁰⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 508.

³¹⁰ J. ROZIE, "Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf", *NC* 2007, 181.

³¹¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 508.

kan worden gevonden bij de autoriteiten die bevoegd zijn om het uitstel of de opschorting op te leggen. Waar uitstel kan worden uitgesproken door alle vonnisgerechten, maar niet door de onderzoeksgerechten,³¹² kan de opschorting door alle vonnisgerechten (met uitzondering van het hof van assisen) en door de onderzoeksgerechten worden opgelegd.³¹³ Ook omtrent het gerechtelijk verleden van een persoon zijn, zoals reeds eerder aangehaald, duidelijke verschillen merkbaar.

Indien aan de opschorting of het uitstel bijzondere voorwaarden gekoppeld worden, spreekt men van ‘probatie-opschorting’ of ‘probatie-uitstel’. Deze bijzondere voorwaarden dienen recidive tegen te gaan.³¹⁴ Wanneer het uitstel of de opschorting echter verbonden wordt aan het naleven van probatievoorwaarden, dient te worden vastgesteld dat de beklaagde hiermee akkoord gaat.³¹⁵

De strafrechter oordeelt soeverein over het al dan niet toekennen van de opschorting of het uitstel.³¹⁶ Toch zal de rechter, vooraleer hij deze gunsten kan toekennen, dienen na te gaan of de wettelijke vereisten daartoe voldaan zijn en zal hij de concrete redenen dienen aan te geven die een dergelijke maatregel wettigen.³¹⁷ Het opleggen van het uitstel en de opschorting, al dan niet gekoppeld aan probatievoorwaarden, moet dus worden gemotiveerd. Deze motiveringsplicht wordt opgelegd door de Probatiewet.

Vooreerst is er artikel 3, vierde lid Probatiewet. Het desbetreffende artikel bepaalt dat in de beslissingen tot opschorting de duur en de opgelegde probatievoorwaarden dienen te worden vastgesteld. Daarenboven bepaalt het vierde lid ook dat de beslissing die de opschorting toestaat of weigert, conform artikel 195 Sv. met redenen dient te worden omkleed.³¹⁸

Daarnaast is er ook nog artikel 8, §1 Probatiewet. Dit artikel heeft betrekking op het uitstel en bepaalt dat ook de beslissing tot het opleggen of weigeren van het uitstel overeenkomstig artikel 195 Sv. met redenen dient omkleed te zijn.³¹⁹

³¹² K. DUERINCKX, *Algemeen strafrecht voor professionele bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2014, 96.

³¹³ *Ibid.*, 98.

³¹⁴ *Ibid.*, 95 en 97.

³¹⁵ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 37.

³¹⁶ J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, *NC* 2007, 183.

³¹⁷ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 37.

³¹⁸ Artikel 3, vierde lid Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.

³¹⁹ Artikel 8, § 1 Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.

Opmerkelijk is dat beide artikelen het niet alleen hebben over het opleggen van het uitstel of de opschorting, maar dat zij er ook op wijzen dat de rechter het niet opleggen van deze gunsten dient te rechtvaardigen. Met andere woorden: wanneer de beklaagde heeft verzocht om de gunst van de opschorting of van het uitstel en de rechter dit niet toekent, zal de rechter moeten motiveren waarom hij op dit verzoek niet is ingegaan.³²⁰ Bijgevolg leggen artikel 3 en artikel 8 Probatiewet niet alleen een positieve, maar ook een negatieve motiveringsplicht op. De rechter is er wel enkel toe gehouden de weigering te motiveren indien de verdachte het uitstel of de opschorting schriftelijk had verzocht. Dit blijkt namelijk uit de toelichting bij de parlementaire voorbereidingen. De beklaagde dient dus eerst een verzoek te hebben gericht tot uitstel of opschorting vooraleer de rechter verplicht kan worden de weigering van het uitstel of de opschorting met redenen te omkleden.³²¹

4.1.4 Motivering van de verbeurdverklaring

Soms wordt de rechter de mogelijkheid geboden om bepaalde goederen verbeurd te verklaren. Zo stelt artikel 43 Sw. dat bij een misdaad of een wanbedrijf de bijzondere verbeurdverklaring niet alleen slaat op de zaken die het voorwerp van het misdrijf uitmaken en die gediend hebben of bestemd waren tot het plegen van een misdrijf voor zover deze goederen eigendom van de veroordeelde zijn, maar ook op de zaken die uit het misdrijf voortkomen.³²² Artikel 43 legt op dit vlak dus een verplichte verbeurdverklaring op. Deze zaken dienen namelijk altijd te worden verbeurdverklaard ingeval van misdaad of wanbedrijf. Over vermogensvoordelen wordt in het desbetreffende artikel niets bepaald. Bijgevolg is de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen facultatief. Aandacht dient hierbij wel te worden besteed aan artikel 43bis Sw. Sinds de Wet van 19 december 2002 kan de facultatieve verbeurdverklaring van vermogensvoordelen namelijk enkel nog worden uitgesproken in zover deze sanctie schriftelijk gevorderd wordt door het OM.³²³

³²⁰ Cass. 26 februari 2002, RW 2002-03, 745 en R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1032.

³²¹ P. VAN ZANDVLIET, “Geen verzoek tot uitstel, geen motivering” (noot onder Cass. 26 februari 2002), RW 2002-03, 745-746.

³²² Art. 42 j° art. 43, eerste lid Sw.

³²³ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, CABG 2005, afl. 1, 40.

De wet voorziet soms ook zelf in de mogelijkheid tot facultatieve verbeurdverklaring. Een voorbeeld hiervan kan worden teruggevonden in artikel 4, §6 van de Drugwet van 24 februari 1921.³²⁴

Wanneer de rechter niet vrij kan beslissen over de straf, dient hij ‘de keuze’ van de straf niet expliciet te motiveren.³²⁵ Bijgevolg dient de rechter bij de verplichte bijzondere verbeurdverklaring alleen in het vonnis aan te tonen dat de wettelijke voorwaarden voor het opleggen van een dergelijke straf voldaan zijn.³²⁶ Dit kan op een zeer eenvoudige wijze en zelfs louter in het dispositief.³²⁷

Wanneer daarentegen tot een facultatieve verbeurdverklaring wordt besloten, is het louter vaststellen dat de wettelijke voorwaarden voldaan zijn onvoldoende. Artikel 195, tweede lid Sv. stelt namelijk dat, indien de wet de rechter daartoe de vrije beoordeling laat, de rechter de redenen moet vermelden waarom hij een bepaalde straf of maatregel oplegt.³²⁸ Bijgevolg zal de rechter ook de keuze van de straf met redenen dienen te omkleden.³²⁹

4.1.5 Motivering van het verval van het recht tot besturen van een motorvoertuig

De straf van het verval van het recht tot sturen is een door de rechter facultatief of verplicht opgelegde straf, waarbij de rechter een bepaald persoon verbiedt om tijdelijk of definitief een voertuig op de openbare weg te besturen. Zoals uitdrukkelijk werd bepaald in het Wetboek van Strafvordering, dient ook het verval van het recht tot het besturen van een motorvoertuig te worden gemotiveerd.³³⁰ Conform artikel 163, tweede lid Sv. dient de politierechtbank, wanneer het een verval van het recht tot het besturen van een voertuig, luchtschip of het begeleiden van een rijtuig uitspreekt als straf (en dus niet als beveiligingsmaatregel wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid) het vonnis nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn, met redenen te omkleden. Het vonnis dient tevens de duur van het verval te

³²⁴ S. VAN OVERBEKE, “De motivering van de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen” (noot onder Cass. 21 mei 2002), *RW* 2002-03, 343-344.

³²⁵ *Ibid.*, 343.

³²⁶ Cass. 29 maart 1977, *Arr.Cass.* 1977, 817; Cass. 22 november 1976, *Arr.Cass.* 1977, 325-326; W. DE PAUW, *Justitie onder invloed. Belgen en vreemdelingen voor de correctionele rechtbank in Brussel: 28 jaar straftoemeting in drugszaken*, Brussel, VUBPRESS, 2009, 239.

³²⁷ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 40.

³²⁸ Art. 195, tweede lid Sv. en S. VAN OVERBEKE, “De motivering van de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen(noot onder Cass. 21 mei 2002)”, *RW* 2002-03, 343.

³²⁹ F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, II, Antwerpen, Maklu, 2013, 418 en A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 40.

³³⁰ Art. 163 Sv., art. 195 Sv. en art. 211 Sv.

rechtvaardigen.³³¹ Ook de correctionele rechtbank dient conform artikel 195, eerste en tweede lid Sv. het verval te motiveren. Ingevolge van artikel 211 Sv. dient het hof van beroep, rechtdoende in strafzaken, zich aan dezelfde verplichting te houden.³³²

In een cassatiearrest van 17 oktober 1995 preciseerde het Hof van Cassatie de bijzondere motiveringsverplichting die wordt voorgeschreven in de bovenstaande artikelen. De rechter die het verval van het recht tot sturen oplegt, dient namelijk niet alleen de duur te rechtvaardigen en de redenen op te geven waarom hij deze straf oplegt; hij dient ook te motiveren waarom hij het herstel van dit recht afhankelijk stelt van het slagen van de in artikel 38, §3 van de Wegverkeerswet vermelde onderzoeken.³³³ Indien de rechter het verval dus afhankelijk stelt van het slagen van een of meerdere in de wet voorziene onderzoeken, is de bijzondere motiveringsplicht ook van toepassing op de opgelegde onderzoeken.³³⁴ Het motiveren van deze onderzoeken kan door de rechter op verschillende wijzen gebeuren. Zo kan de rechter bijvoorbeeld vaststellen dat de beklaagde over een onvoldoende kennis van het Wegverkeersreglement beschikt. Hij kan ook besluiten dat een bepaalde persoon praktische vaardigheid of ervaring mist. Daarenboven kan de rechter ter rechtvaardiging ook medische redenen aanvoeren of op psychische stoornissen wijzen.³³⁵

In artikel 195, tweede en vierde lid Sv. wordt daarnaast ook expliciet verwezen naar de motivering van de uitspraak door de correctionele rechtbank in graad van beroep indien het een beslissing tot het verval van het recht tot sturen betreft.³³⁶ Bijgevolg komen de appelrechters hun verplichting niet na om de redenen te vermelden waarom zij voor een vluchtmisdrijf een vervallenverklaring van het recht tot sturen uitspreken en waarom zij die strafmaat toepassen, indien zij, zonder de overwegingen van het beroepen vonnis over te nemen, er enkel op wijzen “dat de door de eerste rechter opgelegde straf een wettige en passende straf is voor het misdrijf”.³³⁷ De motivering van de straf door de eerste rechter werd hierdoor namelijk niet overgenomen. Dit is nochtans essentieel. De rechter in hoger beroep kan namelijk de door de eerste rechter gemotiveerde straf integraal bevestigen op grond dat ze

³³¹ Art. 163, tweede lid Sv. en R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1029.

³³² P. ARNOU en M. DE BUSSCHER, *Misdrijven en sancties in de Wegverkeerswet*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 224.

³³³ Cass. 17 oktober 1995, *RW* 1997-1998, 1073.

³³⁴ P. ARNOU en M. DE BUSSCHER, *Misdrijven en sancties in de Wegverkeerswet*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 225.

³³⁵ A. VANDEPLAS, “Betreffende het verval van het recht op sturen”(noot onder Cass. 17 oktober 1995), *RW* 1997-98, 1074.

³³⁶ Art. 195, tweede en vierde lid Sv.

³³⁷ Cass. 13 oktober 1993, *Arr.Cass.* 1993, 833-834.

terecht werd uitgesproken. Hierbij dient de rechter in beroep echter niet alleen de uitgesproken straf, maar ook de motivering van het beroepen vonnis met betrekking tot de straf over te nemen.³³⁸

Van belang bij het voorgaande is echter te beseffen dat de rechter het verval van het recht tot sturen soms ook verplicht moet uitspreken. Artikel 38, §2 Wegverkeerswet bepaalt dat de rechter het recht op het verval tot het besturen van een voertuig dient uit te spreken indien hij tegelijkertijd een persoon veroordeelt wegens een overtreding van artikel 419 Sw. en een overtreding van de artikelen 29 § 1 en § 3, 34 § 2, 35 of 37bis § 1 van de Wegverkeerswet, wegens overtreding van artikel 419 Sw. en een overtreding van de artikelen 36 of 37bis § 2 Wegverkeerswet of wegens een overtreding van artikel 420 Sw. en wegens een overtreding van de artikelen 36 of 37bis § 2 Wegverkeerswet.³³⁹ Artikel 38, §1 Wegverkeerswet voorziet daarentegen in de omstandigheden waarin de rechter facultatief het verval van het recht tot sturen kan opleggen. Het facultatief opleggen van een rijverbod is bijvoorbeeld mogelijk indien de rechter geconfronteerd wordt met een schuldige die binnen een periode van drie jaar vóór de overtreding reeds driemaal veroordeeld werd wegens een overtreding van de wegverkeerswet en de schuldige opnieuw dient veroordeeld te worden wegens een overtreding van de Wegverkeerswet en de reglementen uitgevaardigd ter uitvoering van de Wegverkeerswet.³⁴⁰

Het onderscheid tussen het verplichte en het facultatieve verval van het recht tot sturen is van groots belang voor wat de motiveringsverplichting betreft. Zo zal een rechter die facultatief de straf van de vervallenverklaring van het recht tot sturen uitspreekt zonder dat hij deze straf motiveert, zijn beslissing niet naar recht verantwoorden.³⁴¹ Daarentegen zal de rechter die een verplicht rijverbod oplegt, niet dienen te verwoorden waarom hij net die straf oplegt. Wat de rechter echter wel zal dienen te motiveren in een dergelijk geval is de duur van de sanctie en eventueel de opgelegde voorwaarden, zover hij daar wel nog een keuze dient te maken.³⁴²

Artikel 29, §3, laatste lid van de Wegverkeerswet gaat echter nog een stap verder wat de motivering betreft. Het desbetreffende artikel bepaalt namelijk dat een bepaald aantal snelheidsovertredingen kunnen worden gestraft met een verval van het recht tot sturen. De

³³⁸ Cass. 12 januari 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 566-567 en P. ARNOU en M. DE BUSSCHER, *Misdrijven en sancties in de Wegverkeerswet*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 226.

³³⁹ Artikel 38, §2 Wegverkeerswet.

³⁴⁰ Artikel 38, §1 Wegverkeerswet.

³⁴¹ Cass. 29 juni 2005, *Arr.Cass.* 2005, 1482.

³⁴² P. ARNOU en M. DE BUSSCHER, *Misdrijven en sancties in de Wegverkeerswet*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 225.

rechter kan echter besluiten om het verval niet op te leggen. In dat geval zal de rechter dienen te motiveren waarom hij weigert deze bijkomende sanctie op te leggen.³⁴³ De Wegverkeerswet voorziet hier dus in een negatieve motiveringsverplichting.

Ten slotte dient er ook op gewezen te worden dat de rechter het verval van het recht tot sturen kan opleggen als straf of als beveiligingsmaatregel vanwege de lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid van de dader. Indien de schuldige naar aanleiding van een veroordeling wegens een overtreding van de Wegverkeerswet of wegens een verkeersongeval te wijten aan het persoonlijk toedoen van de dader lichamelijk of geestelijk ongeschikt bevonden wordt tot het besturen van een motorvoertuig, is de rechter verplicht het verval als beveiligingsmaatregel uit te spreken. De rechtbank beoordeelt de ongeschiktheid op een onaantastbare en soevereine wijze.³⁴⁴ Wanneer besloten wordt het verval uit te spreken, dient de rechter tevens de duur van het verval te bepalen: hij kan namelijk het verval zowel definitief als tijdelijk uitspreken. De tijdelijke of blijvende aard is afhankelijk van de verwachte evolutie in de lichamelijke toestand van een persoon. Bijgevolg is de beslissing waarbij het verval van het recht tot het besturen van een voertuig voorgoed wordt uitgesproken wegens lichamelijke ongeschiktheid niet naar recht verantwoord, indien niet wordt vastgesteld dat de ongeschiktheid blijvend zal zijn.³⁴⁵ Om een beklaagde voorgoed te ontzetten uit zijn recht tot sturen wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid volstaat het dus niet om er op te wijzen dat de beklaagde op zijn minst gedurende drie jaar lichamelijk of geestelijk ongeschikt is om een motorvoertuig te besturen. Het vonnis moet namelijk duidelijk vaststellen dat de beklaagde wordt geacht voorgoed lichamelijk of geestelijk ongeschikt te zijn. Het blijvend karakter van een ongeschiktheid kan dan ook niet worden afgeleid uit de omstandigheden dat het momenteel niet mogelijk is een einde te bepalen aan de ongeschiktheid die het besturen van een voertuig onmogelijk maakt. Ook bij een tijdelijk verval dient de rechter duidelijk in het vonnis te stellen dat de beklaagde tijdelijk lichamelijk of geestelijk ongeschikt is. Bijgevolg kan de strafrechter, indien hij niet in de mogelijkheid is te bepalen hoelang de beklaagde zal lijden onder de handicap die het hem onmogelijk maakt om een voertuig te besturen, geen definitief verval uitspreken.³⁴⁶

³⁴³ Art. 29, §3, laatste lid Wegverkeerswet.

³⁴⁴ M. STERKENS, "Verval van het recht tot sturen" in E. BREWAEYS (ed.), *Bestendig handboek verkeer*, Mechelen, Kluwer, 2013, losbl., 156.

³⁴⁵ Cass. 20 november 1985, *Arr.Cass.* 1985, 403 en Cass. 24 januari 1977, *Arr.Cass.* 1977, 578-579.

³⁴⁶ M. STERKENS, "Verval van het recht tot sturen" in E. BREWAEYS (ed.), *Bestendig handboek verkeer*, Mechelen, Kluwer, 2013, losbl., 158.

De rechter dient dus een duidelijk onderscheid te maken tussen het opleggen van het verval als straf en het opleggen van het verval als veiligheidsmaatregel. Indien het verval van het recht tot sturen een veiligheidsmaatregel is, kan de rechter het herstel van dit recht niet afhankelijk stellen van de voorwaarden die hij wel kan koppelen aan het verval van het recht tot sturen dat wordt opgelegd als sanctie. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een cassatiearrest van 31 oktober 2001. In het desbetreffende arrest werd een rechterlijke beslissing dubbelzinnig bevonden omdat het herstel van het recht tot sturen afhankelijk werd gesteld van het ondergaan van onderzoeken, maar niet duidelijk werd gemaakt of de rechters een verval van het recht tot sturen als straf of als beveiligingsmaatregel hadden opgelegd. Volgens het Hof leverde dit dan ook een schending van artikel 149 Gw. op.³⁴⁷

4.1.6 Motivering van de internering

Waar tot 1931 verdachten die een als misdrijf omschreven feit hadden gepleegd in een staat van krankzinnigheid, conform artikel 71 Sw. buitenvervolgung moesten worden gesteld of dienden te worden vrijgesproken, begon gedurende de 20ste eeuw het idee te groeien om tot een wet te komen die maatregelen moest mogelijk maken ten aanzien van deze categorie van verdachten.³⁴⁸ In deze periode ontstond namelijk kritiek op het vrijuit gaan van ontoerekeningsvatbaren, vooral omdat de notie krankzinnigheid erg ruim werd geïnterpreteerd. Het enige voorhanden was de burgerlijke beschermingsmaatregel van de collocatie. Deze kritiek mondde uit in een eerste beschermingsstatuut voor ontoerekeningsvatbaren.³⁴⁹ Onder Vandervelde's leiding sleutelden parlementsleden gedurende het begin van de 20ste eeuw aan een ontwerp voor een dergelijke nieuwe wet. Uiteindelijk resulteerde dit in de nieuwe wet 'ter bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en gewoontemisdadigers' van 9 april 1930 (hierna: Wet van 9 april 1930), die in werking trad op 1 januari 1931. De Wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers (hierna: Wet Bescherming Maatschappij) diende de Wet van 9 april 1930 te vervangen. Bij nader inzien was dit echter niet het geval: de Wet Bescherming Maatschappij bracht slechts enkele wijzigingen aan, aan de reeds bestaande wetgeving. Zo maakte deze wet de internering van onbepaalde duur, daar waar de internering vroeger slechts kon worden opgelegd voor een periode van 5, 10 of 15 jaar. Het doel van de

³⁴⁷ Cass. 31 oktober 2001, *Arr.Cass.* 2001, 1821-1822.

³⁴⁸ F. VERBRUGGEN en J. GOETHALS, "Van kommercommissie naar kwelrechtbank? De vernieuwing van de internering (en de TBS)" in C. BEVERNAGE, M. BOES, S. BONNE *et al.* (eds.), *Recht in beweging*, Antwerpen, Maklu, 2008, 363

³⁴⁹ A. JEURISSEN, "Het morele element in hoofde van de geestesgestoorde delinquent", *NC* 2011, 150-151.

Wet Bescherming Maatschappij was niet enkel beperkt tot het maken van de internering tot een regel van onbepaalde duur. De wet diende de rechten van verdediging beter te waarborgen en verschaft meer bevoegdheden aan de Commissies ter Bescherming van de Maatschappij om hun werk te kunnen uitvoeren.³⁵⁰ De Wet Bescherming Maatschappij van 1964 mag vandaag wel nog van toepassing zijn, toch zou in de nabije toekomst een nieuwe wet in werking moeten treden. De Wet van 21 april 2007 betreffende de internering van personen met een geestesstoornis (hierna: Wet van 21 april 2007), diende in werking te treden op 1 januari 2009. De inwerkingtreding werd ondertussen meermaals uitgesteld. Vandaag staat de datum van inwerkingtreding op 1 januari 2015.³⁵¹ Naast deze nieuwe wetten bleef het artikel 71 Sw. overeind staan: het artikel regelt de situatie waarin de persoon op het ogenblik van de feiten, in staat van krankzinnigheid, geestesstoornis of zwakzinnigheid verkeerde, maar op het ogenblik van de berechting niet meer, waardoor de internering niet kan worden gelast.³⁵²

Conform de Wet Bescherming Maatschappij dient de strafrechter, na de feiten bewezen verklaard te hebben, een (vrijheidsberovende) maatregel op te leggen in plaats van een straf indien de verdachte in staat van krankzinnigheid, of in een ernstige staat van geestesstoornis of zwakzinnigheid verkeert.³⁵³ De wetgever van 1964 was er namelijk van overtuigd dat een geestesgestoorde, net zoals minderjarigen, niet kon onderworpen worden aan het reguliere strafrecht. De dader van een misdrijf dient namelijk noodzakelijkerwijze toerekeningsvatbaar of schuldbequaam te zijn alvorens hij kan worden gestraft. Een ontoerekeningsvatbare heeft echter geen besef van de draagwijdte van zijn handelen. Net daarom worden geesteszieken onttrokken aan het strafrecht.³⁵⁴ De maatregel van de internering kan dus enkel worden opgelegd aan een sociaal gevaarlijk persoon die een misdaad of een wanbedrijf gepleegd heeft en op het ogenblik van de berechting hetzij in staat van krankzinnigheid verkeert, hetzij in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid, waardoor hij niet in staat is zijn daden te controleren.³⁵⁵ De Wet Bescherming Maatschappij is bijgevolg niet van toepassing

³⁵⁰ F. VERBRUGGEN en J. GOETHALS, “Van kommercommissie naar kwelrechtbank? De vernieuwing van de internering (en de TBS)” in C. BEVERNAGE, M. BOES, S. BONNE *et al.* (eds.), *Recht in beweging*, Antwerpen, Maklu, 2008, 363-364.

³⁵¹ H. HEIMANS, “De Forensisch Psychiatrische Centra, interneringswet(ten) en andere regelgeving: een kritische reflectie” in S. VANDEVELDE, S. DE SMET, W. VANDERPLASSCHEN en W. TING TO (eds.), *Oude uitdagingen, nieuwe kansen! Over de behandeling van geïnterneerden*, Gent, Academia Press, 2013, 33.

³⁵² A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 46.

³⁵³ C.C., “Begrip ‘internering’”(Cass. 21 maart 2012), *NJW* 2012, 806.

³⁵⁴ A. JEURISSEN, “Het morele element in hoofde van de geestesgestoorde delinquent”, *NC* 2011, 145-146.

³⁵⁵ T. VANDER BEKEN en D. VANHAELEMEESCH, “Juridische aspecten met betrekking tot internering” in S. VANDEVELDE, S. DE SMET, W. VANDERPLASSCHEN en W. TING TO (eds.), *Oude uitdagingen, nieuwe kansen! Over de behandeling van geïnterneerden*, Gent, Academia Press, 2013, 18.

op delinquenten die niet aangetast zijn door een geestesstoornis of op geestestoornisgeestoorde niet-delinquenten.³⁵⁶

Het opleggen van de internering gebeurt door middel van een rechterlijke beslissing genomen door een onderzoeksgerecht, zijnde de raadkamer of de kamer van inbeschuldigingstelling, of door een vonnisgerecht dat naar aanleiding van een misdaad of wanbedrijf gevat werd,³⁵⁷ zijnde de correctionele rechtbank of het hof van assisen.³⁵⁸

De beslissing die de internering oplegt, moet het bestaan van de wettelijke voorwaarden vaststellen die het opleggen van deze maatregel wettigen.³⁵⁹ Dit houdt in dat de rechter, alvorens hij de internering kan opleggen, drie zaken dient vast te stellen. Vooreerst dienen de constitutieve bestanddelen van een misdrijf voor handen te zijn en dient vast te staan dat de beklaagde de materiële dader van het misdrijf is. Daarnaast dient de rechter vast te stellen dat de beklaagde op het ogenblik van de berechting, hetzij in staat van krankzinnigheid, hetzij in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid verkeert, die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden.³⁶⁰ De rechter in beroep, die dit ook dient na te gaan, kan zich aansluiten bij de vaststelling van de eerste rechter, wanneer de eerste rechter besloten heeft in het eerdere vonnis dat de beklaagde zich in een staat van geestesstoornis bevond en wanneer de appelrechter daaraan toevoegt dat de betrokken persoon ‘thans’ nog in dezelfde situatie verkeert.³⁶¹ Ten slotte dient de rechter ook duidelijk te stellen dat de beklaagde op het ogenblik van de berechting in een staat van sociale gevaarlijkheid verkeert.³⁶²

Bijzonder voor wat de motiveringsverplichting betreft, is de verplichting die aan de rechter wordt opgelegd om zijn beslissing tot het verwerpen van het deskundigenverslag te motiveren.³⁶³ De rechter beslist autonoom over de internering. Ondanks dat hij niet verplicht

³⁵⁶ H. HEIMANS, “Is er nog hoop voor geïnterneerden?”, *Orde dag* 2001, 9.

³⁵⁷ K. ROTTHIER, “De vrederechter en de geïnterneerde. Enige commentaar bij de nieuwe wet van 21 april 2007 op de internering van personen met een geestesstoornis”, *T. Vred.* 2007, 439.

³⁵⁸ T. VANDER BEKEN en D. VANHAEMEESCH, “Juridische aspecten met betrekking tot internering” in S. VANDEVELDE, S. DE SMET, W. VANDERPLASSCHEN en W. TING TO (eds.), *Oude uitdagingen, nieuwe kansen! Over de behandeling van geïnterneerden*, Gent, Academia Press, 2013, 18.

³⁵⁹ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 65.

³⁶⁰ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 46.

³⁶¹ Cass. 5 maart 1985, *Arr.Cass.* 1984-85, 924-925.

³⁶² A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 46.

³⁶³ S. DE VUYSERE, “Wetgevende initiatieven inzake internering” in D. VAN DAELE en I. VAN WELZENIS (eds.), *Actuele thema's van het strafrecht en de criminologie*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 65-66 en P. COSYNS en J. CASSELMAN, *Gerechtelijke psychiatrie*, Antwerpen, Garant, 1999, 70.

is het deskundigenverslag te volgen, laat hij zich hierdoor veelal leiden. De rechter dient namelijk steeds te oordelen met in acht name van het sociale gevaarlijkheidstatuut van de betrokken persoon.³⁶⁴

Voorts is hij niet in de mogelijkheid een straf in combinatie met de internering op te leggen. Hierop bestaat één uitzondering: de bijzondere verbeurdverklaring. Daarnaast blijkt ook dat rechters in de praktijk de sanctie van onwaardigheid te erven opleggen in geval veroordeling tot doding of poging tot dood, ondanks dat de rechter tot internering heeft besloten zonder daarbij toepassing te hebben gemaakt van artikel 71 Sw. De dader wordt in dergelijke omstandigheden namelijk enkel geïnterneerd omdat hij zich op het ogenblik van de berechting in één van de vereiste toestanden bevond, maar er geen enkele reden was om hem te ontslaan van de overige gevolgen van zijn daden. Ten slotte dient te worden opgemerkt dat de rechter wel in de mogelijkheid is om eenzelfde persoon een straf en een beveiligingsmaatregel op te leggen voor verschillende van elkaar losstaande feiten.³⁶⁵

De interneringsbeslissing moet echter geen details bevatten over de wijze waarop en de plaats waar de internering dient te worden uitgevoerd. De Commissie tot Bescherming van de Maatschappij is namelijk bevoegd voor de verdere ten uitvoeringlegging van deze maatregel.³⁶⁶ Het is ook deze Commissie die momenteel instaat voor het aanpassen en opheffen van de maatregel.³⁶⁷ Dit zal echter veranderen wanneer de Wet van 21 april 2007 in werking treedt.

4.1.7 Motivering van de terbeschikkingstelling van de regering/ terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank

Daar voor bepaalde categorieën van gedetineerden de kans op herhaling te groot is, voerde de wetgever hiervoor een bijkomende sanctie in: de terbeschikkingstelling van de regering (hierna: TBR). De voorloper van deze sanctie, het bijzonder politietoezicht, werd opgeheven

³⁶⁴ P. COSYNS en J. CASSELMAN, *Gerechtelijke psychiatrie*, Antwerpen, Garant, 1999, 70.

³⁶⁵ A. JEURISSEN, "Het morele element in hoofde van de geestesgestoorde delinquent", *NC* 2011, 154-155.

³⁶⁶ C.C., "Begrip 'internering'" (Cass. 21 maart 2012), *NJW* 2012, 806.

³⁶⁷ T. VANDER BEKEN en D. VANHAELEMEESCH, "Juridische aspecten met betrekking tot internering" in S. VANDEVELDE, S. DE SMET, W. VANDERPLASSCHEN en W. TING TO (eds.), *Oude uitdagingen, nieuwe kansen! Over de behandeling van geïnterneerden*, Gent, Academia Press, 2013, 18.

nadat bleek dat de sanctie vooral in grotere steden helemaal niet werkte en het systeem de reclassering van de gewezen gedetineerde hinderde.³⁶⁸

Omtrent de motivering van het TBR heeft het Hof van Cassatie zich meermaals uitgesproken. Wanneer de rechter besluit de desbetreffende sanctie op te leggen, zal hij moeten aantonen dat de wettelijk daartoe vereiste voorwaarden voldaan zijn.³⁶⁹ Uit verscheidene cassatiearresten blijkt daarenboven dat wanneer de terbeschikkingstelling facultatief volgens de wet kan worden opgelegd en de rechter van deze mogelijkheid wil gebruik maken, hij verplicht zal zijn de precieze en concrete redenen op te geven waarom hij meent gebruikt te moeten maken van deze door artikel 23 Wet Bescherming Maatschappij geboden mogelijkheid.³⁷⁰ De rechter kan daarbij bijvoorbeeld aanhalen dat de beklaagde na zijn invrijheidsstelling een gevaar zal opleveren voor zichzelf of voor de maatschappij.³⁷¹ Een persoon onderwerpen aan het TBR zonder het opgeven van enige reden daartoe en zonder de procedurestukken aan te geven waaruit blijkt dat deze redenen voorhanden zijn, is dan ook onwettig.³⁷² Er dient dus een bijzondere motivering voor handen te zijn. Wanneer het TBR facultatief is, moet de rechter daarenboven ook vaststellen dat de procedures betreffende de misdrijven die als grondslag van de herhaling gelden, bij het dossier der vervolging gevoegd werden.³⁷³

In Cassatierechtspraak omtrent de motivering werd telkens verwezen naar de artikelen 23 en 24 van de Wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers.³⁷⁴ Deze artikelen werden ondertussen opgeheven bij de Wet van 26 april 2007, die in 2012 in werking trad.³⁷⁵ Sindsdien is niet langer de Minister van Justitie bevoegd voor de uitvoering van het TBR, maar de strafuitvoeringsrechtbank.³⁷⁶

³⁶⁸ F. VERBRUGGEN en J. GOETHALS, “Van kommercommissie naar kwelrechtbank? De vernieuwing van de internering (en de TBS)” in C. BEVERNAGE, M. BOES, S. BONNE *et al.* (eds.), *Recht in beweging*, Antwerpen, Maklu, 2008, 363.

³⁶⁹ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 45.

³⁷⁰ Cass. 14 oktober 1986, *Arr.Cass.* 1986-87, 187; Cass 20 juli 1978, *RW* 1979-80, 380 en A. VANDEPLAS, “De terbeschikkingstelling van de regering” (noot onder Cass. 20 juni 1978), *RW* 1979-80, 382.

³⁷¹ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 45.

³⁷² Cass. 15 oktober 1962, *Pas.* 1963, I, 206.

³⁷³ A. VANDEPLAS, “De terbeschikkingstelling van de regering” (noot onder Cass. 20 juni 1978), *RW* 1979-80, 382.

³⁷⁴ Cass. 14 oktober 1986, *Arr.Cass.* 1986-87, 187.

³⁷⁵ Y. VAN DEN BERGE, “De terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank: alweer een nieuwe straf, alweer een nieuwe uitvoering”, *T.Strafr.* 2013, 222.

³⁷⁶ Y. VAN DEN BERGE, “De aanvang van de nieuwe bijkomende straf van de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank” (noot onder Su. Antwerpen 20 april 2012), *RAGB* 2012, afl. 13, 919.

Vandaag vinden we in de artikelen 34*bis* tot 34*quinqües* Sw. de opvolger van de TBR terug. De terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank (hierna: TBS) is een bijkomende straf die in de door de wet bepaalde gevallen moet of kan worden uitgesproken met het oog op de bescherming van de maatschappij tegen personen die bepaalde ernstige strafbare feiten plegen die de integriteit van de persoon aantasten. TBS is een bijkomende sanctie die pas ingaat na het verstrijken van de effectieve hoofdgevangenisstraf of de opsluiting.³⁷⁷ Zoals reeds vermeld is het opleggen van de straf soms facultatief en soms verplicht.³⁷⁸ Eens de straf echter door de strafrechter wordt opgelegd, is de strafuitvoeringsrechtbank bevoegd om voorafgaand aan het verstrijken van de effectieve hoofdstraf een beslissing te nemen omtrent de invulling van het TBS. Daarbij kan zij zowel besluiten tot vrijheidsbeneming als tot invrijheidsstelling onder toezicht van de ter beschikking gestelde veroordeelde.³⁷⁹

Daar het TBS een sanctie van zeer recente datum is, is de informatie over de motivering van deze sanctie schaars. De nieuwe wet die de TBS oplegt, is een modernisering van de oude wet wat betreft de termijnen, de bevoegde instantie voor het activeren van het TBS en voor de verdere opvolging en de technische toepassingsvoorwaarden. Aan de filosofie van de straf wordt niet geraakt.³⁸⁰ Daar het nog steeds de strafrechter is die de sanctie al dan niet verplicht dient op te leggen, lijkt mij niets aan de motiveringsverplichting van de strafrechter verandert te zijn. De reeds bovenvermelde bemerkingen omtrent de motivering van het TBR dienen dus ook hier door de rechter in acht te worden genomen. Dit wordt ook bevestigd door artikel 34*quinqües* Sw. Krachtens dit artikel dient de rechter de procedures betreffende de misdrijven die als grondslag voor de herhaling gelden, bij het dossier der vervolging voegen en dient hij de gronden van de beslissing erin te omschrijven.³⁸¹

4.2 Motivering van de strafmaat

Ondanks dat de rechter gebonden is door het legaliteitsbeginsel, geniet hij toch nog een zekere vrijheid bij het bepalen van de strafmaat: de wetgever voorzag namelijk in een minimum- en maximumstraf voor elk misdrijf, waardoor de rechter daartussen vrij kan kiezen, rekening houdend met de ernst van het misdrijf en de schuld van de beklaagde.³⁸² Uit vaststaande

³⁷⁷ Art. 34*bis* Sw.

³⁷⁸ Y. VAN DEN BERGE, “De terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank: alweer een nieuwe straf, alweer een nieuwe uitvoering”, *T.Strafr.* 2013, 223-224.

³⁷⁹ Y. VAN DEN BERGE, “De aanvang van de nieuwe bijkomende straf van de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank”, (noot onder Su. Antwerpen 20 april 2012), *RAGB* 2012, 915.

³⁸⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 412-413.

³⁸¹ Art. 34*quinqües* Sw.

³⁸² K. DUERINCKX, *Algemeen strafrecht voor professionele bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2014, 83.

cassatierechtspraak blijkt dan ook dat de rechter ten gronde binnen de door de wet gestelde perken in feite en soeverein de strafmaat bepaalt die hij in verhouding acht met de zwaarte van het bewezen verklaarde misdrijf en tot de individuele strafwaardigheid van de beklaagde.³⁸³ Daar in het Belgisch recht het eerder vermelde principe speelt dat indien de rechter een keuzevrijheid heeft, hij dient te voorzien in een motivering, zal de rechter ook in een motivering dienen te voorzien wanneer hij kan kiezen tussen een minimum- en maximumstraf, tenzij hij besluit om de op een bepaald feit gestelde minimumstraf op te leggen.³⁸⁴ Toch is het ook in dergelijke omstandigheid aangeraden om de strafmaat te motiveren.

Bij het bepalen van de strafmaat kan de rechter met meerdere elementen rekening houden. In echte straftoemingsrichtlijnen heeft de wetgever namelijk niet voorzien.³⁸⁵ Hierna volgt een overzicht van de redenen die de rechter kan aanhalen om tot een bepaalde strafmaat te besluiten.

4.2.1 Motivering van verzachtende omstandigheden

Verzachtende omstandigheden kunnen door drie instanties worden in acht genomen: door de vonnisgerechten, de onderzoeksgerechten tijdens de regeling van de rechtspleging na het gerechtelijk onderzoek en door het OM na het opsporingsonderzoek in zijn rechtstreekse dagvaarding of oproeping om te verschijnen bij proces-verbaal.³⁸⁶ Daar deze masterproef enkel betrekking heeft op de motivering van vonnissen en arresten in strafzaken en niet op het aannemen van verzachtende omstandigheden in het algemeen, zal hier enkel worden ingegaan op de situatie waarin de vonnisgerechten verzachtende omstandigheden aannemen. Hierbij mag men niet uit het oog verliezen dat het vonnisgerecht dat kennis neemt van een misdrijf na correctionalisering of contraventionalisering geen tweede keer verzachtende omstandigheden in aanmerking kan nemen om de straf te verminderen.³⁸⁷

³⁸³ Cass. 8 juni 2005, P.05.0349.F; Cass. 21 september 1994, *Arr.Cass.* 1994, 766-767; Cass. 13 augustus 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1519 en J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, *NC* 2007, 177.

³⁸⁴ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 33.

³⁸⁵ J. ROZIE, “Op zoek naar meer eenvormigheid in de straftoemeting: van maatpak naar confectiepak”, *RW* 2005-06, 1482.

³⁸⁶ J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, *NC* 2013, 1.

³⁸⁷ K. DUERINCKX, *Algemeen strafrecht voor professionele bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2014, 87.

Verzachtende omstandigheden laten de rechter toe een straf op te leggen beneden het wettelijk bepaalde minimum³⁸⁸ en hebben bijgevolg dus betrekking op de straftoemeting.³⁸⁹ Het in acht nemen ervan is facultatief. Ze worden ook niet omschreven in de wet.³⁹⁰ Men kan dus met andere woorden nergens een definitie terugvinden, laat staan dat er ergens een overzicht van verzachtende omstandigheden voorhanden is.³⁹¹ Het is dus aan de rechter zelf om te beoordelen welke omstandigheden, die het misdrijf en/of de dader betreffen, in aanmerking kunnen worden genomen als grond tot strafvermindering.³⁹² Deze soevereine appreciatiebevoegdheid valt dan ook buiten de controle van het Hof van Cassatie. Het Hof van Cassatie stelt zelfs dat de rechter hierbij een ‘absolute appreciatiemacht’ heeft.³⁹³

De bepalingen waarop de rechter in het Strafwetboek kan terugvallen, zijn de artikelen opgesomd in boek I, hoofdstuk IX van het Strafwetboek. Men dient echter op te merken dat verzachtende omstandigheden niet steeds kunnen worden toegepast. Naargelang de aard van het misdrijf moet een onderscheid worden gemaakt. Daarenboven dient men tevens aandacht te besteden aan artikel 100 Sw. Wanneer men dit alles in het achterhoofd houdt, komt men tot de volgende vaststellingen: op misdaden kunnen altijd verzachtende omstandigheden worden toegepast, net zoals dit mogelijk is op wanbedrijven uit het Strafwetboek. Op wanbedrijven uit de bijzondere wetten kunnen verzachtende omstandigheden daarentegen enkel worden toegepast indien de bijzondere wet dit uitdrukkelijk bepaald. Wat de overtredingen betreft, dient te worden opgemerkt dat de wet hierover niets uitdrukkelijk bepaald. Bijgevolg kunnen ook hier verzachtende omstandigheden enkel worden toegepast indien dit uitdrukkelijk wordt bepaald.³⁹⁴ Regels met betrekking tot de motiveringverplichting kunnen ook worden teruggevonden in de Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden. Artikel 1 van deze wet bepaalt dat verzachtende omstandigheden in de vonnissen en arresten worden meegedeeld.³⁹⁵

³⁸⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht: in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 433.

³⁸⁹ J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, NC 2013, 1.

³⁹⁰ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, CABG 2005, afl. 1, 28 en J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, NC 2013, 1.

³⁹¹ J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, NC 2013, 24.

³⁹² K. DUERINCKX, *Algemeen strafrecht voor professionele bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2014, 86.

³⁹³ J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, NC 2013, 24

³⁹⁴ Art. 100 Sw. en C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 485.

³⁹⁵ Art. 1 Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden.

Verzachtende omstandigheden hebben steeds een persoonlijk karakter³⁹⁶ en zijn dus eigen aan de dader. De absolute appreciatiemacht van de rechter geeft de rechter de mogelijkheid om aan een bepaalde medebeklaagde verzachtende omstandigheden toe te kennen en aan een andere niet. De strafrechter hoeft evenwel niet aan te geven waarom hij al dan niet een gelijke straf oplegt.³⁹⁷ Het Hof van Cassatie heeft in het kader daarvan ook reeds geoordeeld dat er geen algemeen rechtsbeginsel van individualisering van de straf bestaat.³⁹⁸

Van belang is te beseffen dat verzachtende omstandigheden zowel betrekking kunnen hebben op de persoon van de dader, als op het feit zelf, als op de bijzondere omstandigheden waarin het feit werd gepleegd en de houding van het slachtoffer.

Indien de rechter een lagere straf oplegt dan het wettelijke minimum, dient hij de verzachtende omstandigheden te expliciteren. De beslissing waarbij onder het wettelijke minimum wordt gedaald en waarin niet vermeld wordt dat er verzachtende omstandigheden aanwezig zijn, is namelijk onwettig. Toch is de rechter niet verplicht om bij het aannemen van verzachtende omstandigheden een straf onder het wettelijk voorziene minimum op te leggen. Verzachtende omstandigheden kunnen worden opgelegd ter individualisering van de straf en kunnen er dus toe leiden dat de straf die wordt opgelegd, nog binnen de wettelijke grenzen ligt, maar eerder neigt naar het wettelijke minimum zonder dat daarbij de ondergrens wordt overschreden. Dit is bijvoorbeeld mogelijk in het kader van artikel 85 Sw. wat betreft de correctionele rechtbank. De correctionele rechtbank kan onder het minimum dalen, maar is daartoe helemaal niet verplicht.³⁹⁹ Toch zal de rechter ook in deze omstandigheden conform artikel 195 Sv. moeten motiveren hoe hij tot deze strafmaat gekomen is. De regel is namelijk dat indien de rechter de keuze heeft tussen de maximum- en minimumstraf, hij de strafmaat zal moeten motiveren. Door het in acht nemen van verzachtende omstandigheden kan hij een minder zware straf opleggen. Bijgevolg zal de rechter die van oordeel is dat hij verzachtende omstandigheden moet aanvaarden, niet alleen het bestaan van verzachtende omstandigheden dienen vast te stellen, maar ook de aard ervan preciseren.⁴⁰⁰ De rechter moet echter niet

³⁹⁶ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 28.

³⁹⁷ J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, *NC* 2013, 24.

³⁹⁸ Cass. 8 juni 2005, P.05.0349.F.

³⁹⁹ J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, *NC* 2013, 15.

⁴⁰⁰ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 28.

motiveren waarom een bepaalde omstandigheid in zijn ogen niet als verzachtende omstandigheid kan worden aangemerkt.⁴⁰¹

4.2.2 Motivering indien rekening gehouden met de sociale toestand van de overtreder

Het Wetboek van Strafvordering voorziet verder ook in de mogelijkheid om rekening te houden met de sociale toestand van de beklaagde.⁴⁰² Waar vroeger de rechter de sociale toestand facultatief in rekening kon brengen, is de rechter daartoe vandaag verplicht. Het initiatief ligt echter wel in handen van de beklaagde: de beklaagde dient namelijk zelf de elementen over zijn sociale status aan te voeren.⁴⁰³

Indien de overtreder om het even welk document kan voorleggen waarin hij zijn precaire financiële situatie bewijst, kan de rechter zelfs een geldboete uitspreken beneden het wettelijke voorziene minimum.⁴⁰⁴ De wetgever heeft hieraan dus een duidelijke voorwaarde gekoppeld: er moet sprake zijn van een document ter bewijs van de toestand waarin men zich bevindt. Dit impliceert dat de overtreder per definitie een schriftelijk document, zoals bijvoorbeeld een schriftelijke verklaring van het OCMW moet voorleggen.⁴⁰⁵

De precaire toestand van de overtreder is dus opnieuw een element waarmee de rechter rekening kan houden om de strafmaat in een bepaalde richting te laten evolueren. Een specifieke motiveringsplicht wordt hier niet aan gekoppeld.⁴⁰⁶ Toch lijkt het me logisch dat de rechter, net als bij de verzachtende omstandigheden, dient te motiveren waarom hij besloten heeft een straf op te leggen die lager kan zijn dan het wettelijke voorziene minimum. Zoals reeds vermeld werd, moet de rechter bij de verzachtende omstandigheden namelijk in dat geval vermelden dat omwille van de inachtname van verzachtende omstandigheden een lagere straf wordt opgelegd. Doet hij dit niet, dan is de beslissing onwettig. Naar mijn mening kan omtrent het in acht nemen van de precaire toestand van de overtreder dezelfde redenering gevolgd worden.

⁴⁰¹ J. ROZIE, “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, *NC* 2013, 24.

⁴⁰² Art. 163, derde lid Sv. en art. 195, derde lid Sv.

⁴⁰³ J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, *NC* 2007, 178.

⁴⁰⁴ Art. 163, derde lid Sv. en art. 195, derde lid Sv.

⁴⁰⁵ J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, *NC* 2007, 179.

⁴⁰⁶ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, II, Antwerpen, Maklu, 2013, 418.

4.2.3 Motivering indien rekening gehouden met gerechtelijke antecedenten

Bij het bepalen van de straf kan de rechter rekening houden met het gerechtelijk verleden. Daarbij kan hij het gerechtelijk verleden in aanmerking nemen als een wettelijke belemmering en als een feitelijk beoordelingsargument.

Vooreerst hebben gerechtelijke antecedenten repercussies op het vlak van het verkrijgen van uitstel en kunnen ze er toe leiden dat wanneer de daartoe voorziene voorwaarden voldaan zijn, de beklaagde een zwaardere sanctie wordt opgelegd omdat hij zich in een staat van wettelijke herhaling bevindt. Wettelijke herhaling is een toestand die zelfs kan leiden tot een verzwaring van de straf tot boven het wettelijk bepaalde maximum.⁴⁰⁷ De wet⁴⁰⁸ voorziet in een strafverzwaring indien drie voorwaarden voldaan zijn: er moet sprake zijn van een eerdere strafrechtelijke veroordeling, er moet een nieuw misdrijf gepleegd zijn en de staat van herhaling moet door de wet zijn bepaald.⁴⁰⁹ De wettelijke herhaling heeft een zeer grote invloed bij het bepalen van de strafmaat. Zo bepaalt artikel 56, eerste lid Sw. bijvoorbeeld dat indien iemand na reeds tot een criminele straf te zijn veroordeeld, een wanbedrijf pleegt, de rechter deze persoon kan veroordelen tot het dubbele van het maximum van de straf die de wet op het wanbedrijf stelt. De mogelijkheid om de straf te verdubbelen kan slaan op de hoofdstraf, op de bijkomende straffen of op beiden. De rechter is in de meeste gevallen niet verplicht om de straf effectief te verdubbelen. Enkel indien de nieuwe misdaad strafbaar is met vijftien tot twintig jaar opsluiting, is de strafverzwaring verplicht aangezien de minimumstraf dan op zeventien jaar wordt gebracht.⁴¹⁰

De rechter kan daarenboven ook rekening houden met gerechtelijke antecedenten als feitelijk beoordelingsargument. Een gunstig gerechtelijk verleden kan zo bijvoorbeeld aanleiding geven tot een lagere straf op basis van verzachtende omstandigheden. De rechter kan daarentegen ook binnen de wettelijke grenzen een hogere straf opleggen rekening houdende met de gerechtelijke antecedenten. Het mes snijdt dus aan twee kanten. Strafrechtelijke antecedenten die zijn uitgewist, waarvoor de betrokkene in eer en in rechte is hersteld of die geen kracht van gewijsde hebben, mogen niet in rekening worden gebracht bij de beoordeling van de straftoemeting.⁴¹¹

⁴⁰⁷ J. ROZIE, “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, NC 2007, 181.

⁴⁰⁸ Art. 53-57 Sw.

⁴⁰⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 491.

⁴¹⁰ P. TERSAGO, “Het belang van gerechtelijke antecedenten in het straf(proces)recht”, NC 2011, 19

⁴¹¹ *Ibid.*, 33.

De rechter kan bijgevolg bij het motiveren van de keuze van de strafmaat verwijzen naar het al dan niet bestaan van eerdere gerechtelijke antecedenten die hij in acht genomen heeft om tot zijn beslissing te komen.

4.2.4 Andere elementen waarmee de rechter soms rekening houdt bij de straftoemeting

Het Hof van Cassatie is van mening dat de verantwoording van de strafmaat kan bestaan uit een beschrijving van de gegevens die de ernst van de aan de beklaagde ten laste gelegde fout kenmerken. Een voorbeeld daarvan kan worden gevonden in een cassatiearrest van 27 november 1996. Hierin werd er onder andere op gewezen dat de veroordeelde zijn snelheid niet had aangepast en dat hij zijn voertuig niet onder controle had. Op basis van deze gegevens was het Hof van Cassatie van mening dat ook in dit geval de strafmaat afdoende gemotiveerd was.⁴¹²

Zoals reeds werd aangehaald, kan de rechter nochtans een geheel van elementen waarmee hij rekening heeft gehouden, vermelden in zijn motivering. Zo kan hij als redenen opgeven dat hij rekening heeft gehouden met de omstandigheid waarin het misdrijf gepleegd werd, met de elementen eigen aan de persoonlijkheid van het individu of met een eerder genomen maatregel door de Jeugdrechtbank op grond van artikel 36, 4° Jeugdbeschermingswet.⁴¹³ In het laatste geval wordt dus eigenlijk opnieuw rekening gehouden met het verleden van de persoon in kwestie, daar artikel 36, 4° Jeugdbeschermingswet handelt over een als misdrijf omschreven feit gepleegd vóór het bereiken van de leeftijd van achttien jaar.

Krachtens artikel 163, vijfde lid en artikel 195, vijfde lid Sv. kan de rechter ook rekening houden met de bemiddelings-elementen die de partijen ter kennis hebben gebracht aan de rechter. Ook dit zal de rechter dienen te vermelden in het vonnis of arrest.⁴¹⁴

Toch dient te worden opgemerkt dat niet alle elementen die de rechter in aanmerking neemt effectief een rol mogen spelen bij de straftoemeting. Een voorbeeld hiervan kan worden gevonden in een cassatiearrest van 29 januari 2008. De appelrechters hadden in de desbetreffende zaak bij het bepalen van de strafmaat rekening gehouden met de wijze waarop de beklaagde zich verdedigd had tegen de tenlastelegging. Volgens het Hof van Cassatie kan

⁴¹² Cass. 27 november 1996, *Arr. Cass.* 1996, 1105-1106.

⁴¹³ R. DECLERCQ, *Beginselen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 602.

⁴¹⁴ Art. 163, vijfde lid Sv. en art. 195, vijfde lid Sv.

men hiermee geen rekening houden. Op die manier miskennen de appelrechters namelijk het recht op verdediging van de eiser.⁴¹⁵

Bij snelheidsovertredingen voorziet de wetgever dan weer in een richtsnoer voor wat de straftoemeting betreft. De rechter moet namelijk krachtens artikel 29, §3 Wegverkeerswet bij het bepalen van de strafmaat ook rekening houden met het aantal km/u waarmee de toegelaten maximumsnelheid werd overschreden.⁴¹⁶

⁴¹⁵ Cass. 29 januari 2008, P.07.1551.N.

⁴¹⁶ L. DEBEN en L. VEREECK, “Verkeersovertredingen. De belangrijkste veranderingen met betrekking tot verkeersovertredingen na 31 maart 2006”, VAV 2006, afl. 3, 484.

5. Motivering bij aan- of afwezigheid van conclusies

Vooraleer een beslissing rechtmatig met redenen omkleed is, dient de rechter niet alleen in het dictum naar recht te verantwoorden, maar dient de rechter ook te antwoorden op de hem regelmatig voorgelegde conclusies.⁴¹⁷ In de conclusies nemen de procespartijen een bepaald standpunt in. De partijen halen daarbij een geheel van middelen aan en proberen deze te ondersteunen door een geheel van argumenten. Een onderscheid wordt echter gemaakt tussen de situatie waarin conclusies aanwezig zijn en de situatie waarin er geen conclusies aanwezig zijn. Vooraleer daarop verder in te gaan is het van belang te weten wat onder ‘een conclusie’ dient te worden begrepen. Bijgevolg zal in dit hoofdstuk eerst nader worden toegelicht wat ‘een conclusie’ juist is. Daarna zullen bovenstaande situaties besproken worden. Ten slotte zal worden nagegaan of het EVRM en het EHRM ook hierop hun stempel konden drukken.

5.1 Het begrip ‘conclusie’

Het Hof van Cassatie heeft reeds meermaals aangegeven wat onder ‘conclusie’ dient te worden begrepen. In zijn arresten stelt het Hof vast dat een conclusie in strafzaken een geschrift is dat, hoe het dan ook genoemd wordt, door een partij of de advocaat die de partij bijstaat, ondertekend is, dat tijdens de debatten op de terechtzitting aan de rechter wordt voorgelegd, waarvan regelmatig wordt vastgesteld dat de rechter ervan kennis heeft genomen en waarin de middelen worden aangevoerd tot staving van een eis, verweer of exceptie.⁴¹⁸

Essentieel is dus dat het moet gaan om een geschrift en meer bepaald een geschrift dat voor de rechter bedoeld is. Het geschrift moet de rechter namelijk formeel uitnodigen een geschilpunt te beslechten.⁴¹⁹ Hoe het geschrift genoemd wordt, is niet van belang. Soms zal worden gesproken over een pleitnota. Anderen spreken dan weer over een nota of over opmerkingen.⁴²⁰ Strikt genomen zou men kunnen stellen dat een conclusie ook mondeling kan worden genomen. Het mondeling nemen van conclusies is echter ten sterkste af te raden. Mondelinge conclusies dienen sowieso op schrift te worden gesteld. Bijgevolg zullen zowel

⁴¹⁷ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 52.

⁴¹⁸ Cass. 18 april 2007, *Arr.Cass.* 2007, 808; Cass. 17 april 1993, *Arr.Cass.* 1993, 821 en Cass. 20 januari 1981, *Arr.Cass.* 1980-81, 546-547.

⁴¹⁹ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 45 en 48.

⁴²⁰ F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 189.

het feit van het nemen van een conclusie als de juiste inhoud vermeld worden, hetzij in het proces-verbaal van de terechtzitting, hetzij in het vonnis of arrest zelf.⁴²¹

De ondertekening door de partij en haar raadsman is niet strikt vereist.⁴²² Wat echter wel van groots belang is, is de inhoud van het geschrift. Het geschrift moet namelijk een middel bevatten tot staving van een vordering, verweer of exceptie.⁴²³ Dit impliceert de formulering van een juridische gevolgtrekking of van een rechtsgevolg.⁴²⁴ Een feitelijke vraag kan eventueel in een conclusie worden geformuleerd, al is dit niet ideaal. Om de feitelijke overtuiging van de rechter te beïnvloeden, is het pleidooi beter geschikt.⁴²⁵ Daarenboven dient in dit geschrift vermeld te worden dat ditzelfde geschrift aan de feitenrechter is voorgelegd. Dit wil zeggen dat het geschrift bedoeld is opdat het met de erin geformuleerde aanspraken van de gedingpartij rekening zou houden.⁴²⁶

Het exploit van verzet wordt bijvoorbeeld niet beschouwd als een conclusie. Het exploit van verzet is namelijk een proceshandeling waarbij de verzetdoende partij, enerzijds haar verzet ter kennis brengt van de tegenpartij en anderzijds de zaak bij de rechtbank aanhangig maakt. Daar dit niet als conclusie wordt aanschouwd, dient de rechter niet te antwoorden op de verweermiddelen die alleen in het exploit van verzet worden aangevoerd.⁴²⁷ Een verzoekschrift tot hoger beroep, dat de middelen van hoger beroep inhoudt en ter griffie wordt neergelegd, geldt wel als een te beantwoorden conclusie.⁴²⁸

Een geschrift uitgaande van een partij of haar raadsman dat, ook al bevat het dergelijke middelen, de rechter niet tijdig in het debat werd voorgelegd, maar werd toegezonden aan de griffier, zonder dat uit de stukken van de rechtspleging blijkt dat het ter zitting zou zijn neergelegd of dat de eiser mondeling de middelen zou hebben aangevoerd, is volgens een cassatiearrest van 18 april 2007 ook een voorbeeld van een geschrift dat niet kan worden aanschouwd als een schriftelijke conclusie waarop de rechter dient te antwoorden.⁴²⁹

⁴²¹ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 615.

⁴²² B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 46.

⁴²³ *Ibid.*, 49.

⁴²⁴ *Ibid.*, 57.

⁴²⁵ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 609.

⁴²⁶ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 49.

⁴²⁷ Cass. 16 juni 1999, *Arr.Cass.* 1999, 866.

⁴²⁸ A. SMETRYNS, "De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding", *CABG* 2005, afl. 1, 8.

⁴²⁹ Cass. 18 april 2007, *Arr.Cass.* 2007, 808.

5.2 Motivering indien een conclusie aanwezig is

Indien er ter terechtzitting conclusies genomen worden, moet de rechter hierop antwoorden. Deze verplichting is een toepassing van artikel 149 Gw.⁴³⁰ Conclusies kunnen worden genomen door alle procespartijen.⁴³¹ De draagwijdte van die antwoordverplichting is echter niet steeds duidelijk. Zo moet de rechter wel antwoorden op alle middelen, maar niet op alle argumenten waarmee die middelen worden gestaafd. Wat de argumenten betreft, wordt namelijk aanvaard dat de rechter voorziet in een algemene formulering, zoals ‘alle andere argumenten, door partij X naar voor gebracht, doen aan voorgaand besluit niets af’. Het onderscheid tussen argumenten en middelen is echter niet steeds eenvoudig te maken.⁴³²

De rechter is verplicht te antwoorden op alle middelen waarvan de partij niet uitdrukkelijk of stilzwijgend afstand heeft gedaan.⁴³³ Bijgevolg hangt de motiveringsverplichting van de rechter ook af van de nauwkeurigheid en uitvoerigheid van de motivering of argumentatie van de voorgelegde conclusie: hoe nauwkeuriger of uitvoeriger de aangevoerde middelen, hoe uitvoeriger de rechter rekening zal dienen te houden met de conclusie waarin deze middelen vervat zitten.⁴³⁴ Het Hof van Cassatie neemt ook aan dat een conclusie op impliciete wijze kan worden beantwoord. Dit zal echter slechts kunnen worden aanvaard voor zover daarover zekerheid bestaat.⁴³⁵

Een vonnis of arrest waarin niet wordt geantwoord op een duidelijk en omstandig verweermiddel waarin een objectief en controleerbaar gegeven wordt aangevoerd, is niet regelmatig met redenen omkleed en levert een schending van artikel 149 Gw. op.⁴³⁶ Wanneer de rechter dus iemand veroordeeld zonder op de door beklaagde in conclusie aangevoerde verweermiddelen te antwoorden, zal de uitspraak worden vernietigd.⁴³⁷ Anderzijds zal ook in het geval dat de rechter iemand vrijspreekt een antwoord moeten worden gegeven op de conclusies van het OM en/of de burgerlijke partij wanneer deze bijvoorbeeld aanvoerden dat alle bestanddelen van het misdrijf aanwezig waren.⁴³⁸ Artikel 149 Gw. legt echter een loutere vormvereiste op aan de rechter. Bijgevolg kan geen cassatieberoep worden aangetekend

⁴³⁰ R. DECLERCQ, *Beginnelen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 610.

⁴³¹ *Ibid.*, 612.

⁴³² F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 189-190.

⁴³³ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 9.

⁴³⁴ B. MAES, *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 66.

⁴³⁵ *Ibid.*, 71.

⁴³⁶ Cass. 9 oktober 1991, *Arr.Cass.* 1991-92, 132.

⁴³⁷ R. DECLERCQ, *Beginnelen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 609-610.

⁴³⁸ *Ibid.*, 612.

omwille van het feit dat het antwoord op de conclusie niet pertinent zou zijn.⁴³⁹ Anderzijds zal dit er ook toe leiden dat de rechter verplicht is te antwoorden op de conclusies van een partij die volkomen ongelijk heeft. Dit lijkt echter niet absoluut te zijn. De rechter zal bijvoorbeeld niet moeten antwoorden op een conclusie waarvan de onjuistheid authentiek blijkt uit de stukken van de rechtspleging.⁴⁴⁰

Indien de rechter zich uitspreekt op zowel strafrechtelijke gebied als op burgerrechtelijk gebied, moet hij niet alleen de conclusies beantwoorden betreffende de strafvordering, maar ook de conclusies betreffende de burgerlijke vordering en de conclusies van de civielrechtelijk aansprakelijke partij.

De rechter kan op verschillende wijzen antwoorden op conclusies. Zo kan hij vooreerst zijn eigen motieven ontwikkelen. Een vonnis of arrest zal ook regelmatig gemotiveerd zijn door te verwijzen naar de geschreven vordering of naar de 'pleitnota' van het OM⁴⁴¹ of naar de rechtsvordering van het OM.⁴⁴² Ten slotte kan hij ook verwijzen naar het deskundigenverslag.⁴⁴³ De rechter is echter niet verplicht om uitdrukkelijk te vermelden dat hij op een bepaalde conclusie antwoordt. Hij is zelfs niet verplicht om in zijn vonnis of arrest te vermelden dat er conclusies genomen werden.⁴⁴⁴ Het belangrijkste is dat de partijen een antwoord op hun conclusies kunnen terugvinden in het vonnis of arrest dat de rechter heeft gewezen.

De appelrechter dient niet te antwoorden op de conclusies die genomen werden voor de eerste rechter, maar niet werden hernomen in tweede aanleg.⁴⁴⁵ Hij dient zelfs niet te antwoorden wanneer in de beroepsconclusie de conclusie in eerste aanleg wordt overgenomen, op voorwaarde dat in dergelijke situatie de eerste rechter het in de conclusie voorgedragen verweer beantwoord heeft en tegen zijn beslissing geen grieven worden ingebracht voor de appelrechter.⁴⁴⁶ Indien aan deze voorwaarden niet voldaan is, dient de rechter dus wel een antwoord te voorzien. Daarbij volstaat het niet dat hij vagelijk verwijst naar de conclusie in

⁴³⁹ Cass. 7 januari 2004, *Arr.Cass.* 2004, 8.

⁴⁴⁰ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 610-611.

⁴⁴¹ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1033-1034.

⁴⁴² R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 627.

⁴⁴³ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1034.

⁴⁴⁴ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 623.

⁴⁴⁵ *Ibid.*, 618.

⁴⁴⁶ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1034.

eerste aanleg.⁴⁴⁷ De appelrechter dient ook niet te antwoorden op feitelijke gegevens die worden aangehaald om strafvermindering te bekomen.⁴⁴⁸

De appelrechter kan de redenen aannemen van de rechter in eerste aanleg, net zoals de rechter op verzet de redenen kan aannemen van de beslissing die op verstek gewezen was.⁴⁴⁹ De rechter kan echter ook het beroepen vonnis wijzigen. In dat geval dient hij niet de redenen van de eerste rechter te weerleggen of de redenen te geven waarom hij de motieven van de eerste rechter niet bijtreedt, tenzij deze motieven in de conclusies naar voor werden gebracht. De appelrechter kan echter ook zijn eigen redenen geven.⁴⁵⁰ Stellen dat de motivering grotendeels passend is, zal echter niet volstaan.⁴⁵¹

Een conclusie in strafzaken kan worden geweerd, zij het enkel wanneer de neerlegging ervan om louter dilatoire doelstellingen geschiedt. De rechter, die deze conclusie wil weren, zal dan ook moeten preciseren waarin het dilatoire van de neerlegging bestaat en dient daarbij te verwijzen naar de intentie van de procespartij.⁴⁵² In sommige gevallen zal de rechter ook niet moeten antwoorden op de conclusie van een van de partijen. Dit is bijvoorbeeld het geval indien een partij in een conclusie een onderzoeksverrichting vraagt en de rechter het feit aanneemt waarvan door middel van de onderzoeksverrichting het bewijs diende te worden geleverd. De rechter dient dus niet te antwoorden op een conclusie wanneer deze geen belang meer heeft voor de vaststelling of de beslissing van de rechter om het geding te beslechten.⁴⁵³ De rechter zal evenmin dienen te antwoorden op beschouwingen waaruit geen rechtsgevolg kan worden afgeleid, op conclusies die slechts hypotheses bevatten of op onduidelijke, onsamenhangende of tegenstrijdige conclusies.⁴⁵⁴

Wanneer echter regelmatig is vastgesteld dat er een conclusie genomen was, maar dit stuk niet terug te vinden is in het dossier en de inhoud ervan niet kan worden weergegeven in de beslissing of andere stukken van de rechtspleging, zal de beslissing worden vernietigd, daar men niet kan nagaan of er al dan niet op de conclusie werd geantwoord.⁴⁵⁵ Een rechter die opmerkt dat uit de stukken van de rechtspleging blijkt dat een conclusie werd genomen, maar

⁴⁴⁷ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 618.

⁴⁴⁸ *Ibid.*, 621.

⁴⁴⁹ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1034.

⁴⁵⁰ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 627.

⁴⁵¹ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1034.

⁴⁵² A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 9.

⁴⁵³ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 613.

⁴⁵⁴ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1034.

⁴⁵⁵ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 621.

dat deze conclusie onvindbaar is, moet namelijk de debatten heropenen teneinde de partijen toe te laten de bedoelde conclusie opnieuw neer te leggen.⁴⁵⁶

5.3 Oude redenering omtrent de motivering bij afwezigheid van conclusie

Volgens een cassatiearrest van 11 januari 1977 heeft de rechter bij ontsteltenis van conclusie de schuldigverklaring van de beklaagde regelmatig gemotiveerd door het in de bewoordingen van de wet omschreven misdrijf bewezen te verklaren.⁴⁵⁷ Deze zienswijze vinden we ook terug in onder andere een cassatiearrest van 20 januari 2009.⁴⁵⁸ De rechter dient dus, bij ontsteltenis van daartoe strekkende conclusies, niet alle feitelijke elementen te vermelden waarop hij zijn beslissing steunt.⁴⁵⁹ Zijn beslissing zal namelijk reeds regelmatig met redenen omkleed zijn indien de feiten bewezen worden verklaard, indien de schuld wordt vastgesteld en indien de wettelijke bepalingen die de constitutieve elementen van het aan de beklaagde ten laste gelegde misdrijf en de bepalingen die een straf vaststellen, worden vermeld. Het is niet vereist om het misdrijf te omschrijven in de bewoordingen van de wet. De constitutieve elementen van het misdrijf moeten echter wel bewezen worden verklaard. Ook de plaats en de tijd van het misdrijf dienen nauwkeurig bepaald te zijn.⁴⁶⁰

De appelrechter heeft op zijn beurt het vonnis regelmatig met redenen omkleed, wanneer hij, bij gebrek aan conclusie, verwijst naar het beroepen vonnis dat de bewoordingen overneemt van de dagvaarding zelf, die de misdrijven in de bewoordingen van de wet omschrijft, en die aldus naar de dagvaarding verwijst en, bijgevolg, naar de samenstellende bestanddelen van de misdrijven die zij overneemt.⁴⁶¹

5.4 Invloed EVRM en EHRM?

Tot voor enkele jaren werd de op de strafrechter rustende verplichting een schuldigverklaring of een vrijspraak te motiveren indien er geen conclusies ingediend waren, dus beperkt of minimalistisch ingevuld. Dergelijke motivering kan vandaag echter niet langer door de beugel. Het arrest Taxquet bracht namelijk niet alleen grondige veranderingen op het vlak van de juryrechtspraak teweeg, het werkte ook als een ‘electroshock’ buiten de juryrechtspraak. Immers, het is nu eenmaal niet onlogisch om ook van de andere rechters te eisen om de

⁴⁵⁶ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, alf. 1, 10.

⁴⁵⁷ Cass. 11 januari 1977, *Arr.Cass.* 1977, 528.

⁴⁵⁸ Cass. 20 januari 2009, *Arr.Cass.* 2009, 196.

⁴⁵⁹ Cass. 9 november 2004, *Arr.Cass.* 2004, 1787.

⁴⁶⁰ F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 189.

⁴⁶¹ Cass. 16 maart 2005, *Arr.Cass.* 2005, 625-626.

voornaamste redenen van hun beslissing te vermelden, ook al is er geen conclusie ingediend.⁴⁶² Conform artikel 6 EVRM dient een rechter nu eenmaal zijn vonnis of arrest te motiveren (*supra*). Bijgevolg dient ter navolging van de bij artikel 6 EVRM horende rechtspraak de rechter vandaag zowel in een veroordelende beslissing als in een vrijspraak de voornaamste of belangrijkste redenen in concreto te vermelden.⁴⁶³

Het Hof van Cassatie volgt vandaag deze redenering. In een arrest van 8 juni 2011 oordeelde het Hof reeds dat het bij artikel 6.1 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijke behandeling van de zaak inhoudt dat de beslissing melding maakt van de overwegingen die de strafrechter van de schuld of onschuld van de beklaagde hebben overtuigd en dat minstens de voornaamste redenen dienen te worden aangehaald die aangeven waarom de tenlastelegging al dan niet bewezen werd verklaard. Volgens het Hof houdt het recht op een eerlijke behandeling in dat de beslissing met redenen dient te worden omkleed, zelfs al is er geen conclusie ingediend.⁴⁶⁴

Het Hof van Cassatie heeft dus zijn standpunt bijgeschaafd en lijkt zich aan te sluiten bij de rechtspraak van het EHRM. Dit blijkt ook uit latere arresten zoals uit een cassatiearrest van 2 oktober 2012.⁴⁶⁵

⁴⁶² F. VAN VOLSEM, “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 18-19.

⁴⁶³ *Ibid.*, 20.

⁴⁶⁴ Cass. 8 juni 2011, P.11.0570.F.

⁴⁶⁵ Cass. 2 oktober 2012, *RABG* 2013, 14-15.

6. Invloed van bestaande Belgische rechtspraak in de motivering van de rechter

Daar de motivering nauwkeurig en geïndividualiseerd dient te zijn, kan de rechter zich niet zomaar op bestaande rechtspraak beroepen. Indien hij wil beroep doen op overwegingen uit een bepaald arrest, dient hij deze dan ook als zijn eigen overweging weer te geven.⁴⁶⁶ De rechter mag zich niet verschuilen achter de mening of het gezag van iemand anders. Bijgevolg kan hij niet een bepaalde beslissing nemen *omdat* het Hof van Cassatie in die zin beslist heeft, maar *zoals* het Hof van Cassatie beslist heeft.⁴⁶⁷ Dit blijkt ook uit een arrest van 4 november 1974. Het desbetreffende arrest stelt dat de rechter die ter staving van zijn beslissing een arrest van het Hof van Cassatie aanvoert als een algemene en als regel geldende beschikking, artikel 6 Ger.W. schendt. Artikel 6 Ger.W. bepaalt namelijk dat de rechters in de zaken die aan hun oordeel onderworpen zijn, geen uitspraak doen bij wege van algemene en als regel geldende beschikking.⁴⁶⁸ *In casu* werd echter door de rechtbank besloten dat het Hof van Cassatie in gelijkaardige zaken een vast en goed gevestigde beslissing genomen heeft en dat de rechtbank zich bij die beslissing diende aan te sluiten. De rechtbank bracht verder ook nog een andere reden aan waarom op een dergelijke wijze kon worden besloten. Bijgevolg was het Hof van Cassatie van oordeel dat niet kon worden aangenomen dat de arresten *in casu* het karakter hadden van algemene en als regel geldende beschikkingen, daar de rechters volgens hun eigen overtuiging besloten hebben zich aan te sluiten bij de zienswijze van het Hof van Cassatie.⁴⁶⁹

Het uitsluitend verwijzen naar een bepaald vonnis of(cassatie)arrest⁴⁷⁰ of naar constante rechtspraak⁴⁷¹ kan niet gelden als eigen motivering. Nochtans verwijzen heel wat rechters bij het redigeren van hun uitspraken vaak naar vonnissen en arresten van andere rechtbanken en vooral naar uitspraken van het Hof van Cassatie. Dit geeft soms de indruk dat de uitspraak uit een eerdere zaak toch als een precedent wordt aangewend. Dit is nochtans niet het geval. Verwijzingen naar de rechtspraak vormen slechts een deel van de totale motivering van de

⁴⁶⁶ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, CABG 2005, alf. 1, 3.

⁴⁶⁷ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van de Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 569.

⁴⁶⁸ Art. 6 Ger.W.

⁴⁶⁹ Cass. 4 november 1974, *Arr.Cass.* 1975, 295.

⁴⁷⁰ Cass. 24 juni 1998, *Arr.Cass.* 1998, 753-754; Cass. 17 december 1997, *Arr.Cass.* 1997, 1389 en A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, CABG 2005, alf. 1, 3.

⁴⁷¹ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 11.

uitspraak. Er is zelfs sprake van een motiveringsfout indien de rechter enkel naar een eerdere rechter verwijst, zonder te vertellen waarom de aldaar toegepaste redenering ook in deze zaak moet worden toegepast.⁴⁷² De rechter moet dus in dergelijke situatie steeds de redenen opgeven waarom hij zich aansluit bij de rechtspraak of rechtsleer die hij aanhaalt.⁴⁷³ De rechter mag zich namelijk niet gebonden achten door vroegere rechtspraak, aangezien hij dan een algemeen en als regel geldende draagwijdte toekent aan eerder vonnissen en arresten.⁴⁷⁴ Cassatierechtspraak kan door de rechter echter wel als toetssteen worden gebruikt voor zijn eigen beslissing,⁴⁷⁵ maar telkens zal de rechter moeten aanhalen waarom de aangehaalde rechtspraak relevant is in zijn zaak en waarom hij die visie wenst te volgen, zonder daarbij te stellen dat hij dergelijk besluit neemt omdat een eerdere rechter reeds op dezelfde wijze besloten heeft.⁴⁷⁶

De toepassing van het ene geval zomaar gaan overplanten op een ander gelijkaardig geval is dus gevaarlijk. In tegenstelling tot heel wat common law landen, erkent ons Belgisch recht zo'n precedentenwerking niet. Elk geschil, hoe strikt juridisch ook, wordt aanschouwd als een uniek probleem, dat opgelost wordt aan de hand van juridische normen en denkcategorieën en waarbij nog met een geheel van andere factoren rekening kan worden gehouden.⁴⁷⁷ Een precedentensysteem zoals in het Anglo-Amerikaanse recht, waar de rechtspraak nieuwe regels kan maken, waarnaar dan kan worden verwezen, kent ons rechtssysteem niet. Dit heeft tot gevolg dat een Belgische rechter vandaag een bepaalde regel progressief kan interpreteren en morgen conservatief. Wat een rechter in een bepaald geschil besloten heeft, geldt namelijk enkel voor de partijen in dat concrete geschil.⁴⁷⁸

Rechtspraak zorgt er echter wel voor dat rechtsregels een precieze inhoud krijgen. De rechtspraak kan de wet namelijk niet wijzigen, maar kan de wet wel verfijnen, analyseren en

⁴⁷² G. MARTYN en R. DEVLOO, *Een kennismaking met recht en rechtspraktijk*, Brugge, die Keure, 2006, 87-88.

⁴⁷³ J. DU JARDIN, "Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken" in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 11.

⁴⁷⁴ M. ADAMS, "De precedentenwerking van rechterlijke uitspraken", *Jura Falc.* 1996-97, afl. 4, www.law.kuleuven.be/jura/art/33n4/dAdams.htm.

⁴⁷⁵ A. SMETRYNS, "De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding", *CABG* 2005, alf. 1, 3.

⁴⁷⁶ M. ADAMS, "De precedentenwerking van rechterlijke uitspraken", *Jura Falc.* 1996-97, afl. 4, www.law.kuleuven.be/jura/art/33n4/dAdams.htm.

⁴⁷⁷ G. MARTYN en R. DEVLOO, *Een kennismaking met recht en rechtspraktijk*, Brugge, die Keure, 2006, 14.

⁴⁷⁸ *Ibid.*, 87.

moderniseren. Het kan zelfs eventuele lacunes opvullen. Hierbij dient men echter wel binnen de perken van de interpretatie van de wet te blijven.⁴⁷⁹

Toch dient te worden vastgesteld dat de rechtspraak van het Hof van Cassatie vaak zal worden gevolgd uit angst voor de vernietiging van de gewezen beslissing. Er is dus sprake van een zekere volgzaamheid op dit vlak, zonder dat we het woord precedenterwerking in de mond moeten nemen.

Daarenboven kan de appelrechter wel terugvallen op de motieven van de eerste rechter, zover hij de motieven van de eerste rechter overneemt en deze tot de zijne maakt.⁴⁸⁰

⁴⁷⁹ G. MARTYN en R. DEVLOO, *Een kennismaking met recht en rechtspraak*, Brugge, die Keure, 2006, 87.

⁴⁸⁰ A. SMETRYNS, "De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding", *CABG* 2005, alf. 1, 3.

7. Pijnpunten van de Belgische motiveringsverplichting

Wanneer we er de rechtsleer op nalezen, merken we op dat heel wat rechtsgeleerden kritiek uiten op de motiveringsverplichting zoals die nu in de wetgeving geregeld wordt en door het Hof van Cassatie wordt ingevuld. In dit hoofdstuk zullen we op een aantal van deze kritieken verder ingaan. De kritieken situeren zich namelijk op verschillende vlakken. Vooreerst haalt men in heel wat rechtsleer aan dat de klassieke doelstellingen van de motiveringsverplichting niet bereikt worden.⁴⁸¹ Dit is vrijwel de belangrijkste kritiek. Voorts vallen er ook nog andere pijnpunten op te merken die al dan niet expliciet in de rechtsleer terug te vinden zijn. In het bijzonder wil ik in deze masterproef aandacht besteden aan de professionalisering van het taalgebruik en aan de bijdrage van de motiveringsverplichting tot de gerechtelijke achterstand, daar dit twee relevante en hedendaagse thema's zijn die een rechtstreekse weerslag hebben op de burger die in contact komt met justitie.

In dit hoofdstuk zal ik mij beperken tot een aantal vaak voorkomende kritieken om aan te tonen dat de motiveringsverplichting dringend dient te worden bijgestuurd.

7.1 Het falen in de vooropgestelde doelstellingen

Tijdens de Franse revolutie heerste het idee dat men de burger moest beschermen tegen willekeur. Bijgevolg werd voorzien in vaste straffen en werd de rechter geacht 'la bouche de la loi' te zijn. In de 19de en 20ste eeuw vond men deze vaste straffen niet langer houdbaar. De individualisering van de straf kwam centraal te staan. Toch bleef het idee dat de burger diende te worden beschermd tegen willekeur overeind, waardoor veel belang aan de motiveringsverplichting als beschermingsmechanisme werd gehecht. Daar de rechter de redenen dient op te geven die geleid hebben tot zijn beslissing, dient hij in principe langer stil te staan bij die beslissing, wat uiteindelijk tot zelfcontrole zou moeten leiden. Het opgeven van de redenen maakt tevens controle van andere rechtscolleges mogelijk en zorgt ervoor dat de partijen over de nodige informatie beschikken zodat zij kunnen nagaan wat hun slaagkansen zijn bij het aanwenden van rechtsmiddelen. Het hele systeem van controle draagt opnieuw bij tot de bescherming tegen willekeur.

Hierna zullen achtereenvolgens de doelstellingen die in oorsprong door de wetgever werden vooropgesteld en die grotendeels hernomen werden bij het opstellen van de Wet van 27 april 1987 in verband met de motivering van de straffen, tot wijziging van artikel 195 van het

⁴⁸¹ Onder andere in G. DE MAESENEIRE, "Motivering rechtelijke beslissingen", *NJW* 2007, afl. 158, 194-197.

Wetboek van Strafvordering en van artikel 207 van de Rechtspleging bij de Landsmacht een voor een besproken worden. Hierbij zal voornamelijk aandacht worden besteed aan de vraag of deze doelstelling werden/worden verwezenlijkt.

7.1.1 Waarborg tegen rechterlijke willekeur en een weloverwogen straftoemeting?

Conform het verbod van rechtsweigering dient een rechter recht te spreken in een geding dat bij hem aanhangig wordt gemaakt. Dit principe is niet terug te vinden in de Grondwet of in het EVRM, maar wordt door de rechtspraak geacht een algemeen rechtsbeginsel te zijn.⁴⁸² Wanneer een strafzaak aanhangig wordt gemaakt bij de strafrechter, dient deze rechter daar uitspraak over te doen. Het strafproces dient namelijk uit te monden in een rechterlijke uitspraak omtrent de schuld of onschuld van de beklaagde. Bij deze uitspraak laat de rechter zich in beginsel leiden door zijn eigen overtuiging. Daar ons Belgische recht een vrij bewijsstelsel kent, is de overtuiging van de rechter namelijk beslissend, al spreekt het voor zich dat de innerlijke overtuiging van de rechter steeds onderworpen is aan de wet.⁴⁸³ De rechter dient namelijk bij het beslechten van een geschil rekening te houden met de door de wet gestelde grenzen. Bijgevolg kan hij bijvoorbeeld de maximumstraf niet zomaar overschrijden.

De beoordelingsvrijheid van de rechter wordt ook beperkt door de motiveringsverplichting.⁴⁸⁴ Van oudsher was men er van overtuigd dat de motiveringsverplichting een waarborg tegen rechterlijke willekeur kon vormen. Hierdoor dient de rechter niet alleen blijk te geven van wat hij besloten heeft, maar ook van hoe hij tot die beslissing gekomen is.⁴⁸⁵ Op die manier wil men “natte vinger-werk” vermijden.

Dit doel werd ook aangehaald door de eerste advocaat-generaal F. DUMON op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 1 september 1978⁴⁸⁶ en werd later in de voorbereidende werken van de Wet van 27 april 1987 benadrukt.⁴⁸⁷

⁴⁸² ORDE VAN VLAAMSE BALIES, “De Belgische instellingen”, www.advocaat.be/Page.aspx?genericid=65#verbod (consultatie 20 april 2014).

⁴⁸³ P. TRAEST, “De innerlijke overtuiging van de rechter en de motiveringsverplichting” in X., *Strafrecht als roeping*, Liber amicorum, Leuven, Dupont, 553-555.

⁴⁸⁴ A. MASSET, “Vonnis”, *Postal Memorialis* 2003, 21.

⁴⁸⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 1182-1183; S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?”, *NC* 2011, 231 en S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 79.

⁴⁸⁶ F. DUMON, “De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten”, *RW* 1978-1979, 260.

⁴⁸⁷ S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?”, *NC* 2011, 231.

Daar de motiveringsverplichting de openbare orde raakt,⁴⁸⁸ is de rechter verplicht aan de partijen uit te leggen waarom hij die bepaalde beslissing neemt en dient hij tevens aan te tonen dat deze beslissing past binnen het bestaande wettelijke kader.⁴⁸⁹ De doelstelling van de motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur is dus dat een strenge motiveringsverplichting er moet toe leiden dat er meer consensus ontstaat over de criteria waarop de rechter zich dient te baseren bij het bepalen van de straf en de strafmaat, wat dan tot gevolg zou moeten hebben dat de rechters sterk hun beslissing dienen te expliciteren en hun hele redenering zullen weergeven om toch maar aan die motiveringsverplichting te voldoen. Dit moet er op zijn beurt dan toe leiden dat andere rechters geneigd zijn om te kijken naar eerdere beslissingen als inspiratiebron.⁴⁹⁰ Door zich op eerdere beslissingen te baseren, zullen de gewezen rechterlijke beslissingen niet totaal uiteenlopend zijn en een compleet afwijkende, door willekeur ingegeven beslissing zal onmogelijk worden. Toch dient men in het achterhoofd te houden dat men nooit zal worden geconfronteerd met twee identieke strafzaken, waarbij twee daders met hetzelfde karakter en dezelfde achtergrond een misdrijf hebben gepleegd. Bijgevolg dient men zaak per zaak de straf te bepalen en dient men dus de straf te individualiseren. Een rechtvaardige straf is namelijk een straf die aangepast is aan de persoonlijke en sociale kenmerken van de dader en de omstandigheden waarin het misdrijf tot stand is gekomen.⁴⁹¹

Dat de Belgische motiveringsverplichting niet altijd een waarborg tegen willekeur is geweest, blijkt onder andere uit het arrest Taxquet.⁴⁹² *In casu* gaat het echter om de beoordeling van de jury. In het hof van assisen neemt de jury de beslissing omtrent de schuldvraag. Dit doet echter niets af aan het feit dat ook deze beslissing, die echter kan leiden tot een rechterlijke veroordeling, met redenen dient te worden omkleed. Het is bij wijze van spreken niet de bedoeling dat iemand veroordeeld wordt omdat hij of zij zwart haar heeft. Het feit dat de beslissing wordt gemaakt door een jury, mag er dus niet toe leiden dat dergelijke beslissing wel door willekeur kan ingegeven zijn.

Nochtans was volgens Belgisch recht de schuldvraag voldoende gemotiveerd door het positieve of negatieve antwoord van de jury, zonder dat hieruit kon worden opgemaakt waarom de jury met ja of nee op de schuldvraag had geantwoord. De invulling van de

⁴⁸⁸ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 7.

⁴⁸⁹ *Ibid.*, 9.

⁴⁹⁰ S. RAATS, "De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?", NC 2011, 231.

⁴⁹¹ *Ibid.*, 233-234.

⁴⁹² *Ibid.*, 231.

motiveringsplicht zorgde er voor dat er helemaal geen bescherming tegen willekeur was. Ook het EHRM was deze mening toegedaan.⁴⁹³

Voorts zijn er ook nog de inconsistenties in de bestraffing die er toe leiden dat de burger het gevoel krijgt dat hij ongelijk behandeld wordt. Dergelijke inconsistenties versterken het gevoel van willekeur. (*infra*)

Verschillende pogingen werden reeds ondernomen om er voor te zorgen dat de motiveringsverplichting zijn doel bereikt. Niet alleen was er de wetswijziging door de Wet van 2009 tot hervorming van assisen, ook werd in het verleden artikel 195 Sv. met datzelfde opzet aangepast. Het verstrengen van de motiveringsverplichting van artikel 195 Sv. heeft echter niets veranderd. Nog steeds is er een gebrek aan straftoemingscriteria. De wetgever heeft de rechters namelijk de ruimte willen laten om zelf tot dergelijke criteria te komen, maar die ruimte heeft men tot op vandaag in de magistratuur onbenut gelaten. Toch dient te worden opgemerkt dat desalniettemin men niet kan zeggen dat willekeur schering en inslag is in onze strafrechtspleging.⁴⁹⁴

7.1.2 Mogelijkheid tot toezicht?

Een andere doelstelling van de motiveringsverplichting is dat de motiveringsverplichting zal leiden tot rechterlijke zelfcontrole: daar de rechter zijn beslissing met redenen dient te omkleden, zal de rechter op zoek gaan naar een aanvaardbare, begrijpelijke en rationele uiteenzetting, waarbij hij zijn eigen subjectieve benadering zal intomen.⁴⁹⁵ Toch dient men zich af te vragen of men de motiveringsverplichting soms niet aangrijpt om zijn kennis te laten blijken (*infra*).

Daarenboven maakt het voorhanden hebben van de redenen die er toe geleid hebben dat een rechter een welbepaalde beslissing maakte, het ook mogelijk voor de hogere rechtscolleges om controle uit te oefenen. De appelrechters moeten namelijk de mogelijkheid krijgen om de beroepen beslissing te toetsen en het Hof van Cassatie moet het hem opgedragen

⁴⁹³ EHRM 16 november 2010, Taxquet/België, ro. 84 en EHRM 13 januari 2009, Taxquet/België, ro. 68-69.

⁴⁹⁴ S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?”, NC 2011, 234-235.

⁴⁹⁵ S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 80 en I.VANOUGSTRAETE, “Het Hof van Cassatie en de motiveringsplicht” in P.VAN OMMESLAGHE (ed.), *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 1064.

wettigheidstoezicht kunnen uitoefenen.⁴⁹⁶ Het Hof van Cassatie oefent echter slechts een marginale controle uit. Het Hof kan dus niet overgaan tot een interne beoordeling van de rechterlijke beslissing.⁴⁹⁷ De feitenrechter bepaalt namelijk, binnen de door de wet bepaalde grenzen, op onaantastbare wijze de straf en de strafmaat die hij in verhouding acht met de zwaarwichtigheid van de feiten en de individuele strafwaardigheid.⁴⁹⁸ Daar het Hof van Cassatie niet in de feiten kan treden, kan het enkel opmerken of er al dan niet een motivering voor handen is. Een onjuiste motivering blijft overeind. Dit heeft tot gevolg dat vage, niets zeggende motiveringen en stereotype formules ook overeind blijven.⁴⁹⁹

7.1.3 Betere informatieverschaffing?

De motiveringsverplichting dient er ook voor te zorgen dat op een efficiënte wijze hoger beroep tegen een rechterlijke beslissing kan worden ingesteld. Dit is echter enkel mogelijk indien de partijen voldoende inzicht in de beslissing van de rechter kunnen verwerven. Bijgevolg is het de taak van de rechter om een ‘voldoende’ inzicht te geven in de aan de beslissing ten grondslag liggende gedachtengang.⁵⁰⁰ De rechter dient daarom op een gedetailleerde en geïndividualiseerde wijze de rechterlijke beslissing te motiveren.⁵⁰¹

Toch blijkt uit criminologisch onderzoek dat rechters bij het toekennen van een straf beleidsoverwegingen of executieperikelen in het achterhoofd houden. Zo zouden bepaalde strafrechters een hogere straf uitspreken om zeker te zijn dat een vast gedeelte van de straf zou worden uitgezeten. Dergelijke overwegingen blijken veelal niet uit de motivering van de rechter. Toch wordt men soms geconfronteerd met rechterlijke uitspraken die duidelijk een verdoken politiek statement inhouden. Dergelijke beslissingen springen meestal niet in het oog omwille van de motivering, maar omwille van de niet alledaagse strafmaat.⁵⁰² In dergelijke gevallen is aan de informatieverplichting helemaal niet voldaan: de burger krijgt

⁴⁹⁶ S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, Afl. 2, 80 en F. DUMON, “De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten”, *RW* 1978-1979, 260.

⁴⁹⁷ J. DU JARDIN, “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in A. VANDEPLAS (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 7.

⁴⁹⁸ S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?”, *NC* 2011, 230.

⁴⁹⁹ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 148.

⁵⁰⁰ I. VANOUGSTRAETE, “Het Hof van Cassatie en de motiveringsplicht” in P. VAN OMMESELAGHE (ed.), *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 1067.

⁵⁰¹ J. ROZIE en C. VAN DEUREN, “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 142.

⁵⁰² *Ibid.*, 144-146.

wel een motivering, maar deze strookt niet met de eigenlijke redenen die achter de beslissing schuil gaan.

Daarenboven dient ook te worden vastgesteld dat de wetgever geen gewag maakt van een of andere motiveringsstijl. Indien we bijvoorbeeld kijken naar artikel 195 Sv., dan dienen we op te merken dat de wetgever louter voorschrijft dat de rechter de motieven nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn, moet weergeven. Dergelijke bepaling zet dus de deuren open naar een catch-allmotivering ondanks dat dit helemaal niet de bedoeling was van de wetgever. De wetgever wou namelijk louter vermijden dat rechters gingen voorzien in lange uiteenzettingen.⁵⁰³ De wet bereikt hier dus niet zijn doel. Het bijschaven van de motiveringsplicht lijkt dan de oplossing, maar vandaag wordt reeds in de rechtsleer kritiek geuit tegen de steeds hoger wordende kwalitatieve vereisten die het samen met de korte termijn waarin de vonnissen en arresten dienen te worden uitgesproken, onmogelijk maken voor de rechter om vonnissen en arresten te motiveren op een wijze die alle middelen en argumenten beantwoordt...⁵⁰⁴

7.2 Professionalisering van het taalgebruik

Bepaalde rechters lijken de motiveringsverplichting aan te grijpen om aan de buitenwereld te tonen hoe omvangrijk hun kennis en wetenschap wel is. Bijgevolg gaan hun vonnissen en arresten steeds meer lijken op een artikel dat rechtstreeks uit een juridisch tijdschrift is geplukt. Door het geheel aan verwijzingen naar rechtspraak en rechtsleer, kan men nog moeilijk een verband vinden met het concrete geschil.⁵⁰⁵ Daarenboven zorgt het taalgebruik dat zij hanteren ervoor dat mensen zonder enige juridische achtergrond nog moeilijk begrijpen wat de rechter nu precies besloten heeft. Nochtans kan men pas spreken van een kwaliteitsvolle beslissing indien er sprake is van een duidelijke en leesbare beslissing geschreven in een voor eenieder verstaanbare taal, in een coherent geheel en in een duidelijk erkennbare uitgewerkte vorm.⁵⁰⁶ Wanneer we echter kijken naar recente vonnissen en arresten valt meteen op dat aan deze vereisten niet wordt tegemoet gekomen.

⁵⁰³ *Ibid.*, 139.

⁵⁰⁴ Pol. Brussel 9 november 2007, *T.Pol.* 2008, 117.

⁵⁰⁵ G. LONDERS “Motiveren van beslissingen. Enkele beschouwingen bij het motiveren van vonnissen en arresten” in F. RINGELHEIM (ed), *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 327.

⁵⁰⁶ INTERUNIVERSITAIRE CENTRUM VAN GERECHTELIJK RECHT, “De positieve motivering”, *Ius & Actores* 2007, Afl. 2, 150.

Een voorbeeld van dergelijk moeilijk taalgebruik en dergelijke moeilijke zinsconstructies kan onder andere worden teruggevonden in de beslissing die op 22 maart 2013 gewezen werd in het proces De Gelder. Het volledige proces De Gelder kreeg heel wat media-aandacht. Dagenlang werd over het proces uitgebreid verslag uitgebracht. Op 22 maart 2013 viel het uiteindelijke verdict: Kim De Gelder werd schuldig bevonden aan de gepleegde feiten. Het moment waarop deze beslissing door de voorzitter van het hof van assisen werd voorgelezen, werd live uitgezonden op de televisie. Opmerkelijk was hoe de televisiezenders reeds na één minuut opnieuw overschakelden naar de journalist ter plaatse die dan vervolgens verduidelijking gaf bij wat men de rechter zonet had horen zeggen. Hiertoe kunnen verschillende redenen worden gevonden. Vooreerst houdt de rechter zich zeer strikt aan zijn geschreven tekst. Daarenboven worden alle toepasselijke wetsartikelen ook bij het mondeling voorlezen van de tekst vermeld. Na het opsommen van de toepasselijke wetsartikelen wordt enige uitleg verschaft met betrekking tot de inhoud van deze artikelen. Dit is noodzakelijk daar iemand met een niet-juridische achtergrond aan de hand van de artikelen niet zou begrijpen waarover de rechter het heeft. Doordat het vermelden van de toepasselijke artikelen en de uitleg bij deze artikelen in eenzelfde zin gebeurd, kunnen we toch wel stellen dat dit leidt tot moeilijke zinsconstructies en te lange zinnen.⁵⁰⁷ Dit maakt niet alleen het voorlezen, maar ook het lezen van de beslissing (*in casu* alleen de beslissing omtrent schuld) omslachtig.

Een voorbeeld van dergelijke lange zinnen is het volgende:

*“B. Bij inbreuk op de artikelen 51, 52, 392, 393 en 394 van het Strafwetboek, zich schuldig te hebben gemaakt aan poging tot moord, dit is gepoogd te hebben opzettelijk, met het oogmerk om te doden en met voorbedachten rade, de hiernavolgende personen te doden, waarbij het voornemen om de misdaad te plegen zich geopenbaard heeft door uitwendige daden die een begin van uitvoering van die misdaad uitmaken en alleen ten gevolge van omstandigheden van de wil van de dader onafhankelijk, zijn gestaakt of hun uitwerking hebben gemist [...]”*⁵⁰⁸

Uit het bovenstaande voorbeeld blijkt echter ook meteen het plechtige (en tevens verouderde) taalgebruik in de magistratuur. Termen zoals ‘een minutieuze voorbereiding’ en ‘een

⁵⁰⁷ VRT NIEUWS, “Kim De Gelder is schuldig en krijgt levenslang”, www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/proces-Kim%2BDe%2BGelder/130322_Degelder_Dag21_Uitspraak_Officieel.

⁵⁰⁸ VRT NIEUWS, “Openbare terechtzitting van 22 maart 2013”, www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.deredactie.be%2Fpolopoly_fs%2F1.1582539!file%2FARREST%2520SCHULD%2520KDG.doc&ei=8_twU9H7Kui70QWn5YHADADA&usg=AFQjCNFVFnbOMbErX3PG9RC67m5950Hlpg&bvm=bv.66330100,d.d2k,1.

onbewegelijke schijnbaar katatone houding⁵⁰⁹ maken arresten nodeloos moeilijk om te lezen. Niet alleen de voorzitters van het hof van assisen maken zich hieraan schuldig. Het is kritiek die kan worden geuit ten aanzien van de volledige magistratuur. Ook in de arresten van het Hof van Cassatie bijvoorbeeld kan men dergelijk plechtig woordgebruik vinden en zien we lange zinnen opduiken. Als voorbeeld wens ik hierbij te verwijzen naar een arrest van 29 juni 2005 waarin het Hof het volgende stelde:

“Overwegende dat eiser, enerzijds, het bestreden vonnis verwijt niet te antwoorden op zijn conclusie waarin hij aanvoert dat de hem verweten feiten inzake wegverkeer werden begaan teneinde zijn lichamelijke integriteit te bewaren en wegens de shocktoestand waarin hij verkeerde nadat hij de nacht van de feiten bij het rijden was overvallen, en, anderzijds, dat artikel 71 van het Strafwetboek schendt, naar luid waarvan er geen misdrijf is wanneer de beklaagde gedwongen werd door een macht die hij niet heeft kunnen weerstaan [...]”⁵¹⁰

Er dient te worden vastgesteld dat het moeilijke taalgebruik en de moeilijke zinsconstructies ook een invloed hebben op de motivering van de strafrechter. Zoals reeds vermeld, dient de strafrechter mensen een inzicht te geven in de beslissing door middel van de motivering, maar hoe kan iemand nu inzicht verwerven in iets dat op zodanige wijze verwoord is dat hij er niets meer van snapt? Een advocaat raadplegen is daardoor bijna een verplichting.

7.3 Bijdrage tot de gerechtelijke achterstand

Het gerecht is een ‘openbare dienst’ en elke rechtzoekende mag ervan verwachten dat hij binnen een redelijke termijn een kwalitatief aanvaardbare beslissing in zijn zaak krijgt.⁵¹¹ Toch dient te worden opgemerkt dat we geconfronteerd worden met een gerechtelijke achterstand en vooral in burgerlijke zaken wordt wel eens opgemerkt dat de motiveringsverplichting hier zijn steentje toe bijdraagt. Een al te zware motiveringsverplichting doet de gerechtelijke achterstand namelijk verder toenemen.

De gerechtelijke achterstand is bijgevolg onder andere te wijten aan de antwoorden die rechters dienen te voorzien op de lange en talrijke conclusies van advocaten.⁵¹² Een van de oplossingen om de gerechtelijke achterstand vandaag weg te werken is dus het verlichten van de motiveringsverplichting, zonder daarbij de motiveringsverplichting aan kwaliteit te doen inbinden. Men dient dus een evenwicht te zoeken tussen kwantiteit en kwaliteit. Rechtspraak

⁵⁰⁹ *Ibid.*, 3.

⁵¹⁰ Cass. 29 juni 2005, *Arr.Cass.* 2005, 1482.

⁵¹¹ INTERUNIVERSITAIRE CENTRUM VAN GERECHTELIJK RECHT, “De positieve motivering”, *Ius & Actores* 2007, Afl. 2, 141.

⁵¹² *Ibid.*, 143.

die niet voldoet aan bepaalde kwaliteitsnormen vormt namelijk op zichzelf de oorzaak van de gerechtelijke achterstand, daar deze rechtspraak sneller aanleiding zal geven tot het invoeren van een rechtsmiddel en sneller nieuwe betwistingen zal doen ontstaan.⁵¹³

7.4 Inconsistenties in de bestrafing

Krachtens het in artikel 10 Gw. vervatte gelijkheidsbeginsel zijn alle Belgen gelijk voor de wet.⁵¹⁴ Bijgevolg dienen gelijke situaties gelijk te worden behandeld. Toch zijn er studies beschikbaar die inconsistenties in de bestrafing aantonen. Deze inconsistenties zijn voornamelijk te wijten aan het feit dat de straftoemeting van de rechter geen exacte wetenschap is, dat de straftoemetingenvrijheid van de rechter zeer ver rijkt, dat de strafvordering van het OM niet steeds even consistent is en dat men in België geen geofficialiseerde instrumenten ter ondersteuning van de parketmagistraten en de rechters heeft met het oog op een consistente straftoemeting.⁵¹⁵ Zoals reeds eerder in hoofdstuk zes werd aangehaald, maakt men in België ook geen gebruik van een precedentensysteem. Bijgevolg kan de Belgische rechter vandaag een bepaalde regel progressief interpreteren en morgen conservatief. Wat een rechter in een bepaald geschil besloten heeft, geldt namelijk enkel voor de partijen in dat concrete geschil.⁵¹⁶ Daarenboven ervaren burgers ook dat de ene rechter de andere niet is. Bijgevolg worden sommige rechters in de media afgeschilderd als strenge rechters omdat zij sneller zouden overgaan tot het opleggen van zware straffen.⁵¹⁷ Dit kan een gevoel van willekeur aanwakkeren. (*supra*)

Op Europees en internationaal niveau wordt nochtans aandacht besteed aan dit probleem. Zo beveelt het Comité van Ministers van de Raad van Europa aan haar lidstaten aan om de wetgever of een andere bevoegde overheidsinstantie criteria voor strafuitvoering te laten bepalen.⁵¹⁸ Van dergelijke criteria is in België geen sprake.

⁵¹³ S. MOSSELMANS, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 77.

⁵¹⁴ Art. 10 Gw.

⁵¹⁵ A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestrafing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, *RW* 2009-10, 90-91.

⁵¹⁶ G. MARTYN en R. DEVLOO, *Een kennismaking met recht en rechtspraktijk*, Brugge, die Keure, 2006, 87.

⁵¹⁷ X., “Zwaarste straf voor doodrijder”, *De Standaard* 16 december 2009, www.standaard.be/cnt/hr2jomt0 (consultatie 14 mei 2014).

⁵¹⁸ A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestrafing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, *RW* 2009-10, 91.

8. Voorstellen tot het verhelpen van de pijnpunten

In de Belgische rechtsleer is men ervan overtuigd dat de hedendaagse motiveringsverplichting ernstige gebreken vertoont. De rechtsleer lijkt zich echter vooral toe te spitsen op het bespreken van deze gebreken. Tot het formuleren van effectieve oplossingen komt het vaak niet. Toch kan men hier en daar in de rechtsleer eventuele suggesties terugvinden. Niet alleen wordt voorgesteld om over te gaan naar een positieve motiveringsverplichting, ook het voorzien in opleidingen of het aanpassen van opleidingen wordt als idee naar voorgeschoven. Beide voorstellen bevatten potentieel, maar wanneer we over de landsgrens heen kijken, dienen we op te merken dat ook in het buitenland oplossingen kunnen worden gevonden. Het voordeel van een oplossing te zoeken in het buitenlands recht, is dat men makkelijker kan nagaan wat de nadelen zijn van deze oplossing in de praktijk. Tevens kan men op die manier nagaan of deze oplossing ook in België zou werken.

8.1 Voorstellen in de Belgische rechtsleer

8.1.1 Positieve motiveringsverplichting

In de rechtsleer gaan stemmen op om over te schakelen op een positieve motiveringsverplichting. De klassieke motivering zou namelijk te omslachtig, te zwaar en te verwarrend overkomen. Daarenboven is de klassieke motivering volgens sommige bronnen te ruim daar zij een antwoord moet bieden op de middelen aangehaald door de partijen waardoor soms het concrete juridische debat verloren lijkt te gaan en de rechters in hun motivering alle kanten lijken op te gaan om toch maar een antwoord te kunnen bieden op allerlei middelen die buiten de essentie liggen.⁵¹⁹

Indien de rechter gehouden zou zijn tot een positieve motiveringsverplichting, zou het reeds volstaan dat de rechter opgave doet van het voorwerp van de vorderingen en de redenen in feite en in rechte waarop hij zijn beslissing steunt. De rechter dient dus bij een positieve motiveringsverplichting niet over te gaan tot het bieden van een antwoord op alle middelen van de partijen: hij dient namelijk enkel de coherentie van zijn beslissingen aan te tonen, zonder te moeten aanhalen waarom andere oplossingen worden afgewezen of *in concreto* niet kunnen worden aangehouden.⁵²⁰

⁵¹⁹ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 52-53.

⁵²⁰ *Ibid.*, 53.

Daar de rechter die gehouden is door deze positieve motiveringsverplichting enkel de middelen waarop zijn beslissing gesteund is, dient te vermelden, zou dit leiden tot kortere beslissingen.⁵²¹ De kortere beslissingen werken op zich dan weer tijdsbesparend,⁵²² wat tot gevolg zou hebben dat de rechter in de mogelijkheid zou zijn om meer beslissingen te maken en de gerechtelijke achterstand weg te werken. Daarenboven zou de positieve motivering ook de leesbaarheid van de rechterlijke beslissingen ten goede komen, omdat de rechter enkel aandacht dient te besteden aan de middelen die in feite en in rechte de beslissing ondersteunen. Partijen zouden dan ook minder geneigd zijn rechtsmiddelen aan te wenden⁵²³ en zouden ontmoedigd worden om nodeloze middelen aan te voeren, daar de rechter op deze middelen toch geen antwoord dient te voorzien.⁵²⁴ Ten slotte zou de positieve motiveringsplicht er toe leiden dat de soms uitstekende beslissing van de rechter in beroep niet kan worden verbroken door het Hof van Cassatie omdat die rechter vergeten antwoorden is op een totaal waardeloos middel dat later bij de verwijzingsrechter geen schijn van kans zal maken. Dit impliceert tevens dat er minder cassatieverzoeken zouden worden ingediend, waardoor het Hof van Cassatie zich kan toespitsen op zijn primaire taak, namelijk de rechtsvorming en het verzekeren van eenheid in de rechtspraak.

Onder het motto ‘beter een goede en coherente positieve motivering dan een ruime motivering die alle kanten uitgaat’ is het dus aangeraden om de positieve motivering in te voeren.⁵²⁵ Toch dient te worden opgemerkt dat de idee van de positieve motivering niet vrij is van kritiek. Vooreerst is er de vrees dat een positieve motivering niet te verzoenen is met artikel 6 EVRM en het algemeen rechtsbeginsel tot eerbiediging van het recht van verdediging.⁵²⁶ Voorts druist de positieve motivering in tegen de bestaande rechtscultuur waarin de rechtszoekende (en dan vooral de verliezende rechtszoekende) zijn middelen beantwoord wil zien. Het niet

⁵²¹ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 53.

⁵²² G. LONDERS “Motiveren van beslissingen. Enkele beschouwingen bij het motiveren van vonnissen en arresten” in F. RINGELHEIM, *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 325-328.

⁵²³ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 53.

⁵²⁴ *Ibid.*, 54 en G. LONDERS “Motiveren van beslissingen. Enkele beschouwingen bij het motiveren van vonnissen en arresten” in F. RINGELHEIM (ed.), *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 328.

⁵²⁵ G. LONDERS “Motiveren van beslissingen. Enkele beschouwingen bij het motiveren van vonnissen en arresten” in F. RINGELHEIM, *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 325-328.

⁵²⁶ INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VAN GERECHTERLIJK RECHT, “De positieve motivering”, *Ius & Actores* 2007, afl. 2, 148.

beantwoord zien van zijn middelen leidt dan ook meteen tot het inzetten van rechtsmiddelen tegen de gewezen beslissing. Daarenboven zou een positieve motivering mogelijks er ook toe leiden dat het Hof van Cassatie zijn taak als toezichtsorgaan ziet vervagen. De positieve motivering is onvoorspelbaar. Niet alleen de toetsingscriteria ontbreken. Er is namelijk ook een gebrek aan een werkbare definitie van ‘positieve motivering’.⁵²⁷

Een oplossing lijkt echter wel nog te liggen in het beperken van de positieve motivering tot de middelen in feite. Deze beperkte positieve motiveringsverplichting is reeds terug te vinden in bestaande cassatierechtspraak.⁵²⁸ Wanneer een feit wordt betwist, kan het namelijk volstaan dat de rechter op positieve wijze de elementen aangeeft die hem tot zijn overtuiging hebben gebracht dat een bepaald feit al dan niet bewezen is.⁵²⁹

Een andere mogelijkheid is de invoering van de positieve motivering op verzoek. In dat geval zouden de partijen de mogelijkheid krijgen om zelf voor een positieve motivering te kiezen. Daar in dat geval de partijen zich bij de inleiding van het geding akkoord dienen te verklaren, zou de voorvermelde kritiek dat een positieve motivering zou indruisen tegen artikel 6 EVRM en het algemeen rechtsbeginsel tot eerbiediging van het recht van verdediging geen stand meer houden. De partijen weten op voorhand dat zij door te kiezen voor een positieve motivering een kortere, maar ook snellere beslissing mogen verwachten.

Ten slotte zou een oplossing ook kunnen worden gevonden in het invoeren van een positieve motivering voor gedingen die zich daartoe lenen. Dit is echter reeds het geval in onder andere kortgedingprocedures. De motiveringsverplichting van de rechter is namelijk beperkt tot het antwoorden op regelmatig aangevoerde middelen, zonder elk argument te moeten uitpluizen. Een positieve motiveringsverplichting zou, gelet op de aard van de kortgedingprocedures echter kunnen volstaan. De kortgedingrechter moet namelijk louter nagaan of een zaak urgent is en, indien dat het geval is, dient de kortgedingrechter bewarende maatregelen te bevelen, zonder dat hij daarbij rekening dient te houden met de materieelrechtelijke middelen. In die context lijkt dus een loutere positieve motivering geschikt.⁵³⁰

Maar ook al deze voorstellen kennen hun beperkingen. Het grote probleem is namelijk dat partijen vandaag steeds langer wordende conclusies indienen met als maar meer argumenten.

⁵²⁷ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 55-56.

⁵²⁸ Dit is o.a. terug te vinden in Cass. 14 januari 1998, *Arr.Cass.* 1998, 67.

⁵²⁹ S. MOSSELMANS, *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 56-58.

⁵³⁰ *Ibid.*, 60-61.

Dit is niet zomaar op te lossen met een positieve motiveringsplicht. Het probleem is namelijk ook te wijten aan de inflatie van wetten en andere regels. Met andere woorden het feit dat de juridische argumentatie van partijen steeds langer en minder coherent wordt, is misschien ook wel te wijten aan de ‘overload’ van wetten waarin de wetgever voorziet. Daarenboven zorgt de positieve motiveringsplicht er niet rechtstreeks voor dat de rechter met minder middelen wordt geconfronteerd. Bijgevolg zal de rechter nog steeds al deze middelen dienen te analyseren ondanks dat hij hieromtrent kort kan zijn in de motivering van zijn vonnis of arrest. Het gevaar bestaat echter ook dat, indien de rechter louter voorziet in een positieve motivering, de partijen eerder geneigd zullen zijn om toch rechtsmiddelen aan te wenden. En dan rijst er ook nog de vraag of de positieve motivering wel de norm kan worden. Zal de rechter effectief gebruik maken van de positieve motivering of zouden sommige magistraten nog steeds de neiging hebben om de argumenten van de partijen stap voor stap te overlopen, precies omdat dit nuttig is om de complexiteit van de zaak te beheersen.⁵³¹

Het idee van de positieve motivering is niet nieuw. Het werd reeds meermaals voorgesteld, zijnde dan wel eerder in burgerlijke zaken. In strafzaken wordt men nochtans met hetzelfde probleem geconfronteerd. Net zoals in burgerlijke zaken dient de rechter te antwoorden op de conclusies van de partijen en laat nu net daar het probleem zitten. Ook in strafzaken wordt door de partijen een geheel van middelen opgeworpen waarop de rechter een antwoord dient te bieden. De rechter dient zelfs een antwoord te bieden op de conclusies van de partij die volledig ongelijk heeft (*supra*). Door gebruik te maken van een positieve motivering kan dit worden verholpen. Bijgevolg zou de positieve motiveringsplicht ook hier zorgen voor kortere, duidelijkere vonnissen die sneller kunnen worden opgesteld en die meteen tot de essentie van de beslissing komen zonder eerst alle andere middelen te moeten weerleggen.

Op burgerlijk vlak werden reeds eerder, in het raam van de parlementaire voorbereidingen van de Wet van 26 april 2007, wetsvoorstellen ingediend om tot een positieve motivering te kunnen komen. Uiteindelijk werden die voorstellen verworpen. Sindsdien is van de invoering van de positieve motiveringsverplichting op burgerlijk vlak niets meer in huis gekomen.⁵³² Nochtans verzet artikel 149 Gw. zich niet tegen een dergelijke positieve motivering. Het desbetreffende wetsartikel stelt enkel dat de rechter zijn beslissing met redenen dient te omkleden. Over de draagwijdte en de omvang van de motiveringsverplichting wordt echter niets bepaald. Artikel 780, eerste lid, 3° Ger.W. is evenwel concreter. Conform dit artikel

⁵³¹ S. MOSSELMANS en B. ALLEMEERSCH, “Positieve motivering”, *RW* 2011-12, 86.

⁵³² *Ibid.*, 85.

dient de rechter te antwoorden op de conclusies en de middelen van de partijen. Om de positieve motivering te kunnen toepassen diende men dus dit artikel aan te passen.

De verplichting om op de middelen uit de conclusies te antwoorden is niet het enige struikelblok. Een andere grote spelbreker lijkt mij artikel 6 EVRM te zijn. Ondanks dat het EHRM van mening is dat de rechter niet dient te voorzien in een gedetailleerd antwoord op elk aangevoerd argument, moet toch uit het vonnis of arrest blijken dat de rechter zorgvuldig geoordeeld heeft en of het nodig is om rechtsmiddelen aan te wenden (*supra*). Bijgevolg dient men te zoeken naar een manier waarop men de vonnissen en arresten kan motiveren binnen die marge die het EVRM en het EHRM biedt.

8.1.2 Betere vorming van magistraten en advocaten

Het invoeren van een positieve motivering lost volgens heel wat rechtsgeleerden niet alles op. Het opstellen van een beslissing is namelijk slechts het topje van de ijsberg. Vooraleer een beslissing tot stand kan komen, dient men namelijk opzoekingen te verrichten in de rechtspraak en rechtsleer, dient men processtukken te lezen en dient men conclusies door te nemen. Ook dit draagt bij tot de gerechtelijke achterstand. Bijgevolg zou het interessant zijn om magistraten en advocaten de nodige vorming te geven: een opleiding voor magistraten voor wat het opstellen van vonnissen betreft en een opleiding voor advocaten voor wat het opstellen van conclusies betreft.

Zo zou het interessant zijn voor magistraten dat zij bepaalde regels zouden beheersen die hen toelaten om de analyse van overbodige middelen te vermijden. Het is bijvoorbeeld niet nuttig de verwerping van een middel van niet-ontvankelijkheid te onderzoeken en te motiveren, als de vordering ongegrond kan worden verklaard.⁵³³

Aan de andere kant zou het ook nuttig zijn dat advocaten hun conclusies op een andere wijze leren opstellen. De partijen ontwikkelen vandaag hun argumenten en middelen vaak in zeer lange conclusies. De aangehaalde argumenten en middelen staan ook vaak niet in verhouding met de aard en het belang van de zaak.⁵³⁴ Ook deze manier van handelen dient te worden tegengegaan indien we een succesvolle strijd willen starten tegen de gerechtelijke achterstand. Het is namelijk net door die wildgroei van conclusies,⁵³⁵ dat rechters tijd verliezen. Zij moeten namelijk de conclusies allemaal door nemen vooraleer zij tot een beslissing komen.

⁵³³ INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VAN GERECHTELIJK RECHT, “De positieve motivering”, *Ius & Actores* 2007, Afl. 2, 145.

⁵³⁴ *Ibid.*, 148.

⁵³⁵ *Ibid.*, 145.

Zelfs in het geval dat de magistraat niet op alle aangevoerde middelen dient te antwoorden, gaat tijd verloren daar hij wel alle middelen dient te bestuderen. Conclusies dienen dus gestructureerd te worden opgemaakt en dienen te worden opgesteld op een wijze die er voor zorgt dat men onmiddellijk tot de kern van de zaak komt. Advocaten kunnen namelijk bijdragen tot de versnelling van de redactie van de beslissing met duidelijke en goed gestructureerde conclusies die meteen ook de middelen aanduiden waarop zij wensen antwoord te krijgen.⁵³⁶

Heden ten dage bestaat er echter geen enkele opleiding of vorming voor advocaten en magistraten inzake het opstellen van conclusies en van vonnissen en arresten. De kwaliteit van de vorming van de magistratuur is echter van cruciaal belang. De vorming dient te beginnen aan de universiteit en dient zich verder te zetten gedurende de professionele loopbaan, onder andere tijdens de gerechtelijke stage.⁵³⁷ Een opleiding lijkt mij sowieso een vooruitgang, niet alleen voor het wegwerken van de gerechtelijke achterstand, maar ook bijvoorbeeld om de professionalisering van het taalgebruik tegen te gaan. Tevens zou het de mogelijkheid bieden om rechters aan te leren hoe zij duidelijke vonnissen of arresten kunnen opstellen die niet alleen eenvoudig te evalueren zijn door de hogere rechtscolleges, maar ook door de partijen zelf. Het uitsluiten van willekeur kan dan weer niet worden verholpen louter door middel van een opleiding of vorming.

8.2 Voorstellen voortvloeiend uit onderzoek naar de Nederlandse motiveringsverplichting

Zoals reeds in de inleiding werd aangehaald, hoop ik in deze masterproef door middel van rechtsvergelijkend onderzoek tot een oplossing te komen voor de problemen die omtrent de motiveringsverplichting in het Belgisch recht bestaan. In mijn zoektocht naar oplossingen heb ik besloten om het Belgische en het Nederlandse rechtstelsel met elkaar te vergelijken. De studie zal tot deze twee rechtstelsels beperkt blijven zodat ik voldoende diepgang in mijn onderzoek kan stoppen. Het doel is namelijk niet louter te vergelijken, maar tevens te komen tot beleidsvoorstellen. Daardoor is het van belang niet te veel rechtstelsels in dergelijk onderzoek te betrekken.

Bij de keuze omtrent de rechtstelsels die ik met elkaar zou vergelijken, heb ik mij laten leiden door drie centrale vragen. Vooreerst ben ik nagegaan welke landen gebonden zijn door

⁵³⁶ *Ibid.*, 153.

⁵³⁷ *Ibid.*, 151.

artikel 6.1 EVRM en de daarbij horende rechtspraak. Deze landen dienen namelijk het recht op een eerlijk proces te waarborgen. Dit heeft tot gevolg dat de rechter dus een deugdelijk motivering dient te formuleren.⁵³⁸ Daarnaast heb ik mij de vraag gesteld “in welke rechtsstelsels verwacht ik interessante verschillen?”. Ten slotte heb ik mij afgevraagd welk van de overblijvende rechtsstelsels het dichtst bij het onze aanleunt. Het is namelijk interessant om een rechtsfiguur uit een land waarvan het rechtsstelsel sterk op het onze lijkt te bestuderen daar we dan meteen ook kunnen nagaan of het rechtsfiguur geen papieren tijger gebleven is in het desbetreffende land omdat het bijvoorbeeld haaks staat op het rechtsstelsel. Een voorstel kan er namelijk goed uitzien op papier zonder dat het effectief werkt in werkelijkheid. Daarenboven is het doel van dit onderzoek te komen tot beleidsvoorstellen. Indien men deze voorstellen, die gebaseerd zijn op regels uit het buitenland, succesvol wil implementeren in het Belgisch recht is het ook van belang dat het rechtsstelsel waaruit het werd overgenomen, geen fundamentele verschillen met het onze vertoont. Een overname van een regel uit een rechtstelsel dat volledig vreemd is aan het onze verloopt namelijk minder makkelijk dan van een rechtsstelsel dat sterk gelijkend is op het onze.

Een vergelijking met het Nederlandse rechtsstelsel leek mij bijgevolg uitermate interessant. Ten eerste omdat Nederland en België historisch heel wat linken vertonen. Zo werden de Napoleontische wetboeken niet alleen in België geïntroduceerd: tijdens de Franse bezetting in 1811 werd ook in Nederland de Napoleontische Code d’instruction criminelle ingevoerd.⁵³⁹ Daarnaast behoorde België ook in de periode van 1815 tot 1830 tot het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Pas in 1830 sloegen beide landen hun eigen weg in.

De Napoleontische invloeden bleven echter in beide landen merkbaar. Toch dient te worden opgemerkt dat in tegenstelling tot België, Nederland reeds tweemaal zijn Wetboek van Strafvordering herzien heeft. Het Belgische Wetboek van Strafvordering dateert namelijk van 1808. Het wetboek mag dan wel reeds wijzigingen ondervonden hebben; tot een nieuw wetboek is het nog niet gekomen. In Nederland werd daarentegen reeds in 1838 de Code d’instruction criminelle vervangen door het eerste nationale Wetboek van Strafvordering. Dit wetboek ademde nog de Franse geest uit omdat de Franse Code pénal overeind bleef en dus het strafprocesrecht daarop diende te worden afgestemd. Toen in 1886 ook de Franse Code pénal werd vervangen, diende het bijna 50 jaar oude Nederlandse Wetboek van Strafvordering

⁵³⁸ F. VAN VOLSEM, “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 15-23.

⁵³⁹ G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 41.

te worden aangepast aan dit nieuwe wetboek. Het Wetboek van Strafvordering van 1838 werd daardoor in Nederland al snel als verouderd ervaren. Partiële herzieningen konden hier niet aan tegemoetkomen. Bijgevolg werd in 1910 een Staatscommissie ter voorbereiding van de herziening van het Wetboek van Strafvordering ingesteld. Op 1 januari 1926 trad het nieuwe Wetboek van Strafvordering in werking.⁵⁴⁰

Door deze twee herzieningen van het Wetboek van Strafvordering kan men weliswaar stellen dat het Nederlandse recht moderner en meer aangepast lijkt aan onze huidige samenleving dan het Belgische. Dit heeft tot gevolg dat men in België, een land waar de Napoleontische invloeden nog steeds duidelijk merkbaar zijn, in de rechtsleer steeds meer geneigd is om naar het moderne Nederlandse recht te gaan kijken in plaats van naar het oude Franse recht. Toch dient te worden opgemerkt dat de Nederlanders niet meer volledig tevreden zijn met hun Wetboek van Strafvordering: daar dit wetboek na 1926 reeds verschillende wijzigingen ondergaan heeft, gaan reeds stemmen op om een nieuw Wetboek van Strafvordering in werking te laten treden.⁵⁴¹

Op het vlak van de motiveringsverplichting is een vergelijking met Nederland zeer interessant: waar België geen straftoemingscriteria hanteert, werkt men in Nederland wel met oriëntatiepunten en zelfs met een databank voor ernstige strafbare feiten. Daarenboven kent men in Nederland een verkorte vorm van motivering. Bijgevolg zal in dit hoofdstuk de nadruk vooral liggen op de oriëntatiepunten, de databank en de verkorte motivering. Toch zal bij wijze van inleiding ook even worden ingegaan op het wettelijke kader van de Nederlandse motiveringsverplichting.

8.2.1 Wettelijk kader van de Nederlandse motiveringsverplichting

Net als in België ligt de motiveringsplicht in Nederland vervat in de hoogste bron van Nederlands recht, zijnde de grondwet. Artikel 121 Gw. stelt dat, met uitzondering van de gevallen bij de wet bepaald, de vonnissen de gronden inhouden waarop zij berusten. Drie functies van de motivering dienen hierbij te worden onderscheiden. Vooreerst wordt de rechter gedwongen zichzelf rekenschap te geven van zijn beweegredenen. Daarnaast dient de verdachte en diens raadsman, het OM en derden te worden ingelicht over de gronden die voor de beslissing worden aangevoerd. Ten slotte dient de controle door de appel- en de

⁵⁴⁰ *Ibid.*, 41-43.

⁵⁴¹ *Ibid.*, 48.

cassatierechter te worden vergemakkelijkt.⁵⁴² Deze drie functies sluiten nauw aan bij de functies die men in het Belgisch recht aan de motiveringsplicht koppelt.

Daarnaast dient men in Nederland ook rekening te houden met het Wetboek van Strafvordering, waarin na het proces van ‘bewezenverklaring, kwalificatie en strafbaarheid’ de motiveringsplicht wordt weergegeven. Opvallend hierbij is hoe het Nederlandse Wetboek van Strafvordering de rechter doorheen het volledige beslissingsproces bij de hand neemt. Doordat duidelijk iedere stap wordt aangegeven die de rechter dient te doorlopen om tot een rechterlijke beslissing te komen, is het Nederlandse Wetboek van Strafvordering naar mijn bescheiden mening overzichtelijker en vooral eenvoudiger dan het Belgische. Het beslissingsproces vervat in het Nederlandse Wetboek van Strafvordering kan namelijk rechtstreeks in schemavorm worden gegoten.

Vooreerst dient de Nederlandse rechter namelijk tijdens de beraadslaging het rechterlijk beslissingsschema te volgen zoals opgenomen in de artikelen 348 Sv. en 350 Sv. Deze wetsbepalingen behoren tot de kern van het Nederlandse strafprocesrecht.⁵⁴³ Artikel 348 Sv. bevat een geheel van voorvragen omtrent de geldigheid van de dagvaarding, de competentie van de rechter, de ontvankelijkheid en de mogelijkheid tot de schorsing van de vervolging.⁵⁴⁴ Op grond van artikel 348 Sv. kan de rechter dus reeds een aantal kwesties uit de weg ruimen alvorens hij kan toekomen aan de beantwoording van de materiële vragen die vervat zitten in artikel 350 Sv.⁵⁴⁵ Artikel 349, lid 1 Sv. bepaalt namelijk dat, indien het onderzoek zoals bepaald in artikel 348 Sv. daartoe aanleiding geeft, de rechtbank de nietigheid van de dagvaarding, haar onbevoegdheid, de niet-ontvankelijkheid van de officier van justitie of de schorsing van de vervolging uitsprekt.⁵⁴⁶ In het desbetreffende artikel zit dus al de eerste mogelijke uitspraak vervat. Deze uitspraak wordt ook wel de formele einduitspraak genoemd.⁵⁴⁷

Indien er geen formele beletselen voorhanden zijn, dient de rechter vervolgens over te gaan tot beantwoording van de hoofdvragen vervat in artikel 350 Sv.⁵⁴⁸ Conform dit artikel zal de

⁵⁴² *Ibid.*, 652.

⁵⁴³ D.H. DE JONG, “Het model van de behandeling ter terechtzitting” in G. KNIGGE (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 35.

⁵⁴⁴ G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 651 en C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1229.

⁵⁴⁵ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1230.

⁵⁴⁶ *Ibid.*, 1237.

⁵⁴⁷ D.H. DE JONG, “Het model van de behandeling ter terechtzitting” in G. KNIGGE (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 38.

⁵⁴⁸ G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 649.

rechtbank beraadslagen over de vraag of bewezen is dat het feit door de verdachte is gepleegd en, indien dit het geval is, welk strafbaar feit dit volgens de wet oplevert. Indien de rechtbank ervan overtuigd is dat het feit bewezen is en dat het feit strafbaar is, dient de rechtbank te beraadslagen over de strafbaarheid van de verdachte en over de oplegging van de straf of maatregel.⁵⁴⁹ Dit opent de deur naar de volgende stap in het proces van ‘bewezenverklaring, kwalificatie en strafbaarheid’ die vervat zit in artikel 351 Sv.⁵⁵⁰ en geeft een tweede mogelijke uitspraak weer.⁵⁵¹ Bij het opleggen van een straf of maatregel geniet de rechter, net als de Belgische rechter, een grote vrijheid. Deze vrijheid heeft niet alleen betrekking op de straf, maar ook op de strafmodaliteit en strafmaat.

Indien een van de vragen van artikel 350 Sv. ontkennend wordt beantwoord, leidt dit tot de vrijspraak conform artikel 352 Sv. Het artikel schrijft daarenboven ook het ontslag van alle rechtsvervolgving voor in het geval dat het feit bewezen is, maar het feit niet strafbaar is. Het ontslag van de rechtsvordering betekent echter niet dat de rechter niet de mogelijkheid zou hebben om, in het geval dat de voorwaarden daartoe voldaan zijn, een maatregel op te leggen.⁵⁵²

Finaal bepalen de artikelen 357 Sv. tot 359 Sv. wat moet worden vermeld in het vonnis. Met betrekking tot de motivering van rechterlijke beslissingen dient vooral aandacht te worden besteed aan artikel 359 Sv. Het desbetreffende artikel bepaalt dat formele en materiële einduitspraken gemotiveerd moeten worden.⁵⁵³ Artikel 358, lid 4 Sv. bepaalt daarenboven dat bij de strafoplegging de wettelijke voorschriften dienen te worden vermeld. De rechter moet daarbij niet de volledige inhoud van de artikelen weergeven in zijn vonnis. Een loutere vermelding volstaat.

Specifiek met betrekking tot de motivering van de rechterlijke beslissing dient men echter te kijken naar artikel 359, lid 5 Sv. Omdat vóór de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering in 1926 de rechter meestal niet meedeelde waarom hij net die straf had opgelegd, werd volgens de Memorie van Toelichting niet voldaan aan de grondwettelijke

⁵⁴⁹ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1239.

⁵⁵⁰ *Ibid.*, 1248.

⁵⁵¹ D.H. DE JONG, “Het model van de behandeling ter terechtzitting” in G. KNIGGE (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 38.

⁵⁵² C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1249.

⁵⁵³ P.J.H.M. BROUNS, “De bewijsmotivering in strafzaken” in G. KNIGGE (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 182.

motiveringsvereiste.⁵⁵⁴ Het desbetreffende artikel werd dus ingevoerd om hieraan tegemoet te komen. Conform artikel 359, lid 5 Sv. dient de rechter namelijk de redenen te vermelden die in het bijzonder van belang zijn voor het opleggen van de straf of maatregel. Niet alleen de strafmaat, maar ook de strafsoort en de strafmodaliteit dienen te worden gemotiveerd.⁵⁵⁵ Op die manier wordt de grote vrijheid waarover de rechter beschikt bij de straftoemeting aan banden gelegd. Door de rechter te verplichten zijn beslissing te motiveren, hoopt men tevens een inzicht te krijgen in de beginselen waardoor de rechter zich heeft laten leiden bij het opleggen van de straf of maatregel en hoopt men meer duidelijkheid te krijgen over de redenen waarom de rechter die straf of maatregel de juiste vindt.⁵⁵⁶ Desondanks wordt een sluitende en verantwoorde motivering van de straf niet goed mogelijk geacht volgens de Nederlandse rechtsleer omwille van twee redenen. Vooreerst dient men vast te stellen dat er geen overeenstemming is over de doelen die moeten/mogen worden nageleefd met de strafoplegging. Bijgevolg dient iedere rechter zijn eigen keuze te maken. Iedere rechter bepaalt met andere woorden voor zich wat hij het belangrijkste vindt: de vergelding, de onrustbestrijding, conflictoplossing,... Bijgevolg is een sluitende redenering volgens de ene, nog geen sluitende redenering volgens de andere. Ten tweede is er een gebrek aan gelijkkluidende resultaten van empirisch onderzoek over de effectiviteit van de diverse straffen.⁵⁵⁷ Ook in de praktijk blijkt dat ten gevolge van een aantal standaardmotiveringen in de trant van “dat de na vermelde straf in overeenstemming is met de aard der gepleegde en de ter terechtzitting gebleken feiten”, het in oorsprong vooropgestelde doel vaak niet bereikt wordt.

Dit heeft de rechter niet weerhouden om in de jaren 80 door onder andere de Wet Vermogenssancties nadere specifieke motiveringsvereisten op te leggen. De desbetreffende wet leidde tot de toevoeging van lid 6 in artikel 359, waarin wordt geëist dat indien de straf of maatregel de vrijheidsbeneming met zich meebrengt, de rechter in het bijzonder dient te motiveren waarom hij voor deze sanctie gekozen heeft. Bovendien moet de rechter ook de redenen die de duur van deze sanctie rechtvaardigen, vermelden. Op die manier beoogde de wet de gevangenisstraf terug te dringen en te vervangen door de geldboete. De fysieke vrijheid van een persoon is namelijk een belangrijk goed. Bijgevolg is het logisch dat het opleggen van een vrijheidsbenemende sanctie een bijzondere motivering behoeft. De rechter

⁵⁵⁴ J. DE HULLU, “De strafmotivering” in G. KNIGGE (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 230.

⁵⁵⁵ G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 738.

⁵⁵⁶ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1272-1273.

⁵⁵⁷ *Ibid.*, 1272.

dient door deze bijzondere motivering zich in sterkere mate te beraden alvorens een sanctie met dergelijke impact op te leggen. Het desbetreffende lid heeft echter geen invloed op de vrijheidsbenemende sanctie die voorwaardelijk wordt opgelegd. In 1994 werd dezelfde redenering gevolgd om tot de beslissing te komen om een bijzondere motiveringsverplichting in te voeren voor de oplegging van een terbeschikkingstelling met verpleging van onbeperkte duur.⁵⁵⁸

De Wet Vermogenssancties had ook een invloed op het vierde lid. Sindsdien is namelijk een bijzondere motivering vereist bij rechterlijk pardon (waarbij afgeweken wordt van de procedure waarin na de bewezenverklaring, de kwalificatie en de straf komt).⁵⁵⁹ Het vierde lid vereist daarenboven vandaag dat strafvermindering die aan een kroongetuige toekomt wegens zijn medewerking, bijzonder wordt gemotiveerd.⁵⁶⁰

Artikel 359, lid 2 Sv. zorgt er dan weer voor dat ook de strafoplegging in het algemeen met redenen dient te worden omkleed⁵⁶¹ en dat er in een bijzondere motivering dient te worden voorzien indien de beslissing afwijkt van de door de verdachte dan wel door de officier van justitie uitdrukkelijk onderbouwde standpunten, ongeacht of de rechterlijke beslissing zwaarder dan wel lichter wordt geacht dan het gevorderde. De rechter dient echter niet te voorzien in een bijzondere motivering indien hij afwijkt van de standpunten van de officier van justitie die niet onderbouwd waren. Dit impliceert dat de officier van justitie zijn standpunt “door argumenten geschraagd en voorzien van een ondubbelzinnige conclusie ten overstaan van de feitenrechter” naar voor moet brengen alvorens de rechter bij het afwijken ervan moet voorzien in een bijzondere motivering.⁵⁶²

Ten slotte dient te worden opgemerkt dat artikel 359, lid 3 Sv. de rechter er toe verplicht niet alleen de bewijsmiddelen waarop hij zijn beslissing gebaseerd heeft, maar ook de inhoud van deze bewijsmiddelen op te nemen in zijn beslissing. Het artikel bepaalt verder dat voor zover de verdachte het bewezen verklaarde heeft bekend, een opgave van bewijsmiddelen kan

⁵⁵⁸ G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 738 en 740.

⁵⁵⁹ J. DE HULLU, “De strafmotivering” in G. KNIGGE (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 231.

⁵⁶⁰ G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 741.

⁵⁶¹ J. DE HULLU, “De strafmotivering” in G. KNIGGE (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 231.

⁵⁶² G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 740.

volstaan, tenzij hij nadien anders heeft verklaard of de vrijspraak werd gepleit.⁵⁶³ Hierop zal later dit hoofdstuk nog worden teruggekomen.

Met betrekking tot het wettelijk kader kunnen we uit het bovenstaande concluderen dat de motiveringsverplichting in Nederland sterk gelijkend is op de motiveringsverplichting in België. Vooreerst zijn de doelstellingen die men met de motiveringsverplichting wil bereiken dezelfde. Bijgevolg wordt in beide rechtsstelsels voorzien in een algemene motiveringsverplichting die op sommige vlakken met een bijzondere verplichting wordt aangevuld. Met betrekking tot die aanvulling lijken er op het eerste zicht verschilpunten te zijn. Zo bepaalt artikel 359, lid 6 van het Nederlandse Wetboek van Strafvordering expliciet dat het opleggen van de gevangenisstraf bijzonder dient te worden gemotiveerd. Ondanks dat bijvoorbeeld artikel 195 Sv. dit niet vermeldt, dienen we vast te stellen dat men deze regel ook in België kent: indien de rechter geconfronteerd wordt met een feit dat volgens de wet dient te worden gesanctioneerd met een geldboete en een gevangenisstraf of met een van deze straffen alleen en de rechter besluit het minimum van de gevangenisstraf uit te spreken, dan zal de rechter verplicht zijn de redenen te vermelden die aangeven waarom hij die straf heeft opgelegd, aangezien hij evengoed de mildere straf van de geldboete had kunnen opleggen.

De motiveringsverplichting vertoont ook een aantal gemeenschappelijke gebreken. Zo kan er bijvoorbeeld verwezen worden naar de eerder vermelde inconsistenties in de bestraffing. Straftoemeting is nu eenmaal geen exacte wetenschap en bijgevolg wordt ook Nederland met dit probleem geconfronteerd. Dit blijkt onder andere uit het feit dat de Nederlandse rechtsleer er van overtuigd is dat een sluitende motivering niet goed mogelijk is daar een rechter zich onder andere door verschillende doelen kan laten leiden bij de bestraffing. Bijgevolg kan men ook in Nederland stellen dat de ene rechter de andere niet is. De ene rechter kan namelijk aan een bepaald feit veel zwaarder tillen dan de andere. Dit is nu net intrinsiek aan de beoordelingsvrijheid waarover de rechter zowel in België als Nederland beschikt.

Toch dient te worden vastgesteld dat er ook effectieve verschilpunten zijn met Nederland. Een van deze verschilpunten werd reeds aangehaald: om tot een rechterlijke beslissing te komen, kan de rechter in Nederland beroep doen op een veel gestructureerder geheel aan regels die als het ware een stappenplan voor de rechter vormen. Toch zijn er met betrekking tot de motiveringsplicht *an sich* ook verschillen op te merken (*infra*).

⁵⁶³ Artikel 359, lid 5 Nederlands wetboek van Strafvordering.

8.2.2 Op zoek naar een consistentere straftoemeting

De grote vrijheid op het vlak van straftoemeting wordt niet altijd als positief aanschouwd. Zoals reeds vermeld, leidt dit namelijk tot problematische verschillen in de straftoemeting, die volgens sociaal wetenschappelijk onderzoek op het eerste zicht niet konden worden verklaard. Zo kon het zijn dat men voor een diefstal van een flesje shampoo in Friesland 6 maanden gevangenisstraf kreeg, terwijl men in Utrecht een boete van 750 euro kreeg. Bijgevolg gingen in Nederland stemmen op om op zoek te gaan naar initiatieven die deze vrijheid zouden temperen en tot meer gelijkheid zouden leiden. Zo ontstonden er richtlijnen bij de straftoemeting en is binnen de rechterlijke macht de discussie omtrent de oriëntatiepunten op gang gekomen.⁵⁶⁴

8.2.2.1 Oriëntatiepunten bij de straftoemeting

Reeds in 1998 werd in Nederland de eerste aanzet gegeven om te komen tot een consistent landelijk straftoemetingsbeleid. In dit jaar werd namelijk besloten om in de loop van de tijd voor een aantal relatief vaak voorkomende, maar minder ernstige delicten een strafmaat (ook wel oriëntatiepunt genoemd) aan te geven waarop de rechter zich kan oriënteren bij het opleggen van de straf.⁵⁶⁵ De oriëntatiepunten beschrijven de dagdagelijkse praktijk: zij geven weer welke straffen rechters opleggen bij vaak voorkomende misdrijven,⁵⁶⁶ waarop geen gevangenisstraffen van vier jaar of meer staan of waarvoor geen schikking mogelijk is.⁵⁶⁷

Toch mag men niet over het hoofd zien dat de samenleving onderhevig blijft aan verandering. Bijgevolg diende men een commissie (de Commissie Rechtseenheid) bevoegd te maken voor de ontwikkeling van nieuwe en het onderhoud van bestaande oriëntatiepunten.

⁵⁶⁴ B.M. KORTENHORST, “De vraag is en blijft: hoe te voorkomen dat we veranderen in een grijze gehaktbal. Want wat is motiveren en krijgen we daar nog genoeg tijd voor?”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 72.

⁵⁶⁵ LOVS, “Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken”, *Raad voor de Rechtspraak* 2014, www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-strafrecht/Documents/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf, 1 (consultatie 7 juni 2014) en F. VAN TULDER en B. DIEPHUIS, *Afgewogen straffen. Analyse en verbetering van de Databank Consistente Straftoemeting*, Den Haag, Raad voor de Rechtspraak, 2007, www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Researchmemoranda/research%20memoranda/2007-RM-afgewogen-straffen.pdf, 4 (consultatie 14 april 2014).

⁵⁶⁶ RAAD VOOR DE RECHTSPRAAK, “Rechters krijgen nieuw handvat voor bepalen strafmaat”, www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/Nieuws/Pages/Rechters-krijgen-nieuw-handvat-voor-bepalen-strafmaat.aspx (consultatie 14 april 2014).

⁵⁶⁷ A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestraffing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, *RW* 2009-10, 92.

Bij de vaststelling van oriëntatiepunten wordt uitgegaan van het modale feit. Hierdoor zal de rechter zelf nog dienen rekening te houden met eventuele bijzondere omstandigheden in de daad- of dadercomponent bij het bepalen van de straf.⁵⁶⁸

Zoals het woord reeds doet vermoeden, zijn oriëntatiepunten niet bindend. De rechter dient de oriëntatiepunten ook niet te vermelden in de motivering van de straf.⁵⁶⁹

Een overzicht van de bestaande oriëntatiepunten is terug te vinden op www.rechtspraak.nl en is dus toegankelijk voor iedereen. Uit dit overzicht blijkt dat de oriëntatiepunten niet alleen betrekking hebben op een aantal artikelen uit het Wetboek van Strafrecht, maar ook op een aantal artikelen van de Wegenverkeerswet van 1994, van de Opiumwet, van de Wet wapens en munitie en op een aantal wetsartikelen die betrekking hebben op fraude. In het overzicht wordt naast het artikel veelal ook een omschrijving en een toelichting gegeven. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het misdrijf ‘openlijke geweldpleging’ dat vervat zit in artikel 141 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht. In de omschrijving vinden we vijf varianten van het misdrijf terug: het kan gaan om openlijke geweldpleging door een reeks auto’s te beschadigen of overige vernielingen aan te richten, over openlijke geweldpleging tegen een voertuig van een gekwalificeerd slachtoffer zoals tegen een politiewagen of een ambulance of over openlijke geweldpleging zonder lichamelijk letsel, met enig lichamelijk letsel of met een zwaar lichamelijk letsel. Naast elk van deze varianten staat het oriëntatiepunt vermeld. Zo staat er 60 uur taakstraf tegenover openlijke geweldpleging door een reeks auto’s te beschadigen en staat er een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 6 maanden tegenover openlijke geweldpleging met zwaar lichamelijk letsel tot gevolg.⁵⁷⁰ In januari 2011 werd aan de oriëntatiepunten door strafrechters nog oriëntatiepunten voor de straftoemeting bij geweld tegen en bedreiging en belediging van politieagenten en dienstverleners toegevoegd. Volgens de richtlijnen van het OM moeten officieren van justitie in deze zaken hogere straffen eisen. Uit onderzoek blijkt dat rechters in de meeste gevallen deze hogere strafeisen volgen.⁵⁷¹ Dit werd onder andere gereflecteerd in de toelichting bij de oriëntatiepunten bij artikel 141 Sr.:

⁵⁶⁸ LOVS, “Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken”, *Raad voor de Rechtspraak* 2014, www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-strafrecht/Documents/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf, 1.(consultatie 7 juni 2014).

⁵⁶⁹ A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestraffing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, *RW* 2009-10, 93.

⁵⁷⁰ LOVS, “Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken”, *Raad voor de Rechtspraak* 2014, www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-strafrecht/Documents/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf, 4. (consultatie 7 juni 2014).

⁵⁷¹ RAAD VOOR DE RECHTSPRAAK, “Rechters krijgen nieuw handvat voor bepalen strafmaat”, www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/Nieuws/Pages/Rechters-krijgen-nieuw-handvat-voor-bepalen-strafmaat.aspx (consultatie 14 april 2014).

*“voor zover het feit is begaan tegen een politieagent, een buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) of een andere toezichthouder indien het misdrijf is gepleegd gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening van zijn of haar bediening dan wel tegen een professionele hulpverlener (brandweerman, ambulancebroeder, arts, verpleegkundige e.d.) of functionaris in het openbaar vervoer (buschauffeur, machinist, trambestuurder e.d.) kan de in het oriëntatiepunt genoemde straf worden verhoogd met 33% tot 100%.”*⁵⁷²

De toelichting kan daarnaast ook extra info bevatten, kan verwijzen naar rechtspraak die betrekking heeft op het onderwerp⁵⁷³ of kan aangeven wat men als strafvermeerderende en/of strafverminderende factoren dient te aanschouwen.⁵⁷⁴ Soms ziet men naast het oriëntatiepunt ook nog de begrippen recidive en frequente recidive opduiken. Dit is het geval bij winkeldiefstal, bij diefstal van vervoermiddelen, zakkenrollerij, tasjesroof en straatroof en bij inbraak. Bij deze misdrijven is het duidelijk dat in geval van recidive een zwaardere straf zal kunnen worden opgelegd, wat echter niet impliceert dat bij sommige andere oriëntatiepunten dit geen strafverzwarende factor kan vormen. Zo wordt bijvoorbeeld recidive als strafverzwarende factor vermeld in de toelichting bij het oriëntatiepunt kinderporno.

Bij de oriëntatiepunten bij de Wegenverkeerswet en de Opiumwet wordt ook druk gebruik gemaakt van schalen en tredes die de mogelijkheid geven aan de rechter om een verder onderscheid te maken bij de straftoemeting naar gelang het alcohol- of drugspercentage in het bloed.⁵⁷⁵

Uit dit alles kunnen we concluderen dat oriëntatiepunten niet alleen een korte beschrijving van het feit weergeven, maar ofwel een gefixeerde indicatie van de daarvoor op te leggen straf, ofwel een indicatie van de bandbreedte vormen waarin de straf zich moet bevinden.⁵⁷⁶

Naast de oriëntatiepunten dient men ook rekening te houden met een geheel van afspraken gemaakt door het Landelijk overleg van voorzitters van de strafsectoren van de gerechtshoven en de rechtbanken (LOVS of Landelijk overleg voorzitters strafsectoren). Ook deze LOVS-

⁵⁷² LOVS, “Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken”, *Raad voor de Rechtspraak* 2014, www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-strafrecht/Documents/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf, 4 (consultatie 7 juni 2014).

⁵⁷³ Dit is bijvoorbeeld het geval bij de toelichting bij de oriëntatiepunten die betrekking hebben op het misdrijf ‘kinderporno’. In deze toelichting wordt namelijk aangehaald wat men bijvoorbeeld dient te begrijpen onder het verspreiden van kinderporno en vindt men verwijzingen terug naar relevante rechtspraak.

⁵⁷⁴ Dit is bijvoorbeeld het geval bij de toelichting bij de oriëntatiepunten die betrekking hebben op het misdrijf ‘verkrachting’. In deze toelichting worden als strafvermeerderende en/of –verminderende factoren aangehaald de frequentie, de duur, de leeftijd van het slachtoffer, de bijzondere kwetsbaarheid van het slachtoffer en de bijzonder schadelijke gevolgen voor het slachtoffer.

⁵⁷⁵ LOVS, “Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken”, *Raad voor de Rechtspraak* 2014, www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-strafrecht/Documents/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf, 11-14 (consultatie 7 juni 2014).

⁵⁷⁶ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1273.

afspraken werden gemaakt ter bevordering van de rechtseenheid in de strafoplegging. Het betreft afspraken met betrekking tot de afronding bij geldboetes, de normbedragen voor de schadevergoeding wegens ‘ten onrechte’ in verzekering of voorlopige hechtenis doorgebrachte tijd, de schadevergoedingen ex artikel 89 en 591aSv. en vervangende hechtenis bij geldboetes, de schadevergoedingsmaatregelen en de taakstraffen.⁵⁷⁷

8.2.2.2 Databank Consistente Straftoemeting

Naast de oriëntatiepunten bestaat in Nederland ook nog de Databank Consistente Straftoemeting. Deze databank, die sinds 1 mei 2002 operationeel is,⁵⁷⁸ is in tegenstelling tot de oriëntatiepunten gericht op een aantal betrekkelijk weinig voorkomende, maar ernstige strafbare feiten.⁵⁷⁹ Denk bijvoorbeeld maar aan geweldsdelicten, diefstal delicten (inclusief diefstal met geweld) en drugsdelicten.⁵⁸⁰

De databank beperkt zich namelijk tot gegevens van zaken waarbij in hoger beroep een vrijheidstraf van minimaal vier jaar werd opgelegd. Dit komt overeen met 4% van het totaal aantal strafzaken waarin de hoven besluiten een straf op te leggen.⁵⁸¹

Het doel van de databank was tot een consistente en duidelijke straftoemeting te komen. Daarenboven biedt deze nieuwe databank de rechter betrouwbaar vergelijkingsmateriaal, wat er moet toe leiden dat de strafrechter in de mogelijkheid is om over te gaan tot een gevalsvergelijking.⁵⁸² Zoals reeds aangehaald, werden in deze nieuwe databank namelijk een geheel van arresten opgenomen, waarin sinds het jaar 2000 onvoorwaardelijke straffen van minimum vier jaar uitgesproken werden.⁵⁸³ Door de arresten in de databank hiertoe te beperken, kan men reeds een overzichtelijk gebied van de straftoemeting in kaart brengen.⁵⁸⁴

⁵⁷⁷ LOVS, “Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken”, *Raad voor de Rechtspraak* 2014, www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-strafrecht/Documents/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf, 1 (consultatie 7 juni 2014).

⁵⁷⁸ R.C.P. HAENTJENS, “Over het motiveren van straffen. De cruciale rol van de strafmotivering volgens de ontwerpers van de databank voor consistente straftoemeting.”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 65.

⁵⁷⁹ F. VAN TULDER en B. DIEPHUIS, *Afgewogen straffen. Analyse en verbetering van de Databank Consistente Straftoemeting*, Den Haag, Raad voor de Rechtspraak, 2007, www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Researchmemoranda/research%20memoranda/2007-RM-afgewogen-straffen.pdf, 16 (consultatie 14 april 2014).

⁵⁸⁰ *Ibid.*, 17.

⁵⁸¹ *Ibid.*, 4.

⁵⁸² R.C.P. HAENTJENS, “Over het motiveren van straffen. De cruciale rol van de strafmotivering volgens de ontwerpers van de databank voor consistente straftoemeting.”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 67 en G. KNIGGE, “Databank en strafmotivering: Catch-22?”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 1, 6.

⁵⁸³ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1273.

⁵⁸⁴ R.C.P. HAENTJENS, “Over het motiveren van straffen. De cruciale rol van de strafmotivering volgens de ontwerpers van de databank voor consistente straftoemeting.”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 70.

De databank is toegankelijk voor de advocatuur, het OM en de rechters die op zoek zijn naar vergelijkbare gevallen.⁵⁸⁵

De databank bevat niet alleen gegevens over de hoogte van de straffen, maar ook over een aantal voor de straftoemeting mogelijk relevant geachte kenmerken van de zaken. Deze kenmerken kunnen worden ingedeeld in vijf categorieën:

- De altijd, dus los van de feitelijke strafmotivering, in de zaak bewezen verklaarde delicten, naar Wetboek, artikel, lidnummer en de mate van letsel bij het slachtoffer;
- De altijd, dus los van de feitelijke strafmotivering, gegeven kenmerken van de dader, zoals geslacht en minder- of meerderjarigheid;
- De eventueel door het hof in de motivering van het vonnis als relevant aangegeven kwalificaties van de bewezen verklaarde delicten, zoals ‘ernstige verstoring van de rechtsorde’;
- De eventueel door het hof in de motivering van het vonnis als relevant aangegeven kwalificaties van de dader, zoals ‘verminderd toerekeningsvatbaar’ of ‘recidivist’;
- De kenmerken van de procesgang. Hierbij wordt bijvoorbeeld aangegeven welk hof de zaak behandelde en in welk jaar de zaak behandeld werd.

De eerste vier vragen geven een beeld van de specifieke zaak. Indien we een verschil in punitiviteit opmerken, dienen we ook te kijken naar de laatste vraag. Mogelijk zijn er namelijk in dat geval bijvoorbeeld veranderingen in de loop van de tijd in de straftoemeting of zijn er verschillen tussen hoven onderling.⁵⁸⁶

Reeds van in het begin was het duidelijk dat er een goede databank voor handen moet zijn alvorens dit systeem kon werken. Het projectteam Consistente Straftoemeting was dan ook van mening dat alvorens de databank een succes kon worden, de rechters in een betere en vollediger motivering van hun beslissingen dienden te voorzien. Het projectteam voorzag dan ook in een ‘opvoeding’ van de gerechtshoven tot beter motiveren. De databank dient namelijk gevoed te worden met gegevens die ontleend worden aan het arrest en de daarin voorkomende straftoemeting. Dit is echter niet mogelijk indien deze gegevens niet in werkelijkheid terug te vinden zijn in het arrest. De databank verlost dus de rechter van de

⁵⁸⁵ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1273.

⁵⁸⁶ F. VAN TULDER en B. DIEPHUIS, *Afgewogen straffen. Analyse en verbetering van de Databank Consistente Straftoemeting*, Den Haag, Raad voor de Rechtspraak, 2007, www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Researchmemoranda/research%20memoranda/2007-RM-afgewogen-straffen.pdf, 10-11 (consultatie 14 april 2014).

noodzaak om te vluchten in rationalisaties die niets verklaren, maar om daarvan verlost te worden dient de rechter net door te gaan met die niets verklarende manier van motiveren. Louter verwijzen naar een databank zorgt er namelijk voor dat die databank niet gevoed wordt met nieuwe gegevens, waardoor men geen databank kan uitbouwen.⁵⁸⁷ Net daarom is het van cruciaal belang voor de opbouw van een Databank Consistente Straftoemeting dat rechters hun arresten gestructureerd gaan motiveren. Dit is namelijk noodzakelijk omdat uit de motivering de strafbepalende omstandigheden dienen te worden gedistilleerd. Deze strafbepalende omstandigheden zijn op hun beurt dan weer van belang omdat deze worden opgeslagen in de databank en de mogelijkheid aan de gebruiker geven om specifiek te gaan zoeken. De gebruiker krijgt op die manier inzicht in de redeneringen, de feiten en de omstandigheden die tot een bepaalde straf of strafmaat hebben geleid.⁵⁸⁸

Om een databank goed te kunnen laten functioneren dient er ook een normatieve waarde aan te worden toegekend. Dit lijkt immers het geval te zijn, rekeninghoudende met het rechtzekerheidsbeginsel en in het bijzonder met artikel 7 EVRM. Volgens dit verdragsartikel mag men een verdachte niet zwaarder straffen dan was toegestaan volgens het recht dat gold ten tijde van het plegen van het feit. Het is echter vaste jurisprudentie van het EHRM dat onder recht niet alleen de wetgeving dient te worden verstaan, maar ook de invulling en de concretisering van de wet. Men dient met andere woorden rekening te houden met de straftoemetingspraktijk en laat het nu net die straftoemetingspraktijk zijn die wordt weergegeven in de databank. De databank brengt de praktijk dus beter in beeld en maakt nog duidelijker wat voor de dader als voorzienbare straf kan worden beschouwd en wat niet.

Daarenboven dient ook rekening te worden gehouden met het gelijkheidsbeginsel: gelijke gevallen dienen nu eenmaal gelijk te worden behandeld. Zoals reeds eerder vermeld, bestond in Nederland, net als in België, de kans op ongelijke bestraffing in wezenlijk gelijke zaken ten gevolge van de straftoemetingsvrijheid van de rechter. De databank dient hier aan tegemoet te komen. Het stelt de rechter immers in staat om een betere gevalsvergelijking te doen.⁵⁸⁹

Voorts kan de databank maar effectief goed werken indien zij algemeen toegankelijk is.

De databank kent ook een aantal zwakheden. Zo bestaat de kans dat rechters over een bepaald geval zeer uiteenlopend oordelen. In dat geval is het onmogelijk om een lijn in de

⁵⁸⁷ G. KNIGGE, “Databank en strafmotivering: Catch-22?”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 1, 7.

⁵⁸⁸ R.C.P. HAENTJENS, “Over het motiveren van straffen. De cruciale rol van de strafmotivering volgens de ontwerpers van de databank voor consistente straftoemeting.”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 67.

⁵⁸⁹ G. KNIGGE, “Databank en strafmotivering: Catch-22?”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 1, 7.

verschillende vonnissen te vinden. Bijgevolg kan aan de feiten pas normatieve kracht worden ontleend indien de uitspraken in de databank overeenstemmen.

Een ander mogelijk zwak punt van een dergelijke databank kan zijn dat uit de praktijk blijkt dat er verschillen worden gemaakt, maar dat men vraagtekens dient te plaatsen bij de relevantie en de aanvaardbaarheid van deze verschillen. Wanneer uit een dergelijke databank bijvoorbeeld blijkt dat mannen zwaarder worden bestraft dan vrouwen of dat werklozen zwaarder worden bestraft dan werkenden, dan blijft de vraag of men rekening dient te houden met dit feitelijk onderscheid. Men dient namelijk ook op dit niveau rekening te houden met het gelijkheidsbeginsel, wat er toe kan leiden dat de praktijk in discussie wordt gesteld⁵⁹⁰ en dat men niet in lijn met deze eerdere beslissingen een beslissing kan vormen.

Een derde mogelijk gevaar zit verscholen in de manier waarop justitiabelen de databank ervaren. Het gevaar bestaat namelijk dat zij de databank al snel gaan aanschouwen als een tarievenlijst van de rechterlijke macht die alleen nog in uitzonderlijke gevallen wordt verlaten. In dat geval wordt de onafhankelijke uitstraling en het gezag van de strafrechter aangetast.⁵⁹¹ De databank mag namelijk louter dienen ter ondersteuning van de strafrechter.⁵⁹²

Ten slotte schuilt er ook nog een mogelijk gevaar in het abstraheren. Stel dat een gerechtshof in een bepaalde zaak het feit dat een moord openlijk, op straat en in het bijzijn van de kinderen gepleegd werd, aanschouwd als een verzwarende omstandigheid, maar een ander gerechtshof die met een soortgelijke zaak wordt geconfronteerd die omstandigheden niet als verzwarend aanschouwd en daar dan ook geen vermelding van maakt in de strafmotivering, dan zal de databank deze zaak als een ander geval kwalificeren, terwijl er louter sprake is van een verschil in oordeel. Het waardeoordeel van de rechter kan dus de gevalsbeschrijving vertekenen, waardoor een vergelijking bemoeilijkt wordt.⁵⁹³

8.2.3 Op zoek naar een minder zware motiveringsplicht: kop-staartvonnissen en verkorte vonnissen

Ook opmerkelijk in het Nederlandse recht is de mogelijkheid die voor de rechter geschapen wordt in artikel 365a Sv. om een verkort vonnis te maken. Het verkorte vonnis werd

⁵⁹⁰ *Ibid.*, 8.

⁵⁹¹ H.K. TER BRAKE, “De ideale strafmotivering (overpeinzingen van een raadsman).”, *Trema Straftoemetingbulletin* 2002, afl. 3, 80.

⁵⁹² A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestraffing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, *RW* 2009-10, 93.

⁵⁹³ G. KNIGGE, “Databank en strafmotivering: Catch-22?”, *Trema Straftoemetingbulletin* 2002, afl. 1, 10.

ingevoerd om de rechter de mogelijkheid te geven in sommige gevallen en onder bepaalde voorwaarden zijn beslissing minder te motiveren. Het gebruik van het verkort vonnis is niet verplicht, al dient men te stellen dat uit de Nederlandse rechtsleer blijkt dat er geen gelegenheid meer is om een volwaardig vonnis te maken.⁵⁹⁴

Een verkort vonnis wordt in Nederlands recht omschreven als een vonnis waarin geen bewijsmiddelen werden opgenomen. In dergelijk vonnis dient de rechter namelijk niet aan te halen welke argumenten hij aannam om tot de schuldigverklaring te besluiten. Voor het overige zal het verkorte vonnis echter wel dienen te voldoen aan alle wettelijke vereisten. Dit houdt in dat een verkort vonnis steeds en op straffe van nietigheid de tenlastelegging, de bewezenverklaring, de strafmotivering en de motivering van de beslissing op de gevoerde formele en materiële verweren bevat.⁵⁹⁵

De redenering die schuil gaat achter de invoering van het verkorte vonnis is dat indien noch de verdachte, noch de officier van justitie in hoger beroep gaat, het zonde zou zijn van de kostbare tijd van de rechter dat hij alle bewijsmiddelen en de inhoud van de bewijsmiddelen waarop de beslissing gesteund is dat de verdachte het ten lastegelegde feit heeft begaan, moet opsommen krachtens artikel 359, lid 3 Sv. Bijgevolg heeft de wetgever in 1996 besloten om in een mogelijke ‘afwijking’ te voorzien. Tot op het ogenblik van het instellen van een rechtsmiddel volstaat een verkort vonnis.⁵⁹⁶

Het verkorte vonnis dient dus conform het eerste lid van artikel 365a alleen verplicht te worden aangevuld indien een rechtsmiddel wordt aangewend. Deze aanvulling is alleen bestemd voor de bewijsvoering. Bijgevolg ligt het vonnis of arrest voor alle overige onderdelen in beginsel reeds vast bij het wijzen van het verkort vonnis of arrest.⁵⁹⁷ Toch voorziet artikel 365a, tweede lid Sv. in twee uitzonderingen.

De eerste uitzondering heeft betrekking op de verstekvonnissen. Bij verstekzaken waarin de dagvaarding de verdachte in persoon heeft bereikt en waarin de termijn waarbinnen een rechtsmiddel moet worden aangewend veertien dagen na de uitspraak is, volstaat te voorzien in een verkorte motivering. Wanneer het echter gaat om een verstekzaak waarin de dagvaarding de verdachte niet in persoon heeft bereikt en de termijn voor het instellen van een rechtsmiddel eerst veel later aanvangt of kan aanvangen, dan veertien dagen na de uitspraak,

⁵⁹⁴ P.A.M. MEVIS, *Capita Strafrecht: een thematische inleiding*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2009, 536-537.

⁵⁹⁵ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1304.

⁵⁹⁶ P.A.M. MEVIS, *Capita Strafrecht: een thematische inleiding*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2009, 536.

⁵⁹⁷ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1304.

is gekozen voor een termijn van drie maanden waarbinnen een rechtsmiddel moet zijn aangewend voor een verplichte aanvulling.

Daarnaast stelt de wet de aanvulling niet verplicht indien er sprake is van een vonnis in de zin van artikel 410a Sv. Van dergelijk vonnis is er sprake indien het uitsluitend een of meer overtredingen of misdrijven betreft waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van niet meer dan vier jaar is gesteld, waarbij geen andere straf of maatregel is opgelegd dan een geldboete tot een maximum van €500 of waarbij twee of meerdere geldboetes werden opgelegd die samen maximum €500 bedragen. Deze regel is te verklaren doordat men de kosten zoveel mogelijk wil beperken.⁵⁹⁸

Verder zal ook niet in een ‘volledige’ aanvulling worden voorzien indien blijkt dat men geen ‘rechtsstrijd’ meer wil aangaan in hoger beroep, maar men bijvoorbeeld louter de straf te hoog vindt. In dat geval volstaat het namelijk dat de rechter voorziet in een opsomming van de bewijsmiddelen zonder de inhoud ervan te moeten vermelden.⁵⁹⁹ Ook indien men de feiten bekend heeft en men deze bekentenis later niet heeft ingetrokken of de rechter de vrijspraak niet bepleit heeft, volstaat het dat er voorzien is in een opgave van de bewijsmiddelen.⁶⁰⁰

Voorts dient ook nog te worden verwezen naar artikel 365c Nederlands Wetboek van Strafvordering die de mogelijkheid biedt aan het OM en aan de benadeelde partij om een verzoek tot aanvulling in te dienen.

De aanvulling van de verkorte vonnissen dient zo snel mogelijk te geschieden na het aanwenden van een rechtsmiddel. De in het artikel aangeduide termijn van drie of vier maanden is bijgevolg een uiterste termijn. Het naleven van de termijnen zal echter moeilijk afdwingbaar zijn. De Hoge Raad is namelijk van oordeel dat de niet naleving, noch de nietigheid, noch enig andere sanctie oplevert. Op het niet aanvullen van een verkort vonnis of arrest bestaat echter wel een sanctie: indien het vonnis of arrest niet conform de wet is aangevuld voorziet de wet niet in de mogelijkheid voor de appelrechter om de zaak terug te verwijzen waardoor de appelrechter het vonnis of arrest dient te vernietigen en in volle omvang opnieuw recht zal moeten doen.⁶⁰¹

⁵⁹⁸ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1305.

⁵⁹⁹ P.A.M. MEVIS, *Capita Strafrecht: een thematische inleiding*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2009 537.

⁶⁰⁰ J.H. CRIJNS, *De strafrechtelijke overeenkomst: De rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie op het grensvlak van publiek- en privaatrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 53.

⁶⁰¹ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1306-1307.

De regeling omtrent de verkorte vonnissen vormde in 1996 de codificatie van de vóór die tijd bestaande praktijk van de ‘kop-staartvonnissen’.⁶⁰²

⁶⁰² C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1303.

9. Evaluatie van de oplossingen

Zoals LONDERS reeds in 2006 aanhaalde, kan men stellen dat men, wat de motivering betreft, de kwaliteitslat op verschillende hoogten kan leggen. Daarbij haalde hij drie niveaus aan. Vooreerst stelde hij dat de wetgever zou kunnen besluiten dat een vonnis of arrest in beginsel geen motivering bevat en dat de rechter pas een motivering dient te geven van zodra één of meerdere partijen de genomen beslissing aanvechten door een rechtsmiddel. Een soortgelijk systeem kent men reeds sinds 1996 (en in praktijk zelfs langer) in Nederland door de invoering van de verkorte vonnissen.

Het niet voorzien in een motivering ligt echter niet alleen ver af van onze huidige gerechtelijke traditie, het vertoont mogelijks ook gebreken. De motivering is namelijk een belangrijk element bij de beoordeling van de vraag of de beslissing al dan niet met succes kan worden aangevochten. Een goede motivering moet de partijen dus in staat stellen na te gaan of een rechtsmiddel kans tot slagen heeft. Door dergelijk systeem toe te passen werkt men dus mogelijks in de hand dat partijen sneller geneigd zullen zijn om een rechtsmiddel aan te wenden. Voor het merendeel van de bevolking volstaat het namelijk niet dat men in het ongelijke wordt gesteld. Men wil tevens ook weten waarom.

Ten tweede kan men de motiveringsverplichting ook invullen als een verplichting tot het louter aangeven van de redenen waarop zijn beoordeling in feite en in rechte steunt, zonder dat de rechter alle andere middelen van de partijen moet beantwoorden en expliciet dient te verwerpen. Dit komt overeen met het idee van de positieve motivering.

Ten slotte stelde LONDERS dat de motivering ook zeer uitgebreid kan zijn, zoals dit in België het geval is. In dat geval geeft het vonnis of arrest niet alleen aan op welke middelen de rechter zich in rechte en in feite gesteund heeft, maar geeft de beslissing ook aan waarom de overige middelen van de partijen dienen te worden verworpen. De vraag is of dergelijke zeer uitgebreide motivering wenselijk is. Wanneer de rechter de verplichting heeft om op alle middelen van alle partijen te beantwoorden, gaat er namelijk veel tijd verloren. Daarenboven leidt de uitgebreide motivering niet noodzakelijker wijze tot een kwalitatieve meerwaarde en

bestaat de kans dat de logische structuur en de leesbaarheid van de beslissing in het gedrang komt.⁶⁰³

Dat de Belgische motiveringsverplichting dient te worden geoptimaliseerd en in een nieuw jasje dient te worden gestopt, is duidelijk. Hoe men dit dient te doen niet. Op basis van onderstaande analyse hoop ik hierin een inzicht te kunnen bieden.

9.1 Evaluatie van het Nederlandse systeem

Zoals reeds uit hoofdstuk acht bleek, kent het Nederlandse systeem drie interessante figuren. Vooreerst werd dieper ingegaan op de oriëntatiepunten inzake de straftoemeting en de Databank Consistente Straftoemeting. Beide systemen lijken effectief bij te dragen tot eenvormigheid. Toch dient men zich af te vragen of dergelijke richtlijnen en dergelijke databank wel wenselijk zijn en als een vooruitgang kunnen worden beschouwd. In een wereld waar rechters onder voortdurende tijdsdruk worden geplaatst, waarin steeds meer wetwijzigingen worden doorgevoerd vanuit het idee dat de rechtspraak nog eenvoudiger kan worden afgedaan en waarin lijstjes worden voorzien die helpen tot een strafoplegging te komen, dient een rechter gewoon op automatische piloot de lijstjes te scannen om tot een beslissing te komen. Dit lijkt echter niet in overeenstemming met wat de Nederlandse wetgever voor ogen had. De wetgever gaf namelijk de rechter de verantwoordelijkheid om de aan het strafrechtelijk stelsel ten gronde liggende strafdoelen steeds opnieuw in de concrete gevallen een invulling te geven. Bij het geven van die invulling dient de rechter een afweging te maken tussen het belang die de samenleving bij die straf heeft en het belang dat de verdachte burger heeft om deze sanctie en niet een andere opgelegd te krijgen.⁶⁰⁴ In de Nederlandse rechtsleer vinden we dan ook heel wat kritiek terug op de oriëntatiepunten en de databanken. Enkele van deze kritieken komen hierna aan bod.

Wat de Databank Consistente Straftoemeting betreft, werd reeds eerder gewezen op een van deze kritieken. Het werken met een databank kent namelijk een aantal mogelijke zwakheden. Denk maar onder andere aan het feit dat om een dergelijke databank te maken eerst gewezen arresten dienen te worden verzameld als *input* voor de databank. Deze arresten werden echter gewezen door rechters die op een dergelijke databank geen beroep konden doen. Bijgevolg

⁶⁰³ G. LONDERS “Motiveren van beslissingen. Enkele beschouwingen bij het motiveren van vonnissen en arresten” in F. RINGELHEIM (ed.), *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 324-326.

⁶⁰⁴ B.M. KORTENHORST, “De vraag is en blijft: hoe te voorkomen dat we veranderen in een grijze gehaktbal. Want wat is motiveren en krijgen we daar nog genoeg tijd voor?”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 75.

bestaat de kans dat we geconfronteerd worden met een geheel van arresten die niet in eenzelfde lijn liggen.

Voorts wordt in Nederland ook geopperd dat databanken niet bijdragen tot meer consistentie, maar enkel een geforceerde eenvormigheid bewerkstelligen. De vorming van databanken zou berusten op de onjuiste veronderstelling dat zaken zich laten vergelijken aan de hand van rechterlijke uitspraken.⁶⁰⁵

Uit Nederlandse studies blijkt daarenboven ook duidelijk dat rechters slechts beperkt van de Databanken Consistente Straftoemeting gebruik maken.⁶⁰⁶ Omwille van deze en vele andere kritieken dient men dus vraagtekens te plaatsen bij de meerwaarde die dergelijke databank zou kunnen opleveren in België.

De oriëntatiepunten lijken echter wel goed ingebed te zijn in de straftoemetingspraktijk. Dit zou vooral te wijten zijn aan de overzichtelijkheid van de oriëntatiepunten en aan het feit dat het raadplegen van dergelijke richtlijnen weinig tijd in beslag neemt. Toch blijft het in praktijk moeilijk om na te gaan of rechters hiervan effectief vaak gebruik maken. De rechter wordt namelijk niet verplicht om met dergelijk punten rekening te houden en moet in zijn vonnis het oriëntatiepunt waarvan hij gebruik maakt, niet vermelden.⁶⁰⁷

Daar oriëntatiepunten op zeer beknopte wijze een uitgangspunt aan de rechter bieden, lijkt het ook interessanter om hiervan gebruik te maken in plaats van gebruik te maken van een databank. Een databank laat de rechter namelijk slechts toe zaken te vergelijken en de daaruit nodige informatie te destilleren.⁶⁰⁸

De oriëntatiepunten komen tot stand door rechterlijke samenwerking. Van een rechtstreekse invloed van andere actoren in het strafrecht, van academici of van de wetgever is er bijgevolg geen sprake. Dit heeft naar mijn inziens zijn voordelen: zij die met de oriëntatiepunten moeten werken en die dus meer voeling hebben met hoe deze punten dienen te werken in de werkelijkheid, werken de oriëntatiepunten uit. Anderzijds zal dit er ook toe leiden dat niet

⁶⁰⁵ A. J. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestaafing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, *RW* 2009-10, 100.

⁶⁰⁶ S. RAATS, “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?”, *NC* 2011, 236.

⁶⁰⁷ *Ibid.*, 239.

⁶⁰⁸ *Ibid.*, 236.

alles in de oriëntatiepunten kan worden opgenomen: enkel de misdrijven waarover consensus bij de strafrechters wordt bereikt, kunnen worden ingevoerd.⁶⁰⁹

Ook de verkorte motivering is aan kritiek onderhevig. Zo wijzen Nederlandse rechtsgeleerden op het gevaar dat een dergelijke motivering met zich meebrengt. Daar een rechter zijn beslissing in eerste instantie niet uitvoerig dient te motiveren, moet hij namelijk vooraf niet nagaan of zijn beslissing wel gemotiveerd kan worden. Dit kan tot problemen leiden indien hij in een motivering dient te voorzien op het ogenblik dat een van de partijen besluit in beroep te gaan. Daarenboven is het ook onmogelijk voor de partijen om op een weloverwogen wijze beroep in te stellen daar men niet weet door welke argumenten de rechter zich liet overtuigen om iemand schuldig te verklaren. Er wordt namelijk slechts in een aanvulling voorzien indien een rechtsmiddel wordt aangewend en niet eerder. Ook met betrekking tot deze aanvulling vinden we in de Nederlands rechtsleer kritiek terug. Zo wordt er alleen in een opgave van de bewijsmiddelen en niet in een vermelding van de inhoud ervan voorzien indien de verdachte bekend heeft. Dit gaat nochtans in tegen de gedachte achter het Nederlands Wetboek van Strafvordering: de rechter dient namelijk niet aan minder eisen te voldoen in het geval dat en omdat de verdachte heeft bekend.⁶¹⁰ Een laatste voorbeeld van de kritieken die men kan vinden omtrent het verkorte vonnis heeft betrekking op de wettelijke voorschriften die de rechter dient te respecteren bij het opstellen ervan. Met die wettelijke voorschriften blijkt de rechter het namelijk niet altijd even nauw te nemen.⁶¹¹

9.2 Toepasbaarheid in België

De vraag blijft echter of de introductie van richtlijnen of andere instrumenten in België zou kunnen bijdragen tot meer consistentie in de strafvordering en de straftoemeting. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, dienen we niet alleen te gaan kijken naar de kritieken die men in Nederland uit met betrekking tot de oriëntatiepunten, de databank en de verkorte vonnissen (*supra*).

Vooraleer oriëntatiepunten en een databank in België kunnen worden ingevoerd, dienen we na te gaan of er binnen de magistratuur voldoende draagvlak bestaat voor verdere ontwikkelingen in die richting. Het is dus van belang te weten welke houding magistraten aannemen tegenover enerzijds het bevorderen van consistentie in de strafvordering en

⁶⁰⁹ *Ibid.*, 238.

⁶¹⁰ P.A.M. MEVIS, *Capita Strafrecht: een thematische inleiding*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2009, 537-538.

⁶¹¹ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1304.

anderzijds tegenover de ontwikkeling van consistentiebevorderende instrumenten.⁶¹² De Belgische strafrechter is vandaag namelijk in principe vrij in het bepalen van de criteria die hij hanteert bij de straftoemeting en het gewicht dat hij aan ieder criterium toekent.⁶¹³ Men dient zich dus af te vragen of de magistraten, die vandaag een zeer grote vrijheid genieten bij het bepalen van de straf en de strafmaat, wel zitten te wachten op consistentiebevorderende instrumenten.

Een antwoord op deze vraag kan worden gevonden in een onderzoek dat op 19 september 2009 in het Rechtskundig Weekblad verscheen. Het desbetreffende onderzoek ging na of er voldoende draagvlak was in de Belgische magistratuur om dergelijke instrumenten in te voeren. Bij het onderzoek werden alle Belgische magistraten betrokken die Nederlandstalige strafzaken behandelden door hen een vragenlijst te laten invullen.⁶¹⁴ Uit het onderzoek bleek dat er wel degelijk een draagvlak bestaat ondanks de grote nadruk die normaal door de magistratuur op de onafhankelijkheid en vrijheid wordt gelegd. Dit is te wijten aan het feit dat 75% van de magistraten er van overtuigd zijn dat niet-bindende richtlijnen geen afbreuk doen aan de onafhankelijkheid en de vrijheid van de rechter. 76% van de zittende magistratuur is er tevens van overtuigd dat richtlijnen of oriëntatiepunten meer ondersteuning kunnen bieden bij het nemen van een beslissing. 81% meent zelfs dat richtlijnen of oriëntatiepunten zouden bijdragen tot meer consistentie. Ook ten aanzien van de invoering van een databank staan magistraten positief. Men is er namelijk van overtuigd dat ook een databank meer ondersteuning kan bieden bij het nemen van rechterlijke beslissingen zonder daarbij een aantasting van de onafhankelijkheid van de rechter te vormen. Toch vreest ongeveer de helft van de magistraten dat men niet kan vergelijken op basis van rechterlijke beslissingen en dat het raadplegen van een databank te veel tijd in beslag zal nemen.⁶¹⁵ Er is dus nog sprake van een zekere terughoudendheid.

Deze terughoudendheid kan ook worden opgemerkt bij wat de implementatie van de richtlijnen betreft. Ongeveer de helft van de magistraten is er van overtuigd dat richtlijnen zowel bij de zittende als staande magistratuur dienen te worden ingevoerd. De andere helft meent dat er alleen voor het OM richtlijnen moeten komen of dat er zelfs helemaal geen

⁶¹² A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, "Consistente bestrafing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht", *RW* 2009-10, 91-92.

⁶¹³ S. RAATS, "De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur?", *NC* 2011, 232.

⁶¹⁴ A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, "Consistente bestrafing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht", *RW* 2009-10, 93.

⁶¹⁵ *Ibid.*, 99-102.

richtlijnen moeten worden geïmplementeerd.⁶¹⁶ Het voorstel om richtlijnen voor het OM in te voeren is helemaal niet uit de lucht gegrepen. Het opdrijven van de consistentie op het vlak van de strafvordering zou namelijk kunnen bijdragen tot een consistentere straftoemeting door de zittende magistratuur. Bijgevolg werd reeds door voormalige Minister van Justitie VANDEURZEN gesteld dat men zou overwegen om strafvorderingsrichtlijnen in te voeren.⁶¹⁷

Het hierboven besproken onderzoek dient echter te worden gerelativeerd. Het is namelijk niet geheel uitgesloten dat hoofdzakelijk magistraten die voorstander zijn van meer consistentie in de strafvordering en straftoemeting hebben deelgenomen. Toch dient te worden vastgesteld dat het onderzoek relatief betrouwbare cijfers oplevert daar meer dan de helft van de magistraten zijn medewerking eraan heeft verleend.⁶¹⁸ Bijgevolg kan worden geconcludeerd dat er wel sprake is van een positieve houding in de Belgische magistratuur tegenover meer consistentie in de strafvordering en de straftoemeting, maar dat men dient rekening te houden met de terughoudende opstelling van magistraten tegenover de implementatie ervan.

Een positieve houding is echter niet voldoende. Men dient zich namelijk ook af te vragen of dergelijke instrumenten effectief een positieve invloed zouden kunnen hebben in België. Ondanks dat het Nederlandse en Belgische rechtstelsel sterk op elkaar gelijkend zijn, zijn er namelijk ook verschillen tussen beide rechtstelsels. Ook in de hierboven besproken studie werd er op gewezen dat resultaten uit Nederland niet zomaar veralgemeend mogen worden tot België. In tegenstelling tot Nederland wordt bijvoorbeeld een uitgesproken straf nagenoeg nooit helemaal ten uitvoer gelegd.⁶¹⁹ Bijgevolg kan het dus wel op het eerste zicht lijken alsof de invoering van een databank en van oriëntatiepunten effectief zou werken, toch zou het nuttig zijn mocht ook op dit vlak nog een uitgebreid onderzoek worden gevoerd.

Dezelfde opmerking kan worden gemaakt bij de verkorte vonnissen. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat er ook in België stemmen opgaan om de rechter kortere vonnissen en arresten te laten formuleren door hem niet langer te verplichten een antwoord te voorzien op alle middelen aangevoerd door de partijen, maar wel op de middelen waarop hij zijn beslissing gesteund heeft. Het achterliggende doel is dus hetzelfde (men wil namelijk kostbare tijd besparen), de uitwerking niet. In Nederland is een verkort vonnis namelijk een vonnis waarin de rechter niet de argumenten dient te vermelden die hij aannam om tot de

⁶¹⁶ A. MONSIEURS, J. ROZIE en M. VANDERHALLEN, “Consistente bestaafing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, RW 2009-10, 101.

⁶¹⁷ *Ibid.*, 94.

⁶¹⁸ *Ibid.*, 103.

⁶¹⁹ *Ibid.*, 103.

schuldigverklaring te besluiten. Hij dient echter wel de tenlastelegging, de bewezenverklaring, de strafmotivering en de motivering van de beslissing op de gevoerde formele en materiële verweren te vermelden.⁶²⁰ In tegenstelling tot wat gedacht wordt over de positieve motiveringsplicht,⁶²¹ is de verkorte motivering volgens het EHRM wel in overeenstemming met artikel 6 EVRM,⁶²² waardoor de invoering van een verkorte motivering misschien toch interessanter is dan de invoering van een positieve motivering.

9.3 Mijn beleidsvoorstel

Zoals reeds aangehaald wens ik in deze masterproef een oplossing te vinden voor de reeds in hoofdstuk zeven aangehaalde pijnpunten. Om tot een passende oplossing te komen, volstaat het naar mijn mening niet om uit het geheel van voorstellen die in hoofdstuk acht werden geformuleerd, slechts een uit te plukken om tot de ‘ware’ oplossing te komen. Bijgevolg ziet mijn beleidsvoorstel er als volgt uit:

Vooreerst lijkt het me interessant om te voorzien in opleidingen tijdens de stage aan de balie en, voor magistraten, tijdens de gerechtelijke stage. Een dergelijke opleiding dient zich voor magistraten toe te spitsen op het efficiënt opstellen van duidelijke vonnissen en arresten en voor advocaten op het opstellen van conclusies die zich beperken tot de essentie van de zaak. Tevens zou de opleiding aandacht kunnen besteden aan het taalgebruik.

Ten tweede zou ik voorstellen om een verkorte vorm van motiveren, geïnspireerd op het Nederlandse model, in te voeren. Het grote verschilpunt met het Nederlandse model schuilt er in dat bij de uitspraak van de rechterlijke beslissing de rechter dient te vragen of de partijen zich in de beslissing kunnen vinden. Is dit niet het geval, dan krijgen de partijen op dat ogenblik de mogelijkheid om een uitgebreid vonnis aan te vragen dat zij binnen een beperkte periode zullen ontvangen, zonder dat zij daarvoor beroep dienen aan te tekenen. De rechter dient in mijn voorstel dus zelf aan te halen dat de partijen binnen een beperkte periode na de uitspraak de kans krijgen een uitgebreid vonnis aan te vragen. Op die manier wordt vermeden dat partijen nodeloos beroep aantekenen louter omwille van het feit dat ze geen inzage hadden in de beweegredenen van de rechter.

⁶²⁰ C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1304.

⁶²¹ INTERUNIVERSITAIRE CENTRUM VAN GERECHTERLIJK RECHT, “Positieve motivering: verslag van de kernvergadering”, *Ius & Actores* 2007, Afl. 2, 148.

⁶²² C.B.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER, *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 1303.

Om te vermijden dat de rechter na de uitspraak telkens toch nog zou dienen te voorzien in een uitgebreide motivering, moet men het vertrouwen van de burger in de magistratuur opkrikken. Hierbij zou ik mikken op het gevoel van rechtszekerheid. Het invoeren van een publieke databank zou de rechtszekerheid ten goede kunnen komen, maar vooraleer een dergelijke databank kan worden ingevoerd dient men echter in richtlijnen voor de rechters te voorzien die er moeten voor zorgen dat een dergelijke databank het gevoel van willekeur niet net aanwakkerd. Toch is het niet de bedoeling dat zaken die op het eerste zicht op elkaar gelijkend zijn, altijd gelijk zouden dienen te worden behandeld. Afwijken kan dus, maar enkel indien uit het vonnis of arrest duidelijk blijkt waarom men tot een ander besluit gekomen is. Bijgevolg dient zowel te worden voorzien in richtlijnen die een indicatie van de straf bevatten, als in richtlijnen die indicaties geven omtrent hoe een goed gemotiveerd vonnis er dient uit te zien. Pas nadat rechters beginnen gebruik te maken van deze richtlijnen, kan men spreken over kwaliteitsvolle vonnissen en arresten die als input voor een databank kunnen worden gebruikt. Men dient dus eerst in te zetten op de motivering zelf vooraleer een databank kan worden uitgebouwd. Of rechters op dergelijk voorstel zitten te wachten is echter de vraag. De magistratuur is namelijk geen voorstander van een verdere verstrenging van de motiveringsverplichting. Daarentegen is de magistratuur dan ook weer helemaal geen tegenstander van de invoering van consistentiebevorderende maatregelen zoals een Databank Consistente Straftoemeting en Oriëntatiepunten. Het is echter wel duidelijk dat door bovenstaand voorstel het gevoel van willekeur sterk zal afnemen en dat rechters mogelijkerwijze minder geneigd zullen zijn om rekening te houden met elementen die vreemd zijn aan de desbetreffende zaak, denk maar aan beleidsoverwegingen en executieperikelen.

Om de professionalisering van taalgebruik en bijgevolg onduidelijke vonnissen tegen te gaan zou ook kunnen worden geopteerd om gebruik te maken van korte samenvattingen voor de partijen. Dergelijke samenvattingen pakken echter niet de kern van het probleem aan. Tevens zou men kunnen stellen dat in een samenvatting bepaalde nuances van de beslissing verloren kunnen gaan wat er opnieuw kan toe leiden dat men te maken krijgt met onduidelijke beslissingen.

10.Besluit

De motiveringsverplichting wordt beschouwd als essentieel voor een goede rechtsbedeling en als een regel inherent aan een democratische rechtsstaat.⁶²³ Bijgevolg is de motiveringsverplichting niet weg te denken uit ons recht en wordt deze verplichting zelfs grondwettelijk verankerd. Ondanks dat men kan vaststellen dat de motiveringsverplichting de voorbije jaren steeds werd bijgeschaafd en verstrengd, worden we nog steeds met een aantal pijnpunten geconfronteerd. Bij het blootleggen van deze pijnpunten wordt al snel duidelijk dat het merendeel kan worden gelinkt aan de vrijheid waarover de rechter beschikt. Denk maar aan het gevoel dat een beslissing is ingegeven door willekeur en de mogelijke inconsistenties in de strafmaat. Ook de problemen omtrent het rechterlijk toezicht kunnen hieraan worden gekoppeld. De rechter bepaalt namelijk binnen de grenzen van de wet, op onaantastbare wijzen de straf en de strafmaat die hij in verhouding acht met de zwaarwichtigheid van de feiten en de individuele strafwaardigheid. Het Hof van Cassatie is bijgevolg niet in de mogelijkheid om bij zijn beoordeling in de feiten te treden, waardoor een onjuiste motivering overeind kan blijven.

Om aan deze pijnpunten tegemoet te komen, dient men dus te raken aan de vrijheid van de rechter of dient men minstens de rechter in een bepaalde richting te begeleiden. Dit kan door consistentiebevorderende maatregelen zoals oriëntatiepunten of zoals een databank. Het temperen van de rechterlijke vrijheid kan finaal leiden tot meer gelijkheid.

Voor wat de problemen omtrent de duidelijkheid van rechterlijke beslissingen betreft, lijkt het voorzien in een bijkomende opleiding het meest geschikt. Deze opleiding kan tevens aandacht besteden aan hoe men efficiënt duidelijke vonnissen en arresten of conclusies die meteen tot de kern van de zaak komen, kan schrijven. Kortere conclusies zorgen er namelijk voor dat de rechter op minder elementen een antwoord dient te voorzien, wat er op zijn beurt voor zorgt dat de gerechtelijke achterstand kan worden ingeperkt. Ook door een beknopte motivering toe te laten kan aan de gerechtelijke achterstand worden tegemoet gekomen.

Het beleidsvoorstel dat ik in deze masterproef formuleerde, zal waarschijnlijk als te idealistisch worden afgedaan binnen de magistratuur. Toch kunnen kleine stapjes reeds een groot verschil maken. Door het louter invoeren van richtlijnen voor de magistratuur kan men namelijk al aan de meerderheid van de problemen tegemoet komen.

⁶²³ A. SMETRYNS, “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 2.

11. Bibliografie

Tijdens het schrijven van deze masterproef heb ik steeds geprobeerd om beroep te doen op zo recent mogelijke werken. Daar niet alle werken voorhanden waren in de bibliotheek van de faculteit rechtsgeleerdheid, heb ik gepoogd om dit op te vangen door gebruik te maken van de zoekmachine *google books*. Daar hierbij enkel een onvolledig weergave van een boek wordt gegeven, is het mogelijk dat in deze bibliografie tweemaal eenzelfde werk, maar met een verschillende datum van uitgifte wordt weergegeven.

Wetgeving

- Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden.
- Strafwetboek.
- Wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en Wetboek van Strafvordering.
- Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.
- Gerechtelijk Wetboek.
- Wet van 16 maart 1968 betreffende de politie over het wegverkeer.
- Gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994.
- Hand. Senaat 2008-09, 14 juli 2009, nr. 924/4.
- Nederlands Wetboek van Strafvordering.

Rechtspraak

- EHRM 16 december 1992, Hadjianastassiou/Griekenland.
 - EHRM 19 april 1994, Van de Hurk/Nederland.
 - EHRM 9 december 1994, Ruiz Torija/ Spanje.
 - EHRM 27 december 2001, Hirvisaari/Finland.
 - EHRM 21 mei 2002, Jokela/Finland.
 - EHRM 3 december 2002, Lindmer& Hammermayer/ Roemenië.
 - EHRM 13 januari 2009, Taxquet/België.
 - EHRM 16 november 2010, Taxquet/België.
 - EHRM 25 juni 2013, Castellino/België.
-
- Arbitragehof 14 juni 2000, nr. 1726.
-
- Cass. 9 oktober 1959, *Arr.Verbr.* 1960, 115-118.
 - Cass. 15 oktober 1962, *Pas.* 1963, I, 206-207.
 - Cass. 30 november 1971, *Arr.Cass.* 1972, 316-318.
 - Cass. 26 november 1973, *Arr.Cass.* 1974, 346-348.
 - Cass. 4 november 1974, *Arr.Cass.* 1975, 295-296.
 - Cass. 15 september 1975, *Arr.Cass.* 1976, 72-73.
 - Cass. 29 september 1975, *Arr.Cass.* 1976, 131-132.
 - Cass. 4 november 1975, *Arr.Cass.* 1976, 302-303.
 - Cass. 5 januari 1976, *Arr.Cass.* 1976, 514.
 - Cass. 22 november 1976, *Arr.Cass.* 1977, 325-326.
 - Cass. 11 januari 1977, *Arr.Cass.* 1977, 528-529.
 - Cass. 24 januari 1977, *Arr.Cass.* 1977, 578-579.
 - Cass. 29 maart 1977, *Arr.Cass.* 1977, 817-818.
 - Cass. 10 mei 1977, *Arr.Cass.* 1977, 925-926.
 - Cass. 17 februari 1978, *Arr.Cass.* 1978, 722-725.
 - Cass 20 juli 1978, *RW* 1979-80, 380-383.
 - Cass. 7 mei 1980, *Arr.Cass.* 1979-80, 1117-1119.
 - Cass. 1 oktober 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 116-117.
 - Cass. 20 januari 1981, *Arr.Cass.* 1980-81, 546-547.

- Cass. 25 maart 1981, *Arr.Cass.* 1980-81, 831-833.
- Cass. 18 mei 1981, *Arr.Cass.* 1980-81, 1077.
- Cass. 15 december 1981, *Arr.Cass.* 1981-82, 522- 523.
- Cass. 11 januari 1983, *Arr.Cass.* 1982-1983, 628-632.
- Cass. 17 januari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 555-557.
- Cass. 19 januari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 577-583.
- Cass. 2 februari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 675-677.
- Cass. 12 oktober 1984, *Arr.Cass.* 1984-85, 264-265.
- Cass. 5 maart 1985, *Arr.Cass.* 1984-85, 924-926.
- Cass. 14 mei 1985, *Arr.Cass.* 1984-85, 1260-1261.
- Cass. 20 november 1985, *Arr.Cass.* 1985, 403-404.
- Cass. 13 augustus 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1519-1520.
- Cass. 14 oktober 1986, *Arr.Cass.* 1986-87, 186-188.
- Cass. 30 maart 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 998-999.
- Cass. 27 oktober 1987, *Arr.Cass.* 1987-88, 247-248.
- Cass. 10 februari 1988, *Arr.Cass.* 1987-88, 748-750.
- Cass. 10 januari 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 560-562.
- Cass. 12 januari 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 566-567.
- Cass. 7 februari 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 745-750.
- Cass. 6 november 1990, *RW* 1990-91, 1200-1201.
- Cass. 9 oktober 1991, *Arr.Cass.* 1991-92, 132-133.
- Cass. 3 december 1991, *Arr.Cass.* 1991-92, 301-303.
- Cass. 4 februari 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 514-515.
- Cass. 27 mei 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 913-915.
- Cass. 24 november 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 1345-1346.
- Cass. 6 januari 1993, *Arr.Cass.* 1993, 14-15.
- Cass. 17 april 1993, *Arr.Cass.* 1993, 821-822.
- Cass. 7 mei 1993, *Arr.Cass.* 1993, 479-480.
- Cass. 13 oktober 1993, *Arr.Cass.* 1993, 832-836.
- Cass. 1 december 1993, *Arr.Cass.* 1993, 1011-1012.
- Cass. 1 maart 1994, *RW* 1994-95, 123-124.
- Cass. 21 september 1994, *Arr.Cass.* 1994, 766-767.

- Cass. 2 november 1994, *Arr.Cass.* 1994, 912-913.
- Cass. 17 oktober 1995, *RW* 1997-1998, 1073- 1074.
- Cass. 14 mei 1996, *Arr.Cass.* 1996, 458-459.
- Cass. 27 november 1996, *Arr.Cass.* 1996, 1104-1106.
- Cass. 27 juni 1997, *Arr.Cass.* 1997, 724-726.
- Cass. 20 oktober 1997, *Arr.Cass.* 1997, 1003-1007.
- Cass. 17 december 1997, *Arr.Cass.* 1997, 1388-1389.
- Cass. 14 januari 1998, *Arr.Cass.* 1998, 67-69.
- Cass. 24 juni 1998, *Arr.Cass.* 1998, 753-754.
- Cass. 17 februari 1999, *Arr.Cass.* 1999, 214-216.
- Cass. 16 juni 1999, *Arr.Cass.* 1999, 866-867.
- Cass. 2 november 1999, *Arr.Cass.* 1999, 1365 -1367.
- Cass. 9 november 1999, *Arr.Cass.* 1999, 1462-1466.
- Cass. 12 januari 2000, *Arr.Cass.* 2000, 83-86.
- Cass. 8 februari 2000, *RW* 2000-01, 509-516.
- Cass. 3 mei 2000, *Arr.Cass.* 2000, 829-840.
- Cass. 19 oktober 2000, *Arr.Cass.* 2000, 1616-1618.
- Cass. 31 oktober 2001, *Arr.Cass.* 2001, 1821-1822.
- Cass. 26 februari 2002, *RW* 2002-03, 745-746.
- Cass. 16 oktober 2002, *Arr.Cass.* 2002, 2195-2197.
- Cass. 23 oktober 2002, *Arr.Cass.* 2002, 2251-2258.
- Cass. 12 februari 2003, *JLMB* 2003, 1310-1315.
- Cass. 7 januari 2004, *Arr.Cass.* 2004, 6-9.
- Cass. 9 november 2004, *Arr.Cass.* 2004, 1781-1805.
- Cass. 16 maart 2005, *Arr.Cass.* 2005, 625-627.
- Cass. 8 juni 2005, P.05.0349.F.
- Cass. 29 juni 2005, *Arr.Cass.* 2005, 1481-1484.
- Cass. 23 november 2005, *Arr.Cass.* 2005, 2331-2334.
- Cass. 21 januari 2006, P.05.1501.N.
- Cass. 24 januari 2006, P.05.1125.N.
- Cass. 21 maart 2006, P.006.0034.N.
- Cass. 10 mei 2006, *Arr.Cass.* 2006, 1064-1066.

- Cass. 24 mei 2006, *NJW* 2007, afl. 158, 223-224.
- Cass. 18 april 2007, *Arr.Cass.* 2007, 807-809.
- Cass. 25 september 2007, P.0.07.0420.N.
- Cass. 29 januari 2008, P.07.1551.N.
- Cass. 20 juni 2008, C.07.0457.F.
- Cass. 24 september 2008, P081234F.
- Cass. 20 januari 2009, *Arr.Cass.* 2009, 195-198.
- Cass. 30 september 2009, *JT* 2009, 691-693.
- Cass. 8 juni 2011, P.11.0570.F.
- Cass. 2 oktober 2012, *RABG* 2013, 14-15.
- Cass. 9 oktober 2012, *T. Strafr.* 2013, 116, noot G. SCHOORENS.
- Cass. 27 november 2012, P.12.1204.N.

- Pol. Brussel 9 november 2007, *T.Pol.* 2008, 117-118.

Rechtsleer

Boeken

- ARNOU, P. en DE BUSSCHER, M., *Misdrijven en sancties in de Wegverkeerswet*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 479p.
- BOSLY, H.-D. en VANDERMEERSCH, D., *Droit de la procedure pénale*, Brugge, La Charte, 1999, 837p.
- CLEIREN, C.B.M en NIJBOER, J.F., *Strafvordering: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 2736p.
- CORSTENS, G.J.M., *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 964p.
- COSYNS, P. en CASSELMAN, J., *Gerechtelijke psychiatrie*, Antwerpen, Garant, 1999, 113p.
- CRIJNS, J.H., *De strafrechtelijke overeenkomst: De rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie op het grensvlak van publiek- en privaatrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 660p.
- DE PAUW, W., *Justitie onder invloed. Belgen en vreemdelingen voor de correctionele rechtbank in Brussel: 28 jaar straftoemeting in drugszaken*, Brussel, VUBPRESS, 2009, 383p.
- DE SMET, B. en RIMANQUE, K., *Het recht op behoorlijke rechtsbedeling: een overzicht op basis van artikel 6 EVRM*, Antwerpen, Maklu, 2002, 178p.
- DECLERCQ, R., *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 1440p.
- DECLERCQ, R., *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1968p.
- DERUYCK, F., *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 259p.
- DESCHEPPER, T., *Becommentarieerd Wetboek Strafvordering*, Gent, Mys & Beersch, 2000, 236p.
- DUERINCKX, K., *Algemeen strafrecht voor professionele bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2014, 102.
- FRANCHIMONT, M., JACOPS, A. en MASSET, A., *Manuel de procedure pénale*, Brussel, Larcier, 2012, 1603p.
- HAECK, Y. en BURBANO HERRERA, C., *Procederen voor het Europees Hof van de Rechten van de Mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 467p.

- MAES, B., *De motiveringsverplichting van de rechter*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 104p.
- MARTYN, G. en DEVLOO, R., *Een kennismaking met recht en rechtspraak*, Brugge, die Keure, 2006, 449p.
- MEVIS, P.A.M., *Capita Strafrecht: een thematische inleiding*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2009, 880p.
- MOSSELMANS, S., *Rechterlijke motivering anno 2010: Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen*, Gent, Larcier, 2010, 79p.
- MOSSELMANS, S., *Rechterlijke motivering*, Gent, Larcier, 2011, 79p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 2009, 665p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 1277p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht: in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 1314p.
- VERBRUGGEN, F. en VERSTRAETEN, R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, II, Antwerpen, Maklu, 2013, 519p.
- VERSTRAETEN, R., *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1193p.

Bijdragen in boeken

- BROUNS, P.J.H.M., “De bewijsmotivering in strafzaken” in KNIGGE, G. (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 179-203.
- DE HULLU, J., “De strafmotivering” in KNIGGE, G. (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 229-241.
- DE JONG, D.H., “Het model van de behandeling ter terechtzitting” in KNIGGE, G. (ed.), *Leerstukken van strafprocesrecht*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 35-42.
- DE VUYSERE, S., “Wetgevende initiatieven inzake internering” in VAN DAELE, D. en VAN WELZENIS, I. (eds.), *Actuele thema's van het strafrecht en de criminologie*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 63-75.
- DU JARDIN, J., “Motivering van vonnissen en arresten in strafzaken” in VANDEPLAS, A. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 73p.

- DUPONT, L., “De motivering van de straftoemeting” in DE NAUW, A., D’HAENENS, J. en STORME, M. (eds.), *Actuele problemen van strafrecht: XIVde Postuniversitaire Cyclus Willy Delva 1987-1988*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 507-530.
- GUILLAIN, C. en DE BECO, D., “La loi du 21 décembre 2009 relative à la réforme de la cour d’assises: un nouveau champ correctionnel” in GUILLAIN, C. en WUSTEFELD, A. (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 93-113.
- HEIMANS, H., “De Forensisch Psychiatrische Centra, interneringswet(ten) en andere regelgeving: een kritische reflectie” in VANDEVELDE, S., DE SMET, S., VANDERPLASSCHEN, W. en TING TO, W. (eds.), *Oude uitdagingen, nieuwe kansen! Over de behandeling van geïnterneerden*, Gent, Academia Press, 2013, 29-46.
- LONDERS, G., “Motiveren van beslissingen. Enkele beschouwingen bij het motiveren van vonnissen en arresten” in RINGELHEIM, F. (ed.), *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 317-330.
- PREUMONT, M., “Contexte socio-historique de la réforme de la cour d’assises” in GUILLAIN, C., en WUSTEFELD, A. (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 11-24.
- REGOUT, M., “Motivation des décisions. La motivation des décisions, particulièrement en matière civile et commerciale” in RINGELHEIM, F. (ed.), *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*, Brussel, Bruylant, 2004, 331-348.
- STERKENS, M., “Verval van het recht tot sturen” in BREWAEYS, E. (ed.), *Bestendig handboek verkeer*, Mechelen, Kluwer, 2013, losbl., 44p.
- TRAEST, P., “De innerlijke overtuiging van de rechter en de motiveringsverplichting” in X., *Strafrecht als roeping, Liber amicorum*, Leuven, Dupont, 553-568.
- VAN MEERBEECK, J., “L’impact en droit belge de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’homme en matière de motivation des décisions de justice” in GUILLAIN C. en WUSTEFELD, A. (eds.), *La réforme de la cour d’assises*, Limal, Athemis, 2011, 25-45.
- VANDER BEKEN, T. en VANHAELEMEESCH, D., “Juridische aspecten met betrekking tot internering” in VANDEVELDE, S., DE SMET, S., VANDERPLASSCHEN, W. en TING TO, W. (eds.), *Oude uitdagingen, nieuwe kansen! Over de behandeling van geïnterneerden*, Gent, Academia Press, 2013, 17-28.

- VANDROMME, S., “Werkstraf” in X., *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, losbl., 38p.
- VANOUGSTRAETE, I., “Het Hof van Cassatie en de motiveringsplicht” in VAN OMMESLAGHE, P. (ed.), *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 1061-1087.
- VERBRUGGEN, F., en GOETHALS, J., “Van kommercommissie naar kwelrechtbank? De vernieuwing van de internering (en de TBS)” in BEVERNAGE, C., BOES, M. en BONNE, S. et al. (eds.), *Recht in beweging*, Antwerpen, Maklu, 2008, 360-375.

Tijdschriften

- BAEYENS, E., “De motivering van de weigering van werkstraf: retour aux principes”, *T. Straf.* 2009, 308-310.
- BEYENS, K., “De gevangenis uit en de gemeenschap in?”, *Ad Rem* 2010, 37-43.
- BOONE, R. en MORIAU, I., “Ik heb hoop: ooit wordt assisen afgeschaft.”, *Juristenkrant*, afl. 183, 11 februari 2009, 8-9.
- C.C., “Begrip ‘internering’”(Cass. 21 maart 2012), *NJW* 2012, 806.
- DE HERT, R., DECAIGNY, T. en WEIS, K., “Europees Hof eist motivering van assisenuitspraak”, *Juristenkrant*, afl.182, 28 januari 2009, 3.
- DE MAESENEIRE, G., “Motivering rechtelijke beslissingen”, *NJW* 2007, afl. 158, 194-197.
- DE SWAEF, M., “Vervangende gevangenisstraf en motiveringsverplichting” (noot onder Cass. 31 maart 1992), *RW* 1991-92, 1365-1366.
- DEBEN, L. en VEREECK, L., “Verkeersovertredingen. De belangrijkste veranderingen met betrekking tot verkeersovertredingen na 31 maart 2006”, *VAV* 2006, afl. 3, 482-487.
- DUMON, F., “De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten”, *RW* 1978-1979, 258-326.
- ERDMAN, F., “Pragmatisme in afwachting van nieuwe assisenwet”, *Juristenkrant*, afl.183, 11 februari 2009, 10.
- HAENTJENS, R.C.P., “Over het motiveren van straffen. De cruciale rol van de strafmotivering volgens de ontwerpers van de databank voor consistente straftoemeting.”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 65-71.
- HEIMANS, H., “Is er nog hoop voor geïnterneerden?”, *Orde dag* 2001, 7-24.

- HUYBRECHTS, L. en TRAEST, M., “Het strafrechtelijke sanctiestelsel en de straftoemeting door de rechter in België”, *T. Strafr- dossier* 2004, afl. 2, 1-62.
- HUYBRECHTS, L., “Strafrechtelijke motiveringsplicht in de branding: over de motiveringsverplichting i.v.m feit en schuld”, *NC* 2012, 108-130.
- INTERUNIVERSITAIRE CENTRUM VAN GERECHTELIJK RECHT, “De positieve motivering”, *Ius & Actores* 2007, Afl. 2, 141-153.
- JEURISSEN, A., “Het morele element in hoofde van de geestesgestoorde delinquent”, *NC* 2011, 127-178.
- KNIGGE, G., “Databank en strafmotivering: Catch-22?”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 1, 5-10.
- KORTENHORST, B.M., “De vraag is en blijft: hoe te voorkomen dat we veranderen in een grijze gehaktbal. Want wat is motiveren en krijgen we daar nog genoeg tijd voor?”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 72-78.
- MAES, B., “De verantwoording van de keuze van de straf en de strafmaat”, *R.Cass.* 1998, 208-210.
- MASSET, A., “Vonnis”, *Postal Memorialis* 2003, 1-36.
- MONSIEURS, A., ROZIE, J. en VANDERHALLEN, M., “Consistente bestraffing: utopie of realiteit? De houding van magistraten tegenover consistentie in de strafvordering en de straftoemeting doorgelicht”, *RW* 2009-10, 90-103.
- MOSSELMANS, S. en ALLEMEERSCH, B., “Positieve motivering”, *RW* 2011-12, 85-88.
- MOSSELMANS, S., “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsverplichting teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Ius & Actores* 2009, afl. 2, 73-125.
- RAATS, S., “De motiveringsverplichting als waarborg tegen rechterlijke willekeur”, *NC* 2011, 230-242.
- RIMANQUE, K., “Commentaar bij art. 149 Grondwet”, *OGR* 2003, afl. 59, 105-108.
- ROTHIER, K., “De vrederechter en de geïnterneerde. Enige commentaar bij de nieuwe wet van 21 april 2007 op de internering van personen met een geestesstoornis”, *T. Vred.* 2007, 438-448.
- ROZIE, J. en VAN DEUREN, C., “De motivering van de straf en strafmaat: een onderzoek naar de toepassing ervan in de praktijk. Komt de huidige motiveringspraktijk tegemoet aan de door de strafwetgever vooropgestelde doelstellingen?”, *NC* 2012, 131-149.

- ROZIE, J., “Actualia omtrent de bepaling en de motivering van de straf”, *NC* 2007, 177-188.
- ROZIE, J., “De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht”, *NC* 2013, 1-32.
- ROZIE, J., “Op zoek naar meer eenvormigheid in de straftoemeting: van maatpak naar confectiepak”, *RW* 2005-06, 1481-1491.
- SMETRYNS, A., “De motiveringsverplichting van de strafrechter: een algemene inleiding”, *CABG* 2005, afl. 1, 65p.
- SONCK, S., “Een laatste keer assisenarresten oude stijl”, *Juristenkrant*, afl. 208., 28 april 2010, 5.
- TER BRAKE, H.K., “De ideale strafmotivering (overpeinzingen van een raadsman).”, *Trema Straftoemetingsbulletin* 2002, afl. 3, 79-81.
- TERSAGO, P., “Het belang van gerechtelijke antecedenten in het straf(proces)recht, *NC* 2011, 8-38.
- VAN DEN BERGE, Y., “De aanvang van de nieuwe bijkomende straf van de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank” (noot onder Su. Antwerpen 20 april 2012), *RAGB* 2012, afl. 13, 919-921.
- VAN DEN BERGE, Y., “De terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank: alweer een nieuwe straf, alweer een nieuwe uitvoering”, *T.Strafr.* 2013, 222-238.
- VAN OVERBEKE, S., “De motivering van de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen” (noot onder Cass. 21 mei 2002), *RW* 2002-03, 342-344.
- VAN STEENBRUGGE, W., “De internering van delinquenten met een geestesstoornis. Enkele beschouwingen bij het voorontwerp van de wet, in het licht van artikel 6 EVRM-verdrag”, *Orde dag* 2001, 61-68.
- VAN VOLSEM, F., “De strafrechter moet ook bij afwezigheid van een conclusie een schuldigverklaring of vrijspraak motiveren: een concrete motivering is vereist, maar ze mag beknopt zijn” (noot onder Cass. 2 oktober 2012), *RABG* 2013, 15-23.
- VAN ZANDVLIET, P., “Geen verzoek tot uitstel, geen motivering” (noot onder Cass. 26 februari 2002), *RW* 2002-03, 745-746.
- VANDEPLAS, A., “Betreffende het verval van het recht op sturen”(noot onder Cass. 17 oktober 1995), *RW* 1997-98, 1074-1075.
- VANDEPLAS, A., “De terbeschikkingstelling van de regering” (noot onder Cass. 20 juni 1978), *RW* 1979-80, 382-383.

- VANDER BEKEN, T. en FLAVEAU, A., “Hard Labeur. Een eerste analyse van de Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en politiezaken”, *T. Strafr.* 2002, 241-257.
- VANWALLEGHEM, P., “Cassatie verstrengt motiveringsplicht bij veroordeling”, *Juristenkrant*, afl. 234, 28 september 2011, 3.
- X., “Assisen hervormd”, *Juristenkrant*, afl.205, 10 maart 2010, 2.

Internet

- ADAMS, M., “De precedentenwerking van rechterlijke uitspraken”, *Jura Falc.* 1996-97, afl. 4, www.law.kuleuven.be/jura/art/33n4/dAdams.htm.
- COUNCIL OF EUROPE: TREATY OFFICE, “Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”,
<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=&CL=ENG>.
- LOVS, “Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken”, *Raad voor de Rechtspraak* 2014, www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-strafrecht/Documents/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf, 24p (consultatie 7 juni 2014).
- ORDE VAN VLAAMSE BALIES, “De Belgische instellingen”,
www.advocaat.be/Page.aspx?genericid=65#verbod (consultatie 20 april 2014).
- VAN TULDER, F. en DIEPHUIS, B., *Afgewogen straffen. Analyse en verbetering van de Databank Consistente Straftoemeting*, Den Haag, Raad voor de Rechtspraak, 2007, www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Researchmemoranda/research%20memoranda/2007-RM-afgewogen-straffen.pdf, 68p (consultatie 14 april 2014).
- VRT NIEUWS, “Kim De Gelder is schuldig en krijgt levenslang”,
www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/proces-Kim%2BDe%2BGelder/130322_Degelder_Dag21_Uitspraak_Officieel (consultatie 28 maart 2014).
- X., “Justitiebarometer 2010”,
www.hrj.be/sites/5023.b.fedimbo.belgium.be/files/press_publications/baro-2010-n_0.pdf, 83p.
- X., “Aanklager bij Cassatie beveelt herziening zaak Habran”, *Gazet van Antwerpen* 30 september 2009, www.gva.be/nieuws/binnenland/aid867090/aanklager-bij-cassatie-beveelt-herziening-zaak-habran.aspx (consultatie 6 mei 2014).
- X., “Proces Habran moet worden overgedaan”, *Gazet van Antwerpen* 30 september 2009, www.gva.be/nieuws/binnenland/aid867113/proces-habran-moet-volledig-worden-overgedaan.aspx (consultatie 6 mei 2014).
- RAAD VOOR DE RECHTSPRAAK, “Rechters krijgen nieuw handvat voor bepalen strafmaat”, www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-

Rechtspraak/Nieuws/Pages/Rechters-krijgen-nieuw-handvat-voor-bepalen-strafmaat.aspx (consultatie 14 april 2014).

- BVB, “18 juli 1991. De moord op André Cools”, *De Standaard* 18 juli 2009, www.standaard.be/cnt/dmf20090716_013 (consultatie 28 maart 2014).
- MTM, “Moord op André Cools”, *Het Nieuwsblad* 19 januari 2013, www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20130219_059 (consultatie 28 maart 2014).
- VRT NIEUWS, “Openbare terechtzitting van 22 maart 2013”, www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.deredactie.be%2Fpolopoly_fs%2F1.1582539!file%2FARRREST%2520SCHULD%2520KDG.doc&ei=8_twU9H7Kui70QWn5YHADA&usg=AFQjCNFVFnbOMbErX3PG9RC67m5950Hlpg&bvm=bv.66330100,d.d2k,1 (consultatie 28 maart 2014).
- X., “Zwaarste straf voor doodrijder”, *De Standaard* 16 december 2009, www.standaard.be/cnt/hr2jomt0 (consultatie 14 mei 2014).